

პრევენციის ეროვნული მექანიზმი

არასათანადო მოწყობა აღმოსავლეთ
საქართველოს სასჯელაღსრულების
დაწესებულებებსა და დროებითი მოთავსების
იზოლატორებში

მონიტორინგის
ანგარიში

საქართველოს სახალხო დამცველი
საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

პრევენციის ეროვნული მექანიზმი

**არასათანადო მოპყრობა აღმოსავლეთ
საქართველოს სასჯელაღსრულების
დაწესებულებებსა და ღრობებითი მოთავსების
იზოლატორებში**

საქართველოს სახალხო დამცველი

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

თბილისი
2012

ანგარიში მომზადებულია საქართველოს სახალხო დამცველისა და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის ერთობლივი პროექტის ფარგლებში.

პროექტი დაფინანსებულია ღია საზოგადოების ფონდების მიერ

საქართველოს სახალხო დამცველის ოფისი

ნინო რამიშვილის ქ. 6, თბილისი, 0179
ტელ: + (995 32) 2913814/2913815
ფაქსი: + (995 32) 2922470
ელ-ფოსტა: info@ombudsman.ge

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

ჯ.კახიძის ქ. №15, თბილისი, 0102
ტელ: + (995 32) 2936101 / 2952353
ფაქსი: + (995 32) 2923211
ელ-ფოსტა: gyla@gyla.ge

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება კომერციული მიზნით, ასოციაციის წერილობითი ნებართვის გარეშე

© 2012, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

შინაარსი

შესავალი	4
მდგომარეობა სასჯელაღსრულების დანესახებულაგებში	4
არასათანადო მოპყრობა	4
პატიმრობის პირობები	13
<i>გადატვირთულობა</i>	13
<i>საყოფაცხოვრებო პირობები</i>	14
<i>კონტაქტი გარე სამყაროსთან</i>	21
დისციპლინა და დასჯა	25
პრევენციის ეროვნული მექანიზმისთვის საინტერესო სხვა საკითხები	32
<i>სასჯელაღსრულების დანესახებულების პერსონალი</i>	32
<i>პატიმართა მიღება და განთავსება</i>	33
<i>სასჯელის მოხდის დახურული რეჟიმი</i>	34
სპეციფიკური საჭიროებების მქონე პირების მდგომარეობა სასჯელაღსრულების დანესახებულაგებში	36
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში შემავალი ორგანოების მონიტორინგი	37
პოლიცია	37
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებათა დაცვისა და მონიტორინგის მთავარი სამმართველოს დაქვემდებარებაში არსებული დროებითი მოთავსების იზოლატორები	38
მოპყრობა	38
ადმინისტრაციული პატიმრობა	39
საყოფაცხოვრებო პირობები	40

შესავალი

წინამდებარე ანგარიში ასახავს სახალხო დამცველისა და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის ერთობლივი პროექტის ფარგლებში 2011 წელს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებსა და დროებითი მოთავსების იზოლატორებში განხორციელებული მონიტორინგის შედეგებს.

მონიტორინგის სპეციალურ ფოკუსს არასათანადო მოპყრობა წარმოადგენდა და მასში საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის 3 წარმომადგენელი იყო ჩართული. შესაბამისად, აღნიშნული ანგარიშის მიზნებისთვის პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენელთა შორის მოიაზრებიან საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის წარმომადგენლებიც. პროექტი, რომლის მიზანი პრევენციის ეროვნული მექანიზმის გაძლიერებაა, დაფინანსებულია ღია საზოგადოების ფონდების მიერ.

მონიტორინგის ჩატარებისას, პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენლები დაუბრკოლებლად დაიშვებოდნენ და თავისუფლად გადაადგილდებოდნენ როგორც სასჯელაღსრულების დაწესებულებების ტერიტორიაზე, ასევე დროებითი მოთავსების იზოლატორებში. მათ ასევე ეძლეოდათ საშუალება, შეხედულებისამებრ შეერჩიათ დაკავებულთა/პატიმრებთან შეხვედრის ადგილები და გასაუბრებოდნენ მათ კონფიდენციალურად.

მონიტორინგის ჯგუფის წევრები მონიტორინგის დროს ამოწმებდნენ დაწესებულებებში არსებული მდგომარეობისა და პრაქტიკის შესაბამისობას როგორც საქართველოს კანონმდებლობასთან, ასევე საერთაშორისო სტანდარტებთან. განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებდნენ თითოეულ დაწესებულებაში დაკავებულების/პატიმრების მიმართ მოპყრობაზე. მიუხედავად იმისა, რომ მონიტორინგის სპეციალურ ფოკუსს არასათანადო მოპყრობა წარმოადგენდა, ჯგუფმა ასევე შეისწავლა ისეთი საკითხები, რომლებიც უშუალო კავშირში შეიძლება აღმოჩნდეს არასათანადო მოპყრობასთან. ესენია: პატიმრობის პირობები, დისციპლინა და დასჯა, სპეციფიკური საჭიროებების მქონე პირების მდგომარეობა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში, დაწესებულების პერსონალი, პატიმართა მიღება-განთავსება, სასჯელის მოხდის დახურული რეჟიმი.

მონიტორინგის დროს პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენლები გაესაუბრნენ სასჯელაღსრულების დაწესებულებების ადმინისტრაციას, თანამშრომლებს, პატიმრებს/მსჯავრდებულებს. თითოეულ სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მოინახულეს იქ განთავსებულ პატიმართა დიდი ნაწილი, შეამოწმეს და აღწერეს ყველა დაწესებულების ინფრასტრუქტურა და საყოფაცხოვრებო პირობები, მათ შორის, ხანგრძლივი პაემნებისთვის განკუთვნილი და დედათა და ბავშვთა ოთახები. რამდენიმე დაწესებულებაში მათ დაათვალიერეს მიმდინარე სარემონტო სამუშაოები, ყველა დაწესებულებაში მოინახულეს ყველა სამართლო და საკარანტინე საკანი და გაესაუბრნენ მონიტორინგის მომენტში იქ განთავსებულ თითოეულ პატიმარს.

დროებითი მოთავსების იზოლატორებში მონიტორინგის ჯგუფმა ადგილზე შეამოწმეს დღი-ში განთავსებულ დაკავებულ პირთა შესახებ წარმოებული დოკუმენტაცია, დაათვალიერეს ინფრასტრუქტურა – საკნები, საგამოძიებო ოთახები, სველი წერტილები, სასეირნო ეზოები, ინვენტარი, საკვებისა და დაკავებულთა ნივთების შენახვის პირობები. ადმინისტრაციასა და დაკავებულთა/პატიმრებთან გასაუბრებით გაირკვა კვების, შხაპის მიღების, სუფთა ჰაერზე ყოფნის პერიოდულობა და პროცედურები. როგორც ყოველთვის, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო დაკავებულ პირთა მიმართ მოპყრობას როგორც დაკავებისას, ასევე – მას შემდეგ.

მდგომარეობა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში

არასათანადო მოპყრობა

2011 წლის განმავლობაში სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში ჩატარებული მონიტორინგის შედეგებისა და შესწავლილი საქმეების ანალიზიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ არასათანადო მოპყრობის პრობლემა საქართველოს სასჯელაღსრულების სისტემის ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად რჩება. საანგარიშო პერიოდში არასათანადო მოპყრობის ფაქტები არაერთხელ დაფიქსირდა რამდენიმე დაწესებულებაში (გლდანის №8 დაწესებულება, ქსნის №15 დაწესებულება და მსჯავრდებულთა და ბრალდებულთა სამკურნალო დაწესებულება), თუმცა, არასათანადო მოპყრობის ერთეული ფაქტები სხვა დაწესებულებებშიც გვხვდება.

აღნიშნული პრობლემის მოუგვარებლობა რამდენიმე მიზეზით არის განპირობებული. ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი ადმინისტრაციის მიერ პატიმართა მიმართ არასწორი მიდგომაა. რიგ დაწესებულებებში თავისუფლება აღკვეთილი პირების მიმართ ზემოქმედებისა და დასჯის უკანონო ზომების გამოყენება, როგორც წესი, ნახალისებულია ზოგადად სისტემისა და დაწესებულებებ-

ის ხელმძღვანელი პირების მიერ. ასევე, სისტემის თანამშრომელთა შორის დანერგულია დაუსჯელობის სინდრომი. ზოგიერთი დანესებულების ხელმძღვანელობა კი, უფრო მეტად ზრუნავს პრობლემის დამალვაზე, ვიდრე მის მოგვარებაზე. ხშირია შემთხვევები, როდესაც პატიმრებს სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებით აიძულებენ, თავი შეიკავონ ოფიციალური საჩივრის გაგზავნისგან როგორც სახალხო დამცველის, ასევე სხვა სტრუქტურების მისამართით. ფიქსირდება ფაქტები, როდესაც ადმინისტრაცია ცდილობს, მოლაპარაკებებით გადააფიქრებინოს პატიმრებს საჩივრის გაგზავნა. პრობლემის მოგვარებას ასევე ხელს უშლის შესაბამისი საგამოძიებო ორგანოების პასიურობა და არასათანადო რეაგირება.

რაც შეეხება 2011 წლის მდგომარეობას, მონიტორინგის შედეგად გამოვლინდა არასათანადო მოპყრობის არაერთი ფაქტი, რომელთა შესახებ სახალხო დამცველმა მყისიერად მიმართა საქართველოს პროკურატურას გამოძიების დანყების მოთხოვნით.

კიდევ უფრო ხშირი იყო შემთხვევები, როცა პირი მიუთითებდა მის მიმართ განხორციელებულ არასათანადო მოპყრობაზე, თუმცა, თავს იკავებდა წერილობითი ახსნა-განმარტების მიცემისაგან.

საკმაოდ ხშირად პატიმრები ახსნა-განმარტებას აძლევენ სახალხო დამცველს, რომელშიც დეტალურად აღწერენ მათ მიმართ ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური ძალადობის ფაქტებს, თუმცა, შემდგომ ითხოვენ აღნიშნულის კონფიდენციალურად დატოვებას. „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის მე-20 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად: „საქართველოს სახალხო დამცველი და სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრი ვალდებული არიან, არ გაამჟღავნონ საიდუმლო და კონფიდენციალურად აღიარებული ინფორმაცია, აგრეთვე, პირის მკაფიოდ გამოხატული თანხმობის გარეშე – მისი წამებისა და მის მიმართ სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის შესახებ ინფორმაცია“. აქედან გამომდინარე, არ ხდება არასათანადო მოპყრობის იმ ფაქტების გასაჯაროება, რომელთა კონფიდენციალურად და რეაგირების გარეშე დატოვებას თავად პატიმრები მოითხოვენ.

პრობლემაა ისიც, რომ პატიმარი, რომელიც მის მიმართ არასათანადო მოპყრობის ფაქტზე მიუთითებს, ჩივილის შემდეგ რჩება იმავე სასჯელაღსრულების დანესებულებაში და, შესაბამისად, იმავე თანამშრომლების მეთვალყურეობის ქვეშ, რომლებმაც მასზე ზეწოლა განახორციელეს. აღნიშნული გარემოება წარმოშობს შიშის სინდრომს და, ხშირ შემთხვევაში, ამის გამო პატიმარი უარს ამბობს თავის განაცხადზე. საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ მალხაზ ა-ს საქმე. სახალხო დამცველმა არაერთხელ მიმართა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს ამ პატიმრის სხვა დანესებულებაში გადაყვანის რეკომენდაციით, თუმცა, არც ერთი მიმართვა არ დაკმაყოფილებულა. ყველა შემთხვევაში სახალხო დამცველის აპარატში შემოდიოდა ერთი და იგივე შინაარსის პასუხები, რომ პატიმრის უსაფრთხოება დაცულია და იგი არ საჭიროებს სხვა დანესებულებაში გადაყვანას.

პატიმრები აღნიშნავენ, რომ მათთან მისული საგამოძიებო ორგანოების წარმომადგენლები ან თავად არწმუნებენ, რომ უარი თქვან საჩივარზე, ან ფორმალური გასაუბრებით შემოიფარგლებიან. ეს განსაკუთრებით ეხება სასჯელაღსრულების სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტის გამომძიებლებს.

საანგარიშო პერიოდში მოპყრობის მხრივ განსაკუთრებით საყურადღებო აღმოჩნდა თბილისის №8 დანესებულება და №18 სამკურნალო დანესებულება. აღნიშნულ დანესებულებებში მოთავსებული პატიმრების უმეტესობა მიუთითებდა, რომ მათ დამამცირებლად და არაადამიანურად ეპყრობოდნენ. მოპყრობის მხრივ, მდგომარეობა გაუარესებულია ქსნის №15 დანესებულებაში, რასაც მონიშნავს არაერთი მსჯავრდებულის განცხადება-საჩივარი. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მათმა უმრავლესობამ, ზემოთ მითითებული მიზეზების გამო, აღარ ისურვა დანესებულების ადმინისტრაციასთან დაპირისპირება და უარი თქვა საკუთარ საჩივარზე.

გლდანის №8 დანესებულება

მოპყრობისა და რეჟიმის კუთხით, გლდანის №8 დანესებულებაში რთული მდგომარეობაა. ზაფხულის მონიტორინგის დროს გაირკვა, რომ აღნიშნულ დანესებულებაში პატიმრების მიმართ მოქმედებს განსაკუთრებული წესები: დღის განმავლობაში მათ არ ჰქონდათ ძილის უფლება, ეკრძალებოდათ სანოლზე წამოწოლა კი. მიუხედავად აუტანელი სიცხისა, არ ჰქონდათ უფლება, საკანში ყოფნის დროს გაეხადათ მაისური, მოესმინათ რადიოსთვის საშუალო ხმაზე მაინც და ეთამაშათ ნარდი ისე, რომ კამათელი გაეგორებინათ ხის დაფაზე, ვინაიდან, ადმინისტრაციის აზრით, ეს იწვევდა ზედმეტ ხმაურს, რაც დასჯის მიზეზი ხდებოდა. 2010 წელს განხორციელებული ვიზიტის

დროს, წამების სანინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (CPT) ყურადღება ასევე მიიპყრო გლდანის №8 დაწესებულებაში – რომელიც 3500 კაცზე მეტს იტევს – არსებულმა საოცარმა სიჩუმემ.

კომიტეტის 2010 წლის ანგარიშში აღნიშნულია: „გლდანის №8 საპყრობილეში ვიზიტის დროს კომიტეტს პრაქტიკულად არ მიუღია განცხადებები არასათანადო მოპყრობის შესახებ. თუმცა, მოგვიანებით, სხვა დაწესებულებებში განთავსებულმა რამდენიმე პატიმარმა დელეგაციის წევრებს განუცხადა, რომ მათ გლდანის საპყრობილეში ყოფნისას თანამშრომლები არასათანადოდ ექცეოდნენ, განსაკუთრებით „კარცერსა“ და საშხაპებში, ასევე, დაწესებულებაში მიღების დროს. როგორც პატიმრები ამტკიცებდნენ, ფიზიკური შეურაცხყოფა (კეტით, მუშტით, წიხლით ცემა) მოჰყვებოდა ისეთ დარღვევებს, როგორიცაა საკნის კარზე დაკაკუნება, ერთმანეთში ხმამალალი ლაპარაკი ან სხვა საკნებში განთავსებულ პატიმრებთან გამოლაპარაკება. დელეგაციამ აღნიშნა, რომ გლდანის საპყრობილეში ვიზიტის დროს საკნებში უჩვეულო სიჩუმე სუფევდა.“¹

სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფთან გასაუბრებისას პატიმრები აცხადებდნენ, რომ ზემოაღნიშნული უმკაცრესი წესების ელემენტარული დარღვევის შემთხვევაშიც კი, ისინი სასტიკად ისჯებოდნენ – მათ ან სცემდნენ, ან დასჯის მიზნით გადაჰყავდათ დაწესებულების კარანტინში, რაც ასევე უკანონოა, რადგან საკარანტინე საკანი არ არის დასჯისთვის განკუთვნილი. თუმცა, გამომდინარე იქიდან, რომ დაწესებულების კარანტინში განსაკუთრებით აუტანელი პირობები იყო, დასჯის ეს მეთოდი რეგულარულად გამოიყენებოდა. მონიტორინგის დროს სამართლო საკანში განთავსებულმა ერთ-ერთმა პატიმარმა განაცხადა, რომ ხმაურის შემთხვევაში შედიან დაწესებულების თანამშრომლები და პატიმრებს სცემენ. მისი განმარტებით, დაახლოებით ერთი წლის განმავლობაში 8-ჯერ იქნა ნაცემი, თუმცა, აღნიშნულის წერილობით დადასტურება არ ისურვა.

აღსანიშნავია, რომ გლდანის №8 დაწესებულებაში გამოიყენება კოლექტიური დასჯის მეთოდები – ერთი პატიმრის გადაცდომისთვის ისჯება მთელი საკანი, რაც ადმინისტრაციისთვის ზენოლის დამატებითი მექანიზმია: პატიმარი, თავისი ქმედებით, პასუხისმგებელი ხდება თანასაკნელების მიმართ და, ამავე დროს, პასუხს აგებს თანასაკნელების მიერ ჩადენილ გადაცდომებზეც.

№8 დაწესებულებაში განთავსებული პატიმრების ნაწილი აღნიშნავს, რომ საკუთარი სურვილით აცხადებს უარს სეირნობაზე და 24 საათს ატარებს საკანში, ვინაიდან პატიმრებს აიძულებენ, სირბილით გადაადგილდნენ სასეირნო ეზომდე და ნებისმიერი შეფერხება თანამშრომლების მხრიდან შეურაცხყოფის, უხეშობისა და დამცირების საბაზი ხდება. გარდა ამისა, მონიტორინგის ჯგუფი შეესწრო შემთხვევას, როდესაც ნევროლოგიური პრობლემების მქონე პატიმარი, რომელსაც გადაადგილება ძალიან უჭირდა, არ დადიოდა სასეირნოდ. ხოლო იმის გამო, რომ ერთი კაცის დარჩენა საკანში აკრძალულია, მთელი საკანი მოკლებული იყო სუფთა ჰაერზე გასვლის შესაძლებლობას.

დაწესებულებაში სულ არსებობდა 15 საკარანტინე საკანი. მათგან 7 განკუთვნილი იყო იმ პატიმრებისთვის, რომლებიც სასამართლო პროცესებზე გაჰყავდათ. აღნიშნულ 7 საკანში არ იყო საწოლები, იდგა მხოლოდ სკამები. ამ შვიდი საკანიდან სამი გამოყენებული იყო, როგორც დამატებითი საკარანტინე ოთახები და იქ რამდენიმე დღით, ხშირად კვირით, ათავსებდნენ პატიმრებს. შესაბამისად, პატიმრებს სკამზე ან პირდაპირ ბეტონის იატაკზე უნევდათ ძილი. დაწესებულების ადმინისტრაცია მათ არც ლეიბებით და არც გადასაფარებლებით არ უზრუნველყოფდა.

დანარჩენ 8 საკარანტინე საკანში არის 48 საწოლი, თითოეულ საკანში – სამი ორსართულიანი საწოლი და მცირე ზომის მაგიდა. საკნებს აქვს მცირე ზომის ფანჯარა, რომელიც სანახევროდ იღება. მონიტორინგის დროს საწოლებზე არ იყო დაგებული ლეიბი და გადასაფარებელი. საკანში იყო ჩახუთული ჰაერი და იდგა სპეციფიკური სუნი. პატიმრების განმარტებით, კარანტინში ყოფნისას მათ არ მიეწოდებოდათ ჰიგიენური საშუალებები და არ ჰქონდათ შხაპის მიღების საშუალება. ზოგიერთ საკანში მოშლილი იყო წყალგაყვანილობის სისტემა. კარანტინში განთავსებული პატიმრები ასევე ვერ სარგებლობდნენ გასეირნების უფლებით და ძნელად მიუწვდებოდათ ხელი სამედიცინო დახმარებაზეც.

აღსანიშნავია, რომ პატიმრები თავს იკავებენ წერილობითი დადასტურებისგან, თუმცა, დანვრილებით ჰყვებიან მათ ან სხვა პატიმრების მიმართ განხორციელებული არასათანადო მოპყრობის შესახებ. პატიმრები ყველაზე ხშირად ასახელებდნენ ვინმე „ანგოს“, „ხონსკის“, ბექა მუჯანაძეს. ზაფხულში ჩატარებული მონიტორინგის დროს ყვებოდნენ ქერა, ცისფერთვალეა თანამშრომელზე, ვინმე ოლეგზე. უფრო ხშირია შემთხვევები, როცა მონიტორინგის დროს სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს სხვა დაწესებულებაში განთავსებული პატიმრები ესაუბრებიან

¹ ანგარიში საქართველოს ხელისუფლებას წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი) საქართველოში ვიზიტის შესახებ, პარ.49.

გლდანის №8 დაწესებულებაში პატიმრების მიმართ არაადამიანური მოპყრობის ფაქტებზე, თუმცა, ამ შემთხვევაშიც, ისინი ფაქტების გასაჯაროებისგან თავს იკავებენ.

გლდანის დაწესებულებაში არსებული მოპყრობის სიმძიმეს ადასტურებს ის ფაქტიც, რომ თბილისის №1 დაწესებულებაში, რომლის ლიკვიდაციის თაობაზეც, იქ არსებული არაადამიანური პირობების გამო, სახალხო დამცველმა არაერთხელ გასცა რეკომენდაცია, გლდანის №8 დაწესებულებიდან გადაყვანილი მსჯავრდებულები ერთხმად აღნიშნავენ, რომ აქ ისინი ბევრად უკეთეს პირობებში იმყოფებოდნენ, ვიდრე ახლად ამენებულ გლდანის ციხეში. ანალოგიური მდგომარეობა დახვდა მონიტორინგის ჯგუფს №12 დაწესებულებაშიც, რომელიც მსჯავრდებულთა და პატიმართა ყოფილი სამკურნალო დაწესებულების ტერიტორიაზეა განთავსებული. აქაც საყოფაცხოვრებო პირობები სავალალოა.

პრევენციული ჯგუფის მიერ №8 დაწესებულებაში ჩატარებული ზამთრის მონიტორინგის დროს გაირკვა, რომ პატიმრები კარანტინში დასჯის მიზნით აღარ ჩაჰყავთ, თუმცა, იქ მაინც ათავსებენ სამართლო საკნიდან საცხოვრებელ საკანში გადაყვანის წინ, რაც შესაძლებელია ერთიდან სამ დღემდე გაგრძელდეს. მონიტორინგის დროს ასევე გაირკვა, რომ პატიმრებს დღის განმავლობაში აღარც სანოლის პირველ სართულზე წამონოლის უფლება აქვთ. გარდა ამისა, არ აქვთ უფლება, საკანში მონიონ სიგარეტი, რის გამოც ისინი რიგრიგობით ენევიან საპირფარეშოში. პატიმართა განმარტებით, ზემოაღნიშნული აკრძალვები 2-3 თვეა მოქმედებს. პატიმართა გადმოცემით, აუცილებელია აგრეთვე, რომ ყველა პატიმარმა ყოველ დღით წვერი გაიპაროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, შესაძლებელია, ისინი დასაჯონ. ამასთან, როგორც უნდა იყოს პატიმარი ექიმთან გასვლის დროს, მან ხელები ზურგზე უნდა დაიხეოს და სირბილით გადაადგილდეს. პატიმრები აღნიშნავენ, რომ დაწესებულებაში შესვლისას მათ აიძულებენ, თმა ძალიან მოკლედ შეიჭრან. ხოლო, ვინაიდან დაწესებულებაში არ არის ხელმისაწვდომი საპარიკმახერო მომსახურება, ისინი, უმეტეს შემთხვევაში, იძულებულნი არიან, თავი სამართლებლით გადაიპარონ.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, მონიტორინგის ჯგუფმა გლდანის №8 დაწესებულებაში გამოავლინა არაერთი წესი და მოთხოვნა, რომლებსაც პატიმრები ხმის ამოუღებლად უნდა დაემორჩილნენ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მათ დასაჯიან. კერძოდ: დღის ნებისმიერ დროს, როდესაც დაწესებულების თანამშრომელი კარის სათვალთვალოში შეიხედავს, პატიმრებმა უნდა შეწყვიტონ ყოველგვარი საქმიანობა და ფეხზე წამოდგნენ, სახით კარისკენ. თუ კარი გაიღო, უნდა დადგნენ მსკრივში, სახით კედლისკენ. შემონმების წინ ზედმინევენით უნდა დაალაგონ საკანი ისე, რომ არანაირი ნივთი ან ტანსაცმელი არ იდოს არც ტუმბოზე და არც სანოლზე. კარის გაღებისთანავე უნდა დადგნენ მსკრივში, ამჯერად – სახით კარისკენ და პირველმა მათგანმა ხელში უნდა დაიჭიროს ნაგვის პარკი. რადიოს კვლავ უსმენენ მაქსიმალურად დაბალ ხმაზე, ერიდებიან ნორმალურ ხმაზე ლაპარაკს ან სიცილს, ვინაიდან ნებისმიერი ხმა, რომელიც საკნიდან გავა, აღიქმება ხმაურად და გამოიწვევს მათ დასაჯას. ამის დასტური იყო 500-ზე მეტი ჩანაწერი სამართლო საკნის (ე.წ. „კარცერის“) ჟურნალში, რომელშიც გადაცდომის სახედ ყველგან მითითებულია „ხმაური საკანში“. კიდევ ერთხელ ხაზგასმით მივუთითებთ, რომ გლდანის დაწესებულება ერთ-ერთი იშვიათთაგანია, სადაც, არათუ ხმაური, არანაირი ხმა საკნიდან დერეფანში არ ისმის. პატიმრებს ნებადართული აქვთ ტანსაცმლის გარეცხვა საკანში, თუმცა, არა გაშრობა, რის გამოც ისინი ტანსაცმელს აშრობენ ღამით, ხოლო დღის განმავლობაში ნახევრად სველს მალავენ ტუმბოებში. პატიმრებს აკრძალული აქვთ კარზე დაკაკუნება. მორიგის გამოსაძახებელი ზარი არც ამჟამად მუშაობს და არც არასოდეს უმუშავია, რის გამოც, გადაუდებელი საჭიროების შემთხვევაში, თუნდაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის უკიდურესი გაუარესების დროს, პატიმრები იძულებულნი არიან, კართან „ჩაუსაფრდნენ“ კონტროლიორს და ჩავლისას ხმადაბლა უხმონ. თუ კონტროლიორმა გააღო საკნის კარის სარკმელი და უხმო რომელიმე პატიმარს, იგი ასახელებს გვარს, ხოლო კართან მისული პატიმარი პასუხობს თავისი სახელისა და მამის სახელის დასახელებით. დაწესებულებაში მოქმედებს „მორიგეობის“ სისტემა, რაც, საბოლოო ჯამში, უტოლდება ერთი პატიმრის პასუხისმგებლობას სხვის მიერ ჩადენილ ნებისმიერ გადაცდომაზე. 22 სთ-ზე, სინათლის ჩაქრობის შემდეგ, აკრძალულია ფეხზე დარჩენა და ნებისმიერი გადალაპარაკება. საუბარიც ზედმეტი ნიგნის ნაკითხვასა ან რაიმე სხვა, თუნდაც უხმაურო, აქტივობაზე.

№8 დაწესებულებაში განთავსებულმა არასრულწლოვანმა პატიმრებმა აღნიშნეს, რომ მათ მიმართ მოპყრობა ისეთივეა, როგორც სხვა სრულწლოვანი მსჯავრდებულების მიმართ, თუმცა, არასათანადო მოპყრობის კონკრეტული ფაქტი ვერ დაასახელებს. ძირითადი პრობლემა, რომელიც არასრულწლოვნებს გლდანის №8 დაწესებულებაში აქვთ, არის დაწესებულების უმკაცრესი რეჟიმი, რომლის შესახებაც ზემოთ ვრცლად იყო საუბარი და რომელიც სრულად ვრცელდება არასრულწლოვნებზეც. აღნიშნულს ემატება კიდევ ერთი წესი – არასრულწლოვნებს დაწესებულებაში შემოყვანისთანავე პარსავენ თმას, მიუხედავად იმისა, რომ „პატიმრობის კოდექსის“ 21-

მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად: „...ადმინისტრაციას ეკრძალება მოსთხოვოს ბრალდებულს/ მსჯავრდებულს თმის მთლიანი გადაპარსვა, თუ არ არსებობს ექიმის მოთხოვნა ან ჰიგიენური აუცილებლობა.“ ყოველივე ეს უტოლდება არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა მიმართ არასათანადო მოპყრობას.

პატიმრების გადმოცემით, ახალი დირექტორის მოსვლის შემდეგ დაწესებულების თანამშრომლები იქცევიან ნაკლებად გამომწვევად, უმიზეზოდ აღარ აგინებენ მათ კარის სარკმლიდან, რეგულარულად და უმიზეზოდ აღარ სცემენ, თუმცა, ფიზიკური ძალადობის ფაქტებს მაინც აქვს ადგილი. ხოლო რაც შეეხება რეჟიმს, იგი კიდევ უფრო გამკაცრდა.

№18 მსჯავრდებულთა და ბრალდებულთა სამკურნალო დაწესებულება

არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე ხშირად საუბრობენ მსჯავრდებულები, რომლებიც №18 მსჯავრდებულთა და ბრალდებულთა სამკურნალო დაწესებულებაში იყვნენ გადაყვანილნი, თუმცა, უმეტესად, ერიდებიან წერილობით დადასტურებასა და ფაქტების გასაჯაროებას. ბევრი მათგანი აცხადებს, რომ, საჭიროების შემთხვევაშიც კი, აღარ სურს სამკურნალო დაწესებულებაში დაბრუნება, იქ არსებული ზედმეტად მკაცრი რეჟიმის გამო. ხშირად პატიმრები საკუთარი განცხადებით ტოვებენ სამკურნალო დაწესებულებას. მსჯავრდებულთა გადმოცემით, დაწესებულების ტერიტორიაზე ნებისმიერი გადაადგილებისას, მაშინაც კი, როცა პატიმრის ფიზიკური მდგომარეობა ამის საშუალებას არ იძლევა, ადმინისტრაცია მათ აიძულებს, ხელები ზურგზე დაიწყონ. ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობის შემთხვევაში კი, მთელ საკანს ეკრძალება სასაქონლო გასვლა, ასევე, ეზღუდებათ ზოგიერთი სხვა უფლება, მაგალითად, ტელეფონით სარგებლობა. ხშირად პატიმრები თავადაც ერიდებიან სასაქონლო გასვლას, რადგან ყოველმა გადაადგილებამ შეიძლება თანამშრომლებთან კონფლიქტი წარმოშვას. №18 სამკურნალო დაწესებულებაში განთავსებული პატიმრების ნაწილი ასევე აღნიშნავს, რომ მათ მიმართ ადმინისტრაციის ნეგატიურ დამოკიდებულებას იწვევს მათი საჩივრები ევროპის სასამართლოში. პატიმართა გადმოცემით, აღნიშნულის გამო მათ ხშირად „სამშობლოს მოლაღატეს“ და „ინტრიგანს“ უწოდებენ. მათივე თქმით, იყო შემთხვევები, როდესაც პატიმრები მორგში ჩაიყვანეს და სცემეს.

მსჯავრდებულთა გადმოცემით, არასათანადო მოპყრობისა და ძალადობის აქტებში ყველაზე ხშირად მონაწილეობდნენ დაწესებულების თანამშრომლები გიორგი ავსაჯანიშვილი და ალექსანდრე თოლორდავა. ზოგიერთი პატიმრის თქმით, მსჯავრდებულთა ცემაში მონაწილეობას თავად დაწესებულების დირექტორი ვაჟა ცხვედიანიც იღებდა.

პრევენციული ჯგუფის მიერ №18 დაწესებულებაში ჩატარებული ზამთრის მონიტორინგისას მსჯავრდებულებმა აღნიშნეს, რომ მათ მიმართ მოპყრობა საგრძნობლად გაუმჯობესდა. მიუხედავად აღნიშნულისა, მონიტორინგის ჯგუფმა მონიტორინგის დროს და მას შემდეგაც ნახა ორი მსჯავრდებული, რომლებმაც განაცხადეს, რომ მათ სცემეს დაწესებულების თანამშრომლებმა. ორივე მათგანს აღენიშნებოდა დაზიანებები. მსჯავრდებულებმა წერილობითი ახსნა-განმარტების მოცემისგან თავი შეიკავეს.

კახაბერ ბ-ს საქმე

2011 წლის 1-ლ დეკემბერს სახალხო დამცველის რწმუნებულები შეხვდნენ და გაესაუბრნენ მსჯავრდებულ კახაბერ ბ-ს, რომელმაც განმარტა, რომ 2011 წლის 27 ნოემბერს ლამის საათებში №17 დაწესებულებიდან თირკმლის მწვავე შეტევით, სასწრაფო წესით, გადმოიყვანეს №18 სამკურნალო დაწესებულებაში და მოათავსეს თ-9 საკანში. მსჯავრდებულის თქმით, 2011 წლის 28 ნოემბრის საღამოს ჰქონდა გაუსაძლისი ტკივილები, რის გამოც ითხოვდა ექიმის ნახვას. მსჯავრდებულის დაჟინებული თხოვნის საპასუხოდ №18 დაწესებულების თანამშრომლებმა იგი ჩაიყვანეს დაწესებულების მორგში და სასტიკად სცემეს. ამასთან, ერთ-ერთი თანამშრომელი გიორგი ავსაჯანიშვილი მას გაუპატიურებით დაემუქრა. კახაბერ ბ. აღნიშნავდა, რომ ზემოაღნიშნული ფაქტის შემდეგ იგი დაახლოებით 30-40 წუთის მანძილზე ხელებზე ბორკილდადებული მუცლით იწვა მორგის იატაკზე. მისი თქმით, მოგვიანებით გ.ავსაჯანიშვილმა მუქართა და გინებით დაანერინა, რომ დაზიანებები, რომლებიც მსჯავრდებულს აღენიშნებოდა, მან თავად მიიყენა და რომ №18 დაწესებულების ადმინისტრაციის თანამშრომლების მიმართ პრეტენზია არ გააჩნდა.

მსჯავრდებულს მონიტორინგის ჯგუფთან შეხვედრისას სხეულზე აღენიშნებოდა სხვადასხვა სახის დაზიანებები.

2011 წლის 2 დეკემბერს სახალხო დამცველის აპარატიდან მთავარ პროკურატურაში რეა-

გირებისთვის გადაიგზავნა მსჯავრდებულის ახსნა-განმარტება. იმავე დღეს სახალხო დამცველის აპარატიდან სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს გაეგზავნა წერილობითი მიმართვა, რომლითაც ვითხოვდით მსჯავრდებულის უსაფრთხოებისათვის აუცილებელი ყველა ღონისძიების გატარებას. აღნიშნულ წერილზე პასუხი სახალხო დამცველის აპარატში არ შემოსულა.

2011 წლის 7 დეკემბერს სახალხო დამცველის პრევენციისა და მონიტორინგის დეპარტამენტის თანამშრომლები კვლავ შეხვდნენ და გაესაუბრნენ მსჯავრდებულს, რომელმაც განაცხადა, რომ დაწესებულების თანამშრომლები განაგრძობდნენ მის ფიზიკურ და სიტყვიერ შეურაცხყოფას. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მსჯავრდებულმა პროტესტის ნიშნად გამოაცხადა შიმშილობა და უარი თქვა მედიკამენტების მიღებაზე. 2011 წლის 7 დეკემბერს სახალხო დამცველმა წინადადებით მიმართა საქართველოს მთავარ პროკურორს მსჯავრდებულ კახაბერ ბ-ს მიმართ არასათანადო მოპყრობის ფაქტზე გამოძიების დაწყების თაობაზე. იმავე დღეს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, რათა ამ უკანასკნელს უზრუნველყო მსჯავრდებულის გადაყვანა სამოქალაქო ტიპის სამკურნალო დაწესებულებაში.

საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროდან მიღებული №04-12208 პასუხით გვეცნობა, რომ მსჯავრდებული, ამბულატორიული წესით, ერთი დღით გადაიყვანეს აკადემიკოს ო.ლუღუშაურის სახელობის ეროვნულ ცენტრში.

საქართველოს მთავარი პროკურატურის 2011 წლის 28 დეკემბრის №13/57003 პასუხის თანახმად, მსჯავრდებულ კ.ბ-ის ჯანმრთელობის დაზიანების ფაქტზე 2011 წლის 2 დეკემბერს დაიწყო გამოძიება საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტში.

2012 წლის 10 თებერვალს სახალხო დამცველის აპარატიდან საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტში გაიგზავნა წერილობითი მიმართვა, მოეწოდებინათ ინფორმაცია სისხლის სამართლის საქმეზე მიმდინარე გამოძიების თაობაზე. მიღებული №05/01-247 პასუხის თანახმად, 2011 წლის 2 დეკემბერს, №18 დაწესებულებიდან მიღებული შეტყობინების საფუძველზე, დაიწყო გამოძიება სსკ-ის 118-ე მუხლის პირველი ნაწილით. საქმეზე მონმის სახით დაიკითხა მსჯავრდებული და მის მიერ დასახელებული №18 დაწესებულების ყველა თანამშრომელი, ჩატარდა სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზა. ამავე პასუხის თანახმად, აღნიშნულ სს საქმეზე შეიცვალა დანაშაულის კვალიფიკაცია და გამოძიება გაგრძელდა სსკ-ის 333-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნებით. 2012 წლის 11 იანვარს საქმე შემდგომი გამოძიებისათვის გადაიგზავნა მთავარ პროკურატურაში.

გიორგი ო-ს საქმე

2011 წლის 24 დეკემბერს სახალხო დამცველის რწმუნებულები იმყოფებოდნენ №18 სამკურნალო დაწესებულებაში, სადაც შეხვდნენ და გაესაუბრნენ მსჯავრდებულ გიორგი ო-ს. მსჯავრდებულის განცხადებით, სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით და ჯანმრთელობის პრობლემების გამო, 2011 წლის აპრილში მიმართა ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს, საიდანაც ოქტომბრის თვეში გამოიგზავნა მითითება მისთვის მკურნალობის ჩატარების თაობაზე.

2011 წლის 1-ლ დეკემბერს მსჯავრდებული გადაყვანილ იქნა №18 სამკურნალო დაწესებულებაში. იგი განმარტავს, რომ №18 დაწესებულებაში მიყვანისთანავე დაწესებულების სარეჟიმო სამსახურის უფროსმა ალექსანდრე თოლორდავამ და უსაფრთხოების სამსახურის უფროსმა გიორგი ავსაჯანიშვილმა სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენეს. გიორგი ო-ს განცხადებით, გიორგი ავსაჯანიშვილი მას დაემუქრა სასჯელის დამატებით და ჯანმრთელობის დაზიანებით. მსჯავრდებულის კითხვაზე, თუ რა იყო მუქარისა და შეურაცხყოფის მიზეზი, გიორგი ავსაჯანიშვილმა პასუხად მსჯავრდებულის მიერ ევროსასამართლოსთვის მიმართვა დაასახელა. გიორგი ო-ს თქმით, სიტყვიერი შეურაცხყოფის გარდა, მას ფიზიკურადაც გაუსწორდნენ და რამდენჯერმე გაარტყეს სილა სახისა და თავის არეში. მსჯავრდებულის განცხადებით, №18 დაწესებულებაში მას კიდევ რამდენჯერმე მოუპყრნენ არასათანადოდ და ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენეს. მსჯავრდებული ძირითადად ასახელებს გიორგი ავსაჯანიშვილსა და ალექსანდრე თოლორდავას.

პატიმრის თქმით, მას უარი უთხრეს ადვოკატსა და სახალხო დამცველის რწმუნებულებთან დაკავშირებაზე, არ მისცეს ფურცელი და პასტა, ჩამოართვეს პირადი ჰიგიენის ნივთები, ლეიბი და ტანსაცმელი. შემდგომში ლეიბი და ტანსაცმელი დაუბრუნეს, თუმცა, ჰიგიენის ნივთები – არა.

გარკვეული პერიოდის შემდეგ მასთან მივიდა სოციალური სამსახურის უფროსი ზურაბ ბულბუ-
ლაშვილი, რომელმაც შეატყობინა, რომ სარეჟიმო მოთხოვნების გამო მას შეეფარებოდა ადმინ-
ისტრაციული პატიმრობა – დანესებულების ყველა თანამშრომელს ექნებოდა საერთო პოზიცია
და სასამართლო გამოიტანდა ადმინისტრაციისთვის სასურველ გადაწყვეტილებას.

მსჯავრდებულმა, მის მიმართ განხორციელებული ზენოლის გამო, მიიყენა თვითდაზიანება ყელი-
სა და მარცხენა ზედა კიდურის არეში. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მან დიდი რაოდენობით სისხლი
დაკარგა, ქირურგიულ განყოფილებაში გადაიყვანეს, სადაც ჭრილობები დაუმუშავდა.

2011 წლის 24 დეკემბერს გიორგი ო-ს შეეფარდა ადმინისტრაციული პატიმრობა ერთი თვის ვა-
დით. მსჯავრდებულის განცხადებით, სასამართლოდან სასჯელსრულების დანესებულებაში
გადაყვანისას გიორგი ავსაჯანიშვილმა შეახსენა, რომ მას საქმეში მითითებული ჰქონდა თვითმ-
კვლევლობის მცდელობა და კვლავ დაემუქრა სიცოცხლის მოსპობით.

2011 წლის 27 დეკემბერს სახალხო დამცველმა მიმართა საქართველოს მთავარ პროკურორს
წინასწარი გამოძიების დაწყების წინადადებით მსჯავრდებულ გიორგი ო-ს მიმართ №18 სას-
ჯელსრულების დანესებულების თანამშრომლების მიერ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე.

იმავე დღეს სახალხო დამცველის აპარატიდან სასჯელსრულების დეპარტამენტის თავმჯ-
დომარეს გაეგზავნა წერილობითი მიმართვა, უზრუნველყო მსჯავრდებულის უსაფრთხოება და
მისი გადაყვანა სხვა დანესებულებაში, სადაც მას გაუგრძელებდნენ ჰეპატიტის სანინალმდეგო
მკურნალობის კურსს. აღნიშნულ წერილზე პასუხი სახალხო დამცველის აპარატში არ შემოსულა.

2011 წლის 31 დეკემბერს საქართველოს მთავარი პროკურატურის №13/57593 პასუხით გვეცნო-
ბა, რომ 2011 წლის 27 დეკემბერს ქ.თბილისის პროკურატურის ანტიკორუფციულ საგამოძიებო
ნაწილში დაიწყო გამოძიება სს №01027211801 საქმეზე, საქართველოს სასჯელსრულების,
პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელსრულების დეპარ-
ტამენტის თანამშრომლების მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების ფაქტზე,
დანაშაული გათვალისწინებული საქართველოს სსკ-ის 333-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

დაბა-ქსნის №15 დანესებულება

2009-2010 წლებში აღნიშნული დანესებულება მონიტორინგის ჯგუფის განსაკუთრებული
ყურადღების ქვეშ იმყოფებოდა, ვინაიდან სახალხო დამცველის აპარატში შემოსული საჩივარ-
განცხადებების დიდი ნაწილი სწორედ №15 დანესებულების ადმინისტრაციისა და თანამშრომ-
ლების მიერ პატიმრების მიმართ არასათანადო მოპყრობას შეეხებოდა. საანგარიშო პერიოდში
საგრძნობლად იკლო ასეთი შინაარსის საჩივრებმა, თუმცა, რამდენიმე შემთხვევა მაინც დაფიქ-
სირდა, როდესაც მსჯავრდებულები აცხადებდნენ, რომ ისინი ქსნის დანესებულების ადმინის-
ტრაციამ და თანამშრომლებმა სცემეს. ეს კი მიუთითებს, რომ ქსნის დანესებულება კვლავ რჩება
პატიმართა მიმართ მოპყრობის მხრივ პრობლემური დანესებულებების ნუსხაში.²

ქსნის №15 დანესებულებაში მონიტორინგის დროს სამმა მსჯავრდებულმა – ი.ჭ-მ, ნ.ხ-მ და ი.დ-
მ განაცხადეს, რომ დანესებულებაში შესვლისას სცემეს თანამშრომლებმა. მათ აღნიშნებოდათ
სხვადასხვა სახის დაზიანებები. ცემის მიზეზი გახდა ი.ჭ-ს მხრიდან ერთ-ერთი თანამშრომლის
შეურაცხმყოფელ სიტყვებზე შეპასუხება. აღნიშნულ ფაქტზე სახალხო დამცველმა წინასწარი
გამოძიების დაწყების წინადადებით მიმართა საქართველოს მთავარ პროკურატურას. გამოძიება
მიმდინარეობდა სსკ-ის 333-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის კუთხ-
ით, თუმცა, მონიტორინგის ჯგუფისთვის ცნობილი გახდა, რომ შემდგომში სამივე მსჯავრდე-
ბულმა მათ მიმართ ფიზიკური ზენოლის ფაქტი უარყო.

არასათანადო მოპყრობის ფაქტების გამოძიება

დახურულ ინსტიტუციებში ჩატარებული მონიტორინგის შედეგები და სახალხო დამცველის აპარ-
ატში შემოსული განცხადებების ანალიზი ცხადყოფს, რომ არასათანადო მოპყრობა კვლავ პრობ-
ლემაა სასჯელსრულების დანესებულებებსა და პოლიციაში. აღნიშნულ საკითხზე სახალხო

² ანგარიშის მომზადების პროცესში სახალხო დამცველს მათ მიმართ არასათანადო მოპყრობის საჩივრით კიდევ ორმა
მსჯავრდებულმა – ი.მ-მ და ნ.თ-მ მიმართეს, თუმცა ერთ-ერთმა მათგანმა, მას შემდეგ, რაც დაწერა ვრცელი ახსნა-განმარტება
სახალხო დამცველის სახელზე, ითხოვა მის მიმართ არასათანადო მოპყრობის ფაქტების კონფიდენციალურად დატოვება. მეორე
მსჯავრდებულის მიმართ არასათანადო მოპყრობის თაობაზე გამოძიების დაწყების წინადადებით სახალხო დამცველმა 2012
წლის 14 მარტს მიმართა საქართველოს მთავარ პროკურატურას.

დამცველის არაერთ საპარლამენტო თუ სპეციალურ მოხსენებაში იყო საუბარი. წამების და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტებზე სამართლებრივი რეაგირება პროკურატურის პრეროგატივაა. არასათანადო მოპყრობის სრული აღმოფხვრისთვის აუცილებელია თითოეული ამგვარი ფაქტის ეფექტური გამოძიება და დაუსჯელობის სინდრომის დაძლევა, რაც დღეს სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს. სახალხო დამცველმა არაერთ ასეთ ფაქტზე მიმართა საქართველოს მთავარ პროკურატურას, თუმცა, ხშირ შემთხვევაში, გამოძიება ჭიანურდება ან წყდება.

საგამოძიებო ორგანოების პასიურობისა და არაეფექტურობის შედეგად, იქმნება ნიადაგი დაუსჯელობის სინდრომის ჩამოყალიბებისთვის სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებში. იმავდროულად, მსხვერპლს უჩნდება უნდობლობა გამოძიების მიმართ, რაც, რასაკვირველია, ხელს არ უწყობს არასათანადო მოპყრობის პრაქტიკის გამოვლენასა და აღმოფხვრას.

ევროსასამართლოს პრეცედენტების თანახმად, თუ პირი დაზიანდა პატიმრობის ან სხვა ისეთ დროს, როცა იმყოფებოდა პოლიციის კონტროლის ქვეშ, ნებისმიერი ამგვარი დაზიანება წარმოშობს მტკიცე პრეზუმფციას, რომ პირი სასტიკ მოპყრობას დაექვემდებარა.³ სახელმწიფოს აკისრია ვალდებულება, წარმოადგინოს დამაჯერებელი ახსნა-განმარტება, თუ რამ გამოიწვია დაზიანებები. თუ სახელმწიფო ამის ახსნას ვერ წარმოადგენს, კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხი აშკარად წამოიჭრება.⁴

წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის (CPT) მე-14 ზოგად ანგარიშში აღნიშნულია, რომ გამოძიება უნდა იყოს ძალიან დეტალური და ვრცელი, უნდა ჩატარდეს სწრაფად და მის ჩატარებაზე პასუხისმგებელი პირები არ უნდა იყვნენ დაკავშირებულნი აღნიშნულ მოვლენებში ჩართულ პირებთან.⁵ თუმცა, ხშირ შემთხვევაში, სასჯელსრულების დანესებულებებში პატიმრების მიმართ არასათანადო მოპყრობის ფაქტების გამოძიებას საქართველოს სასჯელსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტი ანარმოებს, რაც გამოძიების ეფექტურობას კიდევ უფრო ეჭვქვეშ აყენებს.

წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტი (CPT) თავის 2010 წლის ანგარიშში აღნიშნავს, რომ „... წამებისა და არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმების აკრძალვის სარწმუნოებას ძირს უთხრის ის შემთხვევები, როდესაც ამგვარი დანაშაულის ჩამდენ ოფიციალურ პირებს საკუთარი ქმედებისთვის პასუხი არ მოეთხოვებათ. დელეგაციის ვიზიტისას, ზოგიერთი პირი აღნიშნავდა, რომ არასათანადო მოპყრობის მიმანიშნებელ ინფორმაციას იშვიათად მოჰყვებოდა სწრაფი და ეფექტური რეაგირება, რაც ნიადაგს უქმნიდა დაუსჯელობის კლიმატს. მათი თქმით, არასათანადო მოპყრობის შესახებ საჩივრების უმეტესი ნაწილი უარყოფილია ან, უკეთეს შემთხვევაში, შესაბამის თანამშრომლებს დისციპლინური ზომები შეეფარდათ. აღინიშნა, რომ არასათანადო მოპყრობის საჩივრებზე პროკურატურა იშვიათად აღძრავდა სისხლის სამართლის საქმეებს, ხოლო თუ ასეთი საქმეები მაინც აღიძვრებოდა, უმეტესად ეს ხდებოდა არა სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹ მუხლით, არამედ 333-ე მუხლით. გარდა ამისა, აღინიშნა, რომ პროცესები ჭიანურდებოდა და ძალზე იშვიათად ხდებოდა მსჯავრდება, რაც საჩივრების გამოძიების სისტემის მიმართ ნდობას ამცირებდა.“⁶

სახალხო დამცველმა არაერთხელ გაამახვილა ყურადღება ზემოაღნიშნულ საკითხზე თავის საპარლამენტო მოხსენებებში და მიუთითა, რომ ერთ-ერთ პრობლემას, რომელიც დაკავშირებული იყო არასათანადო მოპყრობის ფაქტების გამოძიებასთან, სწორედ მათი არასწორი კვალიფიკაცია წარმოადგენდა. ხშირ შემთხვევაში, გამოძიება იწყება არა წამების ან სხეულის დაზიანების რომელიმე მუხლით, არამედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების მუხლით, რაც სამოხელეო დანაშაულია და გაცილებით უფრო მსუბუქ სანქციას ითვალისწინებს.

ჩვენს ხელთ არსებული ინფორმაციით, ბოლო ორი წლის განმავლობაში არასათანადო მოპყრობის ერთადერთი საქმე დამთავრდა პოზიტიური შედეგით – მსჯავრდებულ რამაზ პ-ს ცემის ფაქტზე დააკავეს სასჯელსრულების დეპარტამენტის ქუთაისის №2 დანესებულების ორი თანამშრომელი. ვიმედოვნებთ, რომ აღნიშნული საქმე არ იქნება გამონაკლისი და მომავალში სხვა მსგავს ფაქტებზე დანესებული არაერთი გამოძიება მიაღწევს ლოგიკურ შედეგს.

³ მაგ. „ბურსუკი რუმინეთის წინააღმდეგ“ 2004 წლის 12 ოქტომბერი.

⁴ „სელმუნი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ 1999 წლის 28 ივნისი.

⁵ წამების საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის N14 ზოგადი ანგარიში, პარ. 25-42.

⁶ ანგარიში საქართველოს ხელისუფლებას წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი) საქართველოში ვიზიტის შესახებ, პარ.17.

სახალხო დამცველის აპარატიდან საქართველოს მთავარ პროკურატურაში გაიგზავნა წერილო-
ბითი მიმართებები, რომლებითაც ვითხოვდით ინფორმაციას, 2011 წლის განმავლობაში:

1. რამდენ სისხლის სამართლის საქმეზე დაიწყო წინასწარი გამოძიება საქართველოს სისხ-
ლის სამართლის კოდექსის 332-333, ასევე, სსკ-ის 144¹-144²-144³-ე მუხლებით გათვალ-
ისწინებული დანაშაულების ნიშნებით (ცალ-ცალკე);
2. რამდენი პირის მიმართ დაიწყო სისხლისსამართლებრივი დევნა; მათგან რამდენი იყო სა-
ჯარო მოხელე (უწყებების მითითებით);⁷
3. ზემოაღნიშნული სისხლის სამართლის საქმეებიდან რამდენი წარიმართა საერთო
სასამართლოებში არსებითად განსახილველად;
4. რამდენ მათგანზე გაფორმდა საპროცესო შეთანხმება;
5. რამდენ სისხლის სამართლის საქმეზე შეწყდა წინასწარი გამოძიება ზემოთ აღნიშნული
მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულების ნიშნებით და რა საფუძვლით.

საქართველოს მთავარი პროკურატურიდან შემოსული №13/41367 და №13/10332 პასუხებით
გვეცნობა, რომ 2011 წლის განმავლობაში სსკ-ის 144¹-ე მუხლით (წამება) გათვალისწინებული და-
ნაშაულის ნიშნებით გამოძიება დაიწყო 20 სისხლის სამართლის საქმეზე. სისხლისსამართლებრი-
ვი დევნა დაიწყო 3 პირის მიმართ. გამოძიება შეწყდა 11 სისხლის სამართლის საქმეზე.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144²-ე (წამების მუქარა) მუხლით გათვალისწინებ-
ული დანაშაულის ნიშნებით გამოძიება არც ერთ სისხლის სამართლის საქმეზე არ დაწყებულა.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144³-ე (დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყ-
რობა) მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნებით გამოძიება დაიწყო 9 სისხლის სამართ-
ლის საქმეზე. გამოძიება შეწყდა 3 სისხლის სამართლის საქმეზე და სასამართლოში წარიმართა
ერთი სისხლის სამართლის საქმე, რომელზეც დადგა გამამცყუნებელი განაჩენი.

2011 წელს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 332-ე (სამსახურებრივი უფლებამო-
სილების ბოროტად გამოყენება) მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნებით გამოძიება
დაიწყო 77 სისხლის სამართლის საქმეზე. გამოძიება შეწყდა 29 სისხლის სამართლის საქმეზე.
სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 67 პირის მიმართ და 75 პირის ბრალდების საქმე წარიმა-
რთა სასამართლოში. 78 პირის მიმართ დადგა გამამცყუნებელი განაჩენი.

2011 წელს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 333-ე (სამსახურებრივი უფლებამო-
სილების გადამეტება) მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნებით გამოძიება დაიწყო
127 სისხლის სამართლის საქმეზე. გამოძიება შეწყდა 58 სისხლის სამართლის საქმეზე. სისხ-
ლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 25 პირის მიმართ. 29 პირის ბრალდების საქმე წარიმართა
სასამართლოში და 32 პირის მიმართ დადგა გამამცყუნებელი განაჩენი.

ამავე წერილებით ვითხოვდით ინფორმაციას, რამდენ სს საქმეზე გაფორმდა საპროცესო შე-
თანხმება – რამდენ სისხლის სამართლის საქმეზე შეწყდა წინასწარი გამოძიება და რა საფუძვ-
ლით, თუმცა, აღნიშნული ინფორმაცია მთავარ პროკურატურას არ მოუწოდებია.

სახალხო დამცველმა თავის წინა ანგარიშებში არაერთგზის მიმართა რეკომენდაციით მთავარ
პროკურატურას, ეწარმოებინა დეტალური სტატისტიკა წამებისა და არასათანადო მოპყრობის
ფაქტების გამოძიებაზე, რომლის მიხედვითაც ნათელი იქნებოდა, რამდენი საჯარო მოხელის, მათ
შორის, სასჯელალსრულების დაწესებულებებისა და პოლიციის თანამშრომლის მიმართ დაიწყო
წინასწარი გამოძიება წამების ან არასათანადო მოპყრობისთვის და რამდენი მათგანი მიეცა ამგ-
ვარი ქმედებებისთვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში. მიუხედავად ამისა, პროკურატუ-
რიდან მიღებული პასუხების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, სტატისტიკა არასათანადო მოპყრობის
ფაქტების გამოძიებაზე კვლავ არასრულად წარმოებს – შეუძლებელია იმის გარკვევა, სისხლის
სამართლის პასუხისგებაში მიცემულ პირთაგან რამდენი იყო საჯარო მოხელე. ასევე, 332-ე და
333-ე მუხლების შემთხვევაში, შეუძლებელია განსაზღვრა, მოხელე დაისაჯა თავისუფლებალკვე-
თილი პირის მიმართ არასათანადო მოპყრობისა თუ სხვა სამსახურებრივი გადაცდომისთვის.
აღარაფერს ვამბობთ იმაზე, რომ, ჩვენი მოთხოვნის მიუხედავად, დასჯილი პირების უწყებრივი
კუთვნილება პასუხებში მითითებული არ იყო.

⁷ წამების საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსისული დეფინიცია არ შეესაბამება გაეროს წამების საწინააღმდეგო
კონვენციის განმარტებას. ერთ-ერთი განსხვავება სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ საქართველოს სსკ-ის 144¹ (წამება), 144²
(წამების მუქარა) და 144³ (დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა) მუხლები არ უთითებს დანაშაულის ჩამდენ სპეციალურ
სუბიექტზე – თანამდებობის პირს ან საჯარო მოხელეზე.

სტატისტიკის წარმოების ვალდებულება მთავარ პროკურატურას აკისრია საქართველოს პრეზიდენტის №250 ბრძანებულებითაც, არასათანადო მოპყრობის წინააღმდეგ ბრძოლის სტრატეგიისა და არასათანადო მოპყრობის წინააღმდეგ ბრძოლის 2011-2013 წლის სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ. აღნიშნული გეგმით გათვალისწინებულია საქართველოს მთავარი პროკურატურის მიერ იმ ინფორმაციის აღრიცხვის ვალდებულება, რომელიც შეეხება საჯარო მოხელეთა მიერ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებს.

წამების პრევენციის ევროპულმა კომიტეტმა (CPT) 2010 წლის ვიზიტის შემდეგ რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს ხელისუფლებას სტატისტიკის წარმოების მეთოდების დახვეწის თაობაზე: „სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვება თვითმიზანი არ არის. სწორი შეგროვებისა და ანალიზის შემთხვევაში, მას შეუძლია მიგვანიშნოს ტენდენციების შესახებ და დაგვეხმაროს სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მიღებაში. შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და მთავარ პროკურატურას შორის ამკარად საჭიროა უფრო მეტი კოორდინაციის არსებობა. წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტი საქართველოს ხელისუფლებას ურჩევს, შემოიღოს ერთიანი ეროვნული სისტემა პოლიციის თანამშრომლების მიმართ საჩივრების, დისციპლინური და სისხლის სამართლის სამართალწარმოებისა და სანქციების შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვებისთვის. საზოგადოების ინფორმირება პოლიციის მხრიდან არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებული საქმეების გამოძიებაზე ხელს შეუწყობს მოსახლეობაში დაუსჯელობის განცდის შემცირებას.“⁸

დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ საგამოძიებო ორგანოები არ გამოირჩევიან განსაკუთრებული პროაქტიურობით, როცა საქმე პატიმრების მიმართ არასათანადო მოპყრობას ეხება. საქართველოს სისხლის სამართლის 101-ე მუხლის I ნაწილის მიხედვით, წინასწარი გამოძიების დაწყების საფუძველი შეიძლება გახდეს მასმედიაში გავრცელებული ინფორმაციაც, თუმცა, როგორც წესი, საჩივრის ან ოფიციალური შეტყობინების გარეშე გამოძიება არ იწყება (იხ. ქვემოთ, მალხაზ ა-ს საქმე).

რეკომენდაცია საქართველოს მთავარ პროკურორს:

- პირადი კონტროლის ქვეშ აიყვანოს დაკავებისას და სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში მომხდარი ყველა არასათანადო მოპყრობის ფაქტის გამოძიება, რათა უზრუნველყოფილი იყოს სწრაფი და ეფექტური გამოძიების ჩატარება;
- უზრუნველყოს საჯარო მოხელეთა მიერ განხორციელებული არასათანადო მოპყრობის ფაქტების დეტალური სტატისტიკის წარმოება უწყებების მიხედვით, რომლითაც შესაძლებელი იქნება წამების წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროში არსებული მდგომარეობის სრულყოფილი მონიტორინგი;
- უზრუნველყოს სახალხო დამცველისთვის ამომწურავი და დროული ინფორმაციის მიწოდება არასათანადო მოპყრობის ფაქტების გამოძიების შესახებ.

პატიმრობის პირობები

გადატვირთულობა

2011 წლის განმავლობაში კვლავ დაფიქსირდა სასჯელაღსრულების ზოგიერთი დაწესებულების გადატვირთულობა. წამების პრევენციის ევროპულმა კომიტეტმა არაერთგზის გასცა რეკომენდაცია თითოეულ პატიმარზე სულ მცირე 4 კვ.მ. ფართის უზრუნველსაყოფად, თუმცა, პატიმრობის ახალ კოდექსშიც იგივე ფართია გათვალისწინებული, რასაც ითვალისწინებდა „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონი.⁹ აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში თითოეული პატიმრისთვის არსებული ფართი ეროვნული კანონმდებლობით დადგენილ ნორმებსაც არ აკმაყოფილებს.

2011 წლის განმავლობაში ზოგიერთ დაწესებულებაში, მუდმივად ან წლის გარკვეულ მონაკვეთში მაინც, იდგა გადატვირთულობის პრობლემა. ზოგიერთ დაწესებულებაში პატიმრებს საკუთარი საწოლიც კი არ ჰქონდათ – თბილისის №1 და რუსთავის №17 დაწესებულებები.

⁸ წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის 2010 წლის 5-15 თებერვლის ვიზიტის ანგარიში საქართველოს მთავრობას, პარ.17.

⁹ ერთ მსჯავრდებულზე საცხოვრებელი ფართობის ნორმა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში არ უნდა იყოს 2კვ.მ-ზე, საპყრობილეში 2,5კვ.მ-ზე, ქალთა დაწესებულებაში 3კვ.მ-ზე, არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში 3,5კვ.მ-ზე, ხოლო სამკურნალო დაწესებულებაში 3კვ.მ-ზე ნაკლები.

სახალხო დამცველი თავის საპარლამენტო მოხსენებებში მუდმივად გასცემს რეკომენდაციებს გადატვირთულობის პრობლემის აღმოსაფხვრელად, ვინაიდან პატიმრების რაოდენობა მათი უფლებების ადეკვატური უზრუნველყოფის უკუპროპორციულია, რაც ართულებს სასჯელაღსრულების სისტემის ჯანდაცვის რეფორმის სათანადოდ განხორციელებას და ნეგატიურად აისახება სახელმწიფო ბიუჯეტზე. სახალხო დამცველის რეკომენდაციები შეეხება როგორც ზედმეტად მკაცრი სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის გადახედვას, ასევე, სისხლისსამართლებრივი დევნის პოლიტიკის განსაზღვრისას, საზოგადოებისათვის ნაკლებად საშიში დანაშაულების შემთხვევაში, პრიორიტეტის მინიჭებას თავისუფლების აღკვეთის ალტერნატიული, უფრო მსუბუქი სასჯელის სახეებისთვის.¹⁰

დადებითად აღსანიშნავია 2011 წელს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-40 მუხლში შესული ცვლილება, რომლის თანახმად, პატიმრობის ალტერნატიულ სანქციად შესაძლებელია საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის გამოყენება. სახალხო დამცველი იმედოვნებს, რომ აღნიშნული ცვლილების პრაქტიკული გამოყენება შეამსუბუქებს გადატვირთულობის პრობლემას სასჯელაღსრულების დანახვევებში.

წინადადებები საქართველოს პარლამენტს:

- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები, რათა ამჟამად მოქმედი შეკრებილობის პრინციპი შეიცვალოს შთანთქმის პრინციპით;
- გატარდეს საზოგადოებისათვის ზოგიერთი ნაკლებად საშიში დანაშაულების დეკრიმინალიზაციისთვის საჭირო ზომები;
- პატიმრობის კოდექსში შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები და თითოეულ პატიმარზე განისაზღვროს 4მ² ფართი.

რეკომენდაცია საქართველოს მთავარ პროკურორს:

სისხლისსამართლებრივი დევნის პოლიტიკის განსაზღვრისას, საზოგადოებისათვის ნაკლებად საშიში დანაშაულების შემთხვევაში, პრიორიტეტი მიენიჭოს თავისუფლების აღკვეთის ალტერნატიულ, უფრო მსუბუქი სასჯელის სახეებს.

საყოფაცხოვრებო პირობები

ციხის ევროპული წესების თანახმად, „პატიმრებისათვის უზრუნველყოფილი საცხოვრებელი, განსაკუთრებით კი, საძინებელი, უნდა პასუხობდეს ადამიანის ღირსების პატივისცემის და, მაქსიმალური შესაძლებლობის ფარგლებში, ასევე, განმარტოების მოთხოვნებს. დაცული უნდა იყოს ჯანმრთელობისა და ჰიგიენის მოთხოვნები, ჯეროვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს კლიმატურ პირობებსა და, განსაკუთრებით, ფართის ოდენობას, ჰაერის მოცულობას, განათებასა და ვენტილაციის პირობებს.“¹¹

„ყველა შენობაში, სადაც პატიმრები ცხოვრობენ, მუშაობენ ან იკრიბებიან:

ფანჯრები უნდა იყოს საკმარისად დიდი, რათა საშუალება მიეცეთ პატიმრებს, იკითხონ ან იმუშაონ ბუნებრივი განათების ნორმალურ პირობებში, ასევე, იძლეოდეს სუფთა ჰაერის მოძრაობის შესაძლებლობას, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა არსებობს ჰაერის კონდიციონერების ჯეროვანი სისტემა.

ხელოვნური განათება უნდა აკმაყოფილებდეს მიღებულ ტექნიკურ სტანდარტებს; უნდა არსებობდეს სიგნალიზაციის სისტემა, რომელიც საშუალებას მისცემს პატიმრებს, დაუყოვნებლივ დაუკავშირდნენ პერსონალს.¹²“

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, არასათანადო და არაადამიანური მოპყრობის გარდა, ევროკონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა შესაძლოა გამოიწვიოს იმ გარემოში, რომელშიც პირი იმყოფება.

¹⁰ იხ. სახალხო დამცველის 2010 წლის საპარლამენტო ანგარიში.

¹¹ 18.1 წესი.

¹² 18.2 წესი.

ციხის ევროპული ნესების ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპის მიხედვით, „ადამიანის უფლებების შემლახავი ციხის პირობების არსებობა არ შეიძლება გამართლებულ იქნეს რესურსების ნაკლებობით.“

სახალხო დამცველის ანგარიშებში არაერთგზის გაიცა თბილისის №1 დანესებულების დახურვის რეკომენდაცია — აღნიშნულ დანესებულებაში არსებულ პირობებში პატიმრის მოთავსება შეიძლება გაუტოლდეს არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობას. ლიკვიდაციის რეკომენდაციები გაიცემა დანესებულებებზე, რომლებიც არც თითოეულ პატიმარზე გამოყოფილი ფართის მხრივ, არც განათების, ვენტილაციის, გათბობის, ჰიგიენის თვალსაზრისით, არ შეესაბამება არანაირ სტანდარტს, ინფრასტრუქტურა კი იმდენად მოძველებულია, რომ გარემონტებას არ ექვემდებარება.

საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე გამოქვეყნებული ინფორმაციის თანახმად,¹³ 2011 წლის 10 ივნისს ევროპის საბჭოს განვითარების ბანკმა საქართველოს მთავრობას დაუმტკიცა 60 მილიონი ევროს ღირებულების პროექტი ლაითურის სასჯელაღსრულების კომპლექსის მშენებლობისთვის, რომელიც გათვლილია 2000 პატიმარზე. სახალხო დამცველი იმედოვნებს, რომ აღნიშნული დანესებულების ექსპლუატაციაში შესვლის შემდგომ ის დანესებულებები, სადაც პატიმრის მოთავსება არ არის მიზანშეწონილი იქ არსებული საყოფაცხოვრებო პირობების გამო, შეწყვეტს ფუნქციონირებას.

ქსნის №15 დანესებულება

დანესებულების დახურულ ნაწილში ჩატარებული კოსმეტიკური რემონტის მიუხედავად, იქ არსებული მდგომარეობა არსებითად არ გაუმჯობესებულა. კვლავ პრობლემად რჩება საკნების კედლები, რომლებიც დაფარულია ცემენტის სქელი, უსწორმასწორო ფენით, ე.წ. „შუბით“. გათბობა ხდება ელექტროქურების მეშვეობით, საკნების არც ხელოვნური და არც ბუნებრივი განათება არ არის საკმარისი. დანესებულებაში შეიმჩნევა ტარაკანების დიდი რაოდენობა. მონიტორინგის დროს ზოგიერთ საკანში მწყობრიდან იყო გამოსული წყალგაყვანილობის სისტემა.

2011 წლის აგვისტო-სექტემბერში ჩატარებული მონიტორინგის დროს №15 დანესებულების დახურული ნაწილის №20 საკანში განთავსებულმა მსჯავრდებულებმა სახალხო დამცველის რწმუნებულებს განუცხადეს, რომ მათ არ აქვთ საკანში ტუმბოები, რის გამოც ტანსაცმლისა და პირადი ნივთების შენახვა უწევთ სანოლის ქვეშ ცელოფნის პარკებში. აღნიშნული საკითხი მონიტორინგის დროს გადაამოწმეს პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენლებმა და აღმოჩნდა, რომ №20 საკანში იყო მხოლოდ ერთი ამორტიზებული ორუჯრიანი ტუმბო. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით სახალხო დამცველის აპარატიდან №15 დანესებულების დირექტორს გაეგზავნა წერილობითი მიმართვა, რომლითაც ვითხოვდით ინფორმაციას, იყვნენ თუ არა მსჯავრდებულები უზრუნველყოფილნი პირადი ნივთების შესანახი ტუმბოებით. 2011 წლის 25 ნოემბერს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის №15 დანესებულებიდან მივიღეთ №10/34/3-4998 პასუხი, რომელშიც აღნიშნულია, რომ №15 დანესებულების დახურული ტიპის სადგომის №20 საკანში განთავსებულ ყველა მსჯავრდებულს აქვს შესაძლებლობა, ისარგებლოს ტუმბოთი (2 მსჯავრდებულს 1 ტუმბო). აღნიშნული საკითხი გადაამოწმა მონიტორინგის ჯგუფმა და აღმოჩნდა, რომ დანესებულების დირექტორის პასუხი სიმართლეს არ შეესაბამებოდა – №20 საკანში კვლავ იგივე მდგომარეობა იყო.

ე.წ. ძველ ზონაში განთავსებულია სამი ბარაკული ტიპის საცხოვრებელი კორპუსი და ერთი ე.წ. სამედიცინო ნაწილი. 2010 წლის 6 მარტის ხანძრის შედეგად დაზიანებულ საცხოვრებელ ბარაკში ჩატარდა სარემონტო სამუშაოები, თუმცა, საცხოვრებელი კორპუსის მეორე სართულის ერთ-ერთი საცხოვრებელი ნაწილი გაურემონტებელი დარჩა. აღნიშნულ ნაწილში განთავსებულია 40 მსჯავრდებული. ბარაკი გაყოფილია ოთხ ნაწილად ბრეზენტით. იატაკი არის ბეტონის და ალაგ-ალაგ ამოტეხილი. გათბობის საშუალებად გამოიყენება ელექტროქურები, თუმცა, ისინი არ არის საკმარისი, რის გამოც მონიტორინგის დროს ბარაკში ციოდა. ასევე, აღსანიშნავია, რომ იქ არსებული პირობების გამო, მსჯავრდებულები ვერ ახერხებენ სისუფთავის დაცვას. ამავე ნაწილში განთავსებულია საპირფარეშო, რომლის სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა იყო ძალიან ცუდი.

რაც შეეხება გარემონტებულ ნაწილს, აღსანიშნავია, რომ სარემონტო სამუშაოების ჩატარების

¹³ http://www.mcla.gov.ge/index.php?action=page&p_id=451&lang=geo

შემდეგ პირველი სართულის ნაწილში განთავსდა სასადილო ოთახი, სადაც მსჯავრდებულები დღის განმავლობაში სამჯერ იღებენ საკვებს. სასადილოში არ არის გათბობის არანაირი საშუალება და მონიტორინგის დროს იყო გაუსაძლისი სიცივე.

ამავე შენობის პირველ სართულზე განთავსებულია 172 მსჯავრდებული, ხოლო მეორეზე — 156. თითოეული სართულის ფართი შეადგენს 343 კვ.მ-ს. ორივე სართულზე გათბობის საშუალებად გამოიყენება 4-4 ელექტროქურა, რომლებიც საკმარისი არ არის. შესაბამისად, აღნიშნულ ბარაკში, ისევე, როგორც ამავე ნაწილის სხვა ბარაკებში, საკმაოდ ციოდა. აღნიშნულს ემატება ისიც, რომ მეორე სართულზე არ არის ჭერი და ბარაკი პირდაპირ გადახურულია თუნუქით. მსჯავრდებულებს არ აქვთ ტუმბოები, რის გამოც მუყაოს ყუთებსა ან დიდი ზომის ცელოფნის პარკებში ალაგებენ თავიანთ ტანსაცმელს. იატაკი არის ბეტონის, ხოლო კედლები შელესილია ცემენტით. მსჯავრდებულთა განმარტებით, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ყოველდღიურად ალაგებენ საცხოვრებელ ბარაკს, შეუძლებელია სისუფთავის დაცვა. ამიტომ მათი საწოლები და პირადი ნივთები მუდმივად დამტვერილია. ბარაკში არ არის ცენტრალური ვენტილაციის სისტემა, ხოლო 1 მ² ფართის 7 ფანჯარა ვერ უზრუნველყოფს 343 კვ.მ. ფართის ბარაკის ბუნებრივ განათებასა და ვენტილაციას. თითოეული მსჯავრდებულისთვის გამოყოფილი ფართი პირველ სართულზე 1.9 კვ.მ-ია, ხოლო მეორეზე — 2.1 კვ.მ. ამავე საცხოვრებელი კორპუსის ერთ-ერთი ფლიგელის სამ ნაწილად დაყოფილი მეორე სართულის ერთ-ერთ ნაწილში ჩამოდის წყალი, რაც ინვესსიის სინესტესის გამომდინარე, მსჯავრდებულებს საწოლებზე ცელოფნის პარკების დაფარება უწევთ.

მეორე შენობა ასევე ორსართულიანია, სადაც მსჯავრდებულთათვის განკუთვნილია 588 ადგილი. საცხოვრებელი ბარაკის პირველი და მეორე სართულები გაყოფილია ორ-ორ ნაწილად. პირველ სართულზე არის ერთი, ხოლო მეორე სართულზე — ოთხი ოთახი. საცხოვრებელ ბარაკს წლების განმავლობაში არ ჩასტარებია არანაირი სარემონტო სამუშაო. მისი სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა არ არის დამაკმაყოფილებელი. არის ტარაკანები. ორივე სართულზე საპირფარეშოებში მწყობრიდანაა გამოსული წყალგაყვანილობის სისტემა და სველი წერტილების სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა ძალიან ცუდია. მსჯავრდებულები თბებიან ელექტროქურებით, რაც არ არის საკმარისი ოთახების გასათბობად. საცხოვრებელი კორპუსის ბუნებრივი განათებისა და ვენტილაციის პირობები დამაკმაყოფილებელია. აღნიშნული ბარაკის საცხოვრებელი ფართი 913 კვ.მ-ია და თითოეული მსჯავრდებულისთვის გამოყოფილია 1.55 კვ.მ. ფართი.

მესამე შენობა არის ე.წ. სამედიცინო ნაწილი. პირველ სართულზე განთავსებულია საშხაპე ოთახი, რომელსაც არ აქვს ფანჯრები, ასევე არ არსებობს ვენტილაციის ცენტრალური სისტემა. იატაკზე დაგებულია კერამიკული ფილები, შეღებილია ჭერი და კედლები, თუმცა, არის ნესტი და ალაგ-ალაგ ჩამოყრილია ბათქაში. საშხაპე ოთახს იყენებენ სამრეცხაოდაც.

ე.წ. სამედიცინო ნაწილის მდგომარეობა სავალალოა. ამ შენობაში ავადმყოფთა განთავსება დაუშვებელია. დაწესებულებაში არის ე.წ. ძველი სამედიცინო ნაწილი, სადაც მოთავსებულნი არიან ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე მსჯავრდებულები. შენობის მდგომარეობა იმდენად ცუდია, რომ იქ ადამიანის მოთავსება ასევე დაუშვებელია.

ე.წ. ძველი ზონის ეზოში არის საერთო სარგებლობის საპირფარეშო, რომლის სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა არის ძალიან ცუდი. საკანალიზაციო სისტემა მწყობრიდან გამოსულია, რის გამოც დგას აუტანელი სუნი. რაც შეეხება საცხოვრებელ ბარაკებში განთავსებულ საპირფარეშოებს, გარდა იმისა, რომ ისინი საჭიროებს სარემონტო სამუშაოების ჩატარებას, ასევე, მსჯავრდებულთა განმარტებით, მათი რაოდენობა არ არის საკმარისი, რის გამოც დილაობით რიგში დგომა უწევთ.

რუსთავის №5 დაწესებულება

ქალთა ახალი №5 დაწესებულება გაიხსნა 2010 წლის 6 ნოემბერს. დაწესებულების ლიმიტია 1200.

დაწესებულებაში არის A, B, C, D საცხოვრებელი კორპუსები, ასევე – პატიმრობის განყოფილება, დედათა და ბავშვთა სახლი, ტუბერკულოზით დაავადებულ პატიმართა საცხოვრებელი. დაწესებულების B კორპუსში განთავსებულია სამედიცინო ნაწილი.

A კორპუსში არის 38 საკანი; B კორპუსში — 16 საკანი; C კორპუსში — 74 საკანი; D კორპუსში — 71 საკანი; პატიმრობის განყოფილებაში — 30 საკანი, აქედან 1 საკარანტინე, 1 არასრულწლოვანთათვის და 2 სამარტოო საკანი; დედათა და ბავშვთა საცხოვრებელში არის 6 ოთახი; ტუბერკულოზით დაავადებულ პატიმართა საცხოვრებელში — 3 საკანი.

დანესებულებაში არსებული საკნები ძირითადად 6 ადგილიანია; C კორპუსში არის 3 ადგილიანი 20 საკანი.¹⁴

საკნებში დგას ორსართულიანი საწოლები, მაგიდა და სკამი. ასევე, თითოეული პატიმრისთვის გათვალისწინებულია ტუმბო. ერთ პატიმარზე გამოყოფილი ფართი 3 კვ.მ-ია.¹⁵

გარდა არასრულწლოვანთა, დედათა და ბავშვთა განყოფილებისა, ყველგან არის ბეტონის იატაკი. ვინაიდან ქალები ხშირად ჩიოდნენ, რომ ბეტონის იატაკი მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე უარყოფით გავლენას ახდენდა, ადმინისტრაციამ უფლება მისცა, იქონიონ ხალიჩები, თუმცა, მონიტორინგის დროს ხალიჩა მხოლოდ რამდენიმე საკანში იყო დაგებული.

რუსთავის №5 დანესებულებაში ყველა საკანს აქვს 1.7 კვ.მ ფართის მეტალოპლასტმასის ფანჯარა, რომელიც უზრუნველყოფს ბუნებრივ განათებასა და ვენტილაციას. გამონაკლისია C საცხოვრებელი კორპუსის 19 საკანი, რომლებიც ადრე გამოიყენებოდა საკნის ტიპის სადგომად და აქვთ 0.65 კვ.მ. ფართის ფანჯარა, რაც არასაკმარისია ნორმალური ბუნებრივი განათებისა და ვენტილაციისთვის. დანესებულების საკნები თბება ცენტრალური გზით, თუმცა, ზამთრის პერიოდში ჩატარებული მონიტორინგის დროს, განსაკუთრებით საცხოვრებელი კორპუსის კუთხის საკნებში, ციოდა. ასევე, პატიმრობის განყოფილების ექვს საკანში ცენტრალური გათბობის სისტემა ვერ უზრუნველყოფდა საკნების ჯეროვან გათბობას, რის გამოც პატიმრებს დაურიგდათ ზეთის ელექტროგათბობლები. საკნების ხელოვნური განათება დამაკმაყოფილებელია.

რუსთავის №6 დანესებულება

დადებითად უნდა აღინიშნოს №6 დანესებულების ძველ ნაწილში კოსმეტიკური რემონტის ჩატარება, რაც სახალხო დამცველის ერთ-ერთი რეკომენდაცია იყო. განსაკუთრებით მისასაღმებელია, რომ რემონტის დროს საკნებში დამონტაჟდა მეტალოპლასტმასის ფანჯრები, რომლებიც მთლიანად იღება და უზრუნველყოფს საკნის ნორმალურ განთავსებას. სასურველი იქნებოდა აღნიშნული სიახლე გავრცელებულიყო სხვა დანესებულებებზეც, სადაც ფანჯრების ფორმა, კონსტრუქცია, ასევე, ხშირად ორმაგი ან სამმაგი გისოსი საკნის მხრიდან ხელს უშლის მსჯავრდებულებს, თავიანთი შეხედულებისამებრ და საკმარისად გაანთავსონ საკანი.

ახალი საცხოვრებელი კორპუსის საკნების განთავსება, სავენტილაციო სისტემის არარსებობის გამო, პრობლემურია. დანესებულებაში არ არის საკმარისი ხელოვნური განათება, რადგან საკნებში დამონტაჟებულია არასაკმარისი სიმძლავრის ე.წ. ეკონომნათურები, რომლებიც ვერ უზრუნველყოფს სათანადო განათებას. ასევე, სარემონტო ამავე კორპუსის პირველი სართულის ნეალგაყვანილობის სისტემა, რომელიც ხშირად ზიანდება.

საფუძვლიან რემონტს საჭიროებს დანესებულების ახალი საცხოვრებელი კორპუსის პირველ სართულიც, სადაც ასევე არადაამაკმაყოფილებელი პირობებია და არის ნესტი.

თბილისის №12 დანესებულება

№12 ნახევრად ღია ტიპის დანესებულების სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა არის ცუდი. როგორც არაერთგზის აღინიშნა, დანესებულების შექმნის შემდეგ კოსმეტიკური რემონტი ჩატარდა მხოლოდ პირველ სართულს, სადაც განლაგებულია თანამშრომლების ოთახები და სამედიცინო ნაწილი. გათბობა ხდება ელექტროქურებით. დანესებულებაში, ძირითადად, განთავსებული არიან მსჯავრდებულები, რომელთაც დარჩენილი აქვთ სასჯელის მოხდის მცირე ვადა, ასევე — ხანდაზმული მსჯავრდებულები.

რუსთავის №17 დანესებულება

დანესებულების I, II, III და IV საცხოვრებელ კორპუსებში არსებული საკნების სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა არ არის დამაკმაყოფილებელი და საჭიროებს კაპიტალურ რემონტს. ზემოაღნიშნულ საცხოვრებელ კორპუსებში განათება ხელოვნურია, რადგან ფანჯრების ზომა ვერ უზრუნველყოფს საკნების ბუნებრივ განათებას. კედლები ალაგ-ალაგ ჩამოქერცლილია, ვენტილაცია ხორციელდება ბუნებრივად, თუმცა არასაკმარისად. ზოგიერთ საკანში მოშლილია ონკანი, ზოგიერთში არ არის ნათურები. საკნები თბება ცენტრალური გზით.

¹⁴ რომელიც ადრე გამოიყენებოდა საკნის ტიპის სადგომად.
¹⁵ მაგ. 6 ადგილიანი საკნის ფართი შეადგენს 2,96*6,6, ხოლო საპირფარეშო 1,57*1,53.

აღსანიშნავია, რომ დაწესებულებაში განთავსებული ე.წ. „ახალი ზონის“ სამხაპეებს არ აქვს არანაირი ვენტილაციის საშუალება, რის გამოც მსჯავრდებულები იძულებულნი არიან, სამხაპის კარი არ დაკეტონ.

ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა №19 სამკურნალო დაწესებულება

ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულებაში არის ერთმანეთისგან იზოლირებული სამი საცხოვრებელი კორპუსი. რეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებული მსჯავრდებულებისთვის განკუთვნილი განახლებული კორპუსის გარდა, დანარჩენი საცხოვრებელი კორპუსები საჭიროებს რემონტს და მათი სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა არის ძალიან ცუდი. ისინი თბება ელექტროგამათბობლების საშუალებით. დაწესებულების ტერიტორიაზე შენდება ახალი კორპუსი, რომლის ექსპლუატაციაში შესვლა იგეგმება 2012 წელს. აქვე აღსანიშნავია, რომ, მიუხედავად ახლად ჩატარებული სარემონტო სამუშაოებისა, რეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა საცხოვრებელ კორპუსში სამხაპის სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა არ არის დამაკმაყოფილებელი.

გლდანის №8 დაწესებულება

დადებითად აღსანიშნავია, რომ 2012 წლის იანვარში კოსმეტიკური რემონტი ჩაუტარდა №8 დაწესებულების საკარანტინე საკნებს, სადაც სანოლებზე დაიგო სქელი მატრასები, გარემონტდა ნყალგაყვანილობის სისტემა, გამოიცვალა მაგიდა და სკამი. თითოეულ საკანში დაიდგა ოთხი ორსართულიანი სანოლი. ასევე, დაემატა სამი საკარანტინე საკანი.

რუსთავის №16 დაწესებულება

აღნიშნულ დაწესებულებასთან დაკავშირებით სახალხო დამცველის მიერ გაცემული რეკომენდაციების გარკვეული ნაწილი შესრულებულია – გარემონტდა შენობა, სადაც დაწესებულების სამართლო და საკარანტინე საკნებია განთავსებული და სადაც გასულ წლებში ანტისანიტარია სუფევდა.

დაწესებულების A და B კორპუსების ინფრასტრუქტურა ნორმალურია, არის 6 ადგილიანი საკნები. რაც შეეხება დაწესებულების C კორპუსს, იქ ჯერ კიდევ გვხვდება ბარაკული სისტემის 50-52 ადგილიანი რამდენიმე საკანი, ხოლო დანარჩენები 14-დან 40-მდე ადგილიანია, რაც თავისთავად ვერ უზრუნველყოფს განთავსების ნორმალურ პირობებს. ზოგადად, აღნიშნული კორპუსის საკნების უმეტესობა საჭიროებს გარემონტებას. №16 დაწესებულების C კორპუსს არ აქვს სტადიონი.

თბილისის №7 დაწესებულება

აღნიშნული დაწესებულების საკნების დიდი ნაწილი სარემონტოა. დაწესებულების უმთავრესი პრობლემა საკნების არასათანადო ბუნებრივი განათება და ვენტილაცია, განსაკუთრებით I და II სართულებზე. ამის გამო, მცირე ზომის ფანჯრები, რომლებიც დამონტაჟებულია ქერთან ახლოს და გადის შიდა ეზოში, დაფარულია გისოსების რამდენიმე ფენით.

აღსანიშნავია №7 დაწესებულების სასეირნო ეზოები, რომლებიც დაახლოებით 12-13 კვ.მ-ია, არ არის სკამი ან სხვა რაიმე აღჭურვილობა. ეზოების ზომის გამო, მსჯავრდებულთა გასეირნების უფლება არასათანადოდ არის უზრუნველყოფილი.

რეკომენდაცია საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს:

- უზრუნველყოფილ იქნეს ზემოთ მითითებული ყველა დაწესებულების სათანადო გარემონტება, ე.წ. ბარაკული სისტემის ლიკვიდაცია და საკნის ტიპის სისტემაზე გადასვლა;
- უზრუნველყოფილ იქნეს ყველა დაწესებულების საკნების სათანადო ბუნებრივი და ხელოვნური განათება, ვენტილაცია და გათბობა.

პირადი ჰიგიენა

ისევე, როგორც საერთაშორისო სტანდარტებით, ეროვნული კანონმდებლობის თანახმადაც, პაციმრებს უნდა ჰქონდეთ შესაბამისი პირობები, რათა დაიცვან პირადი ჰიგიენა. პაციმრობის კოდექსის მე-14 მუხლის „ა.ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უფლება აქვს, უზრუნველყოფილი იყოს პირადი ჰიგიენით. ამავე კანონის 21-ე მუხლის თანახმად, „ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, დაიკმაყოფილოს ბუნებრივი ფიზიოლოგიური მოთხოვნები და დაიცვას პირადი ჰიგიენა პაცივისა და ღირსების შეუღლებად.“ „როგორც წესი, ბრალდებული/მსჯავრდებული უზრუნველყოფილი უნდა იყოს შხაპის კვირაში ორჯერ მიღების შესაძლებლობით, ასევე, საპარიკმახერო მომსახურებით არანაკლებ თვეში ერთხელ...“.

მიუხედავად კანონმდებლობის მოთხოვნისა, პაციმრებისა და მსჯავრდებულებისთვის არც ერთ დახურული ტიპის დაწესებულებაში არ არის უზრუნველყოფილი შხაპის მიღება კვირაში ორჯერ. თბილისის №8 დაწესებულებაში პაციმრები შხაპს იღებენ კვირაში ერთხელ, თუმცა, მათი გადმოცემით, ისინი ვალდებული არიან, შხაპის მიღება მაქსიმუმ 10 წუთში დაამთავრონ, რაც შეეხება ნახევრად ღია ტიპის დაწესებულებებს, იქ აღნიშნული პრობლემა შეძლებისდაგვარად მოწესრიგებულია კორპუსებსა ან ეზოებში არსებული საშხაპების ხარჯზე. ქსნის №15 დაწესებულების ე.წ. ძველ ზონაში განთავსებული ზოგიერთი მსჯავრდებულის თქმით, ისინი აბანოთი სარგებლობენ 10-15 დღეში ერთხელ. ზოგი კი მიუთითებს, რომ შხაპის მიღება არ არის პრობლემა, რადგანაც საშხაპე ოთახი მდებარეობს დაწესებულების ეზოში და მათ სურვილისამებრ შეუძლიათ მიიღონ შხაპი. თუმცა, გეგმიური მონიტორინგის დროს პრევენციულ ჯგუფს, ორივე შემთხვევაში, ეზოში არსებული საშხაპე ოთახი დაკეტილი დახვდა და გასაღების მოტანას დაახლოებით 15-20 წუთი დასჭირდა.

რაც შეეხება საპარიკმახერო მომსახურებას, პაციმრები ან ერთმანეთს ჭრიან თმას, ან დალაქის ფუნქცია შეთავსებული აქვს სამეურნეო ნაწილში ჩარიცხულ მსჯავრდებულს.

როგორც უკვე არაერთგზის აღინიშნა, თბილისის №1 დაწესებულების საკნებში არსებული საპირფარეშოები არის ნახევრად ღია ტიპის, რაც ვერ აკმაყოფილებს ვერანაირ სტანდარტს. №6 დაწესებულების საკნებში არის იზოლირებული საპირფარეშოები, თუმცა, მათი კარის სიმაღლე ვერ უზრუნველყოფს სრულ იზოლირებას.

პაციმრობის კოდექსის 22-ე მუხლის მესამე ნაწილის თანახმად, ბრალდებულს/მსჯავრდებულს პირად სარგებლობაში უნდა ჰქონდეს საწოლი და თეთრეული, რომელიც მას უნდა გადაეცეს სუფთა და დაუზიანებელი. ადმინისტრაციამ უნდა უზრუნველყოს თეთრეულის სისუფთავე. მონიტორინგის შედეგად გაირკვა, რომ პაციმრებს მხოლოდ დაწესებულებაში მიღებისას ეძლევათ თეთრეული. თეთრეულს სისტემატურად ცვლის მხოლოდ №8 დაწესებულების ადმინისტრაცია, თუ ამის სურვილი მსჯავრდებულებს აქვთ. №8 დაწესებულებაში განთავსებული პაციმრების გადმოცემით, საკუთარი ხარჯით შეძენილი თეთრეულის გარეცხვა ურჩევნიათ თვითონ, რადგანაც, მათი თქმით, ადმინისტრაცია გარეცხვის შემდეგ ვეღარ უზრუნველყოფს მათთვის იმავე თეთრეულის დაბრუნებას.

სუფთა ჰაერზე ყოფნის უფლებით სარგებლობა

პაციმრობის კოდექსის მე-14 მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტის თანახმად, „ბრალდებულს/ მსჯავრდებულს უფლება აქვს, ყოველდღიურად, არანაკლებ 1 საათისა, იმყოფებოდეს სუფთა ჰაერზე“.

მიუხედავად პაციმრობის კოდექსით დადგენილი ხანგრძლივობისა, გლდანის №8 დაწესებულებაში გასეირნება დაახლოებით 20-25 წუთს გრძელდება, ხოლო №7 დაწესებულებაში – 25-30 წუთს.¹⁶

სახალხო დამცველმა თავის არაერთ საპარლამენტო მოხსენებაში გასცა რეკომენდაცია, უზრუნველყოფილ იქნეს ყველა დახურული ტიპის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში პაციმრებისთვის ყოველდღიური ერთსაათიანი გასეირნების უფლება, მათ შორის შაბათ-კვირასაც, რაც არც ერთი დახურული ტიპის სასჯელაღსრულების დაწესებულების პრაქტიკაში არ ხდება.

წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის (CPT) რეკომენდაციას, ყველა კატეგორიის პაციმარმა – როგორც წინასწარ პაციმრობაში მყოფმა, ასევე მსჯავრდებულმა – დღის განმავლობაში გარკვეული გონივრული დრო (8 საათი ან მეტი) გაატაროს საკნის გარეთ და ისინი სხვადასხვა აქტივობითა და საქმიანობით დაკავდნენ. ხოლო უსაფრთხოების განსაკუთრებულ რეჟიმში მყოფ

¹⁶ გამონაკლისს წარმოადგენს პაციმრები, რომლებიც მარტო არიან საკნებში განთავსებულნი. მათ ეძლევათ ერთ საათი გასეირნების უფლება.

ოფი მსჯავრდებულებისთვის ასეთ ვადად განისაზღვროს სულ მცირე 1 საათი.¹⁷

ზოგიერთ ნახევრად ღია ტიპის დაწესებულებებშიც პატიმრებს მხოლოდ 4-6 საათის განმავლობაში უწევთ სუფთა ჰაერზე ყოფნა (მაგ. თბილისის №12 და ქსნის №15 (ახალი კორპუსი) დაწესებულებები). რუსთავის №16 დაწესებულება ნახევრად ღია და დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაა, თუმცა, კვირა დღეს საცხოვრებელი კორპუსები დაკეტილია და მსჯავრდებულებს არ აქვთ შესაძლებლობა, იყვნენ სუფთა ჰაერზე. ქალთა №5 დაწესებულების ნახევრად ღია ნაწილის A კორპუსში განთავსებული მსჯავრდებულები დღის განმავლობაში მხოლოდ 6 საათით იმყოფებიან სუფთა ჰაერზე.

საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2011 წლის 30 მაისის №97 ბრძანებით დამტკიცებულია პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის, შერეული ტიპის ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა დაწესებულებების, ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულებისა და ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულების დებულებები. პატიმრობის დაწესებულების დებულების 29-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, „ბრალდებულის გასეირნება ხდება დღის საათებში. დაწესებულებაში გასეირნება ტარდება გასასეირნებელ ეზოში. ეზოში მოეწყობა დასაჯდომი მერხები და წვიმისაგან თავშესაფარი. გასეირნებისას არასრულწლოვნებს ეძლევათ ფიზიკური ვარჯიშის და სპორტული თამაშების შესაძლებლობა“. აქვე აღსანიშნავია, რომ არც ერთი პატიმრობის დაწესებულების სასეირნო ეზო არ არის მოწყობილი აღნიშნული დებულების შესაბამისად. დახურული ტიპის დაწესებულებებშიც იგივე მდგომარეობაა, რის გამოც პატიმრები იძულებულნი არიან, სასეირნოდ გამოყოფილი დრო ფეხზე გაატარონ და ამის გამო ზოგჯერ თავადვე ამბობენ უარს გასეირნებაზე ან მალევე ბრუნდებიან საკანში. მსჯავრდებულთა და ბრალდებულთა №18 სამკურნალო დაწესებულებაში განთავსებული პატიმრებიც ხშირად ჩივიან, რომ ისინი ვერ სარგებლობენ გასეირნების უფლებით სასეირნო ეზოს მოუწყობლობის გამო. კერძოდ, ზოგიერთი პატიმრის თქმით, მათ უჭირთ ფეხზე დგომა და იმის გამო, რომ სასეირნო ეზოში არ დგას სკამი, ისინი თავს იკავებენ სასეირნოდ გასვლისგან. პატიმრებისთვის სუფთა ჰაერზე ყოფნა პრობლემაა წვიმიან და განსაკუთრებით ცხელ დღეებშიც, ვინაიდან პრაქტიკულად არც ერთი დაწესებულების სასეირნო ეზოში არ არის თავშესაფარი წვიმისა და მზის სხივებისგან.

მიუხედავად სახალხო დამცველის არაერთი რეკომენდაციისა, სასეირნო ეზოებში აღნიშნული პრობლემა კვლავ მოუგვარებელია. სასჯელაღსრულების მინისტრის 2011 წლის ბრძანებით დამტკიცებული დაწესებულებების დებულებები¹⁸ ითვალისწინებს პატიმრობის დაწესებულების ეზოს სათანადო აღჭურვას, თუმცა, პრაქტიკაში აღნიშნული მოთხოვნა არც ერთ დაწესებულებაში შესრულებულა.

რეკომენდაცია სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს:

უზრუნველყოს 2011 წლის 30 მაისის №97 ბრძანებაში შესაბამისი დამატებების შეტანა, რომლითაც მითითებული იქნება ყველა ტიპის სასჯელაღსრულების დაწესებულების სასეირნო ეზოების მოწყობის მინიმალური სტანდარტი CPT-ის რეკომენდაციების შესაბამისად.

რეკომენდაცია სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:

- ყველა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში უზრუნველყოს პატიმრებისთვის კვირაში ორჯერ მხაპის მიღების შესაძლებლობა;
- ყველა ნახევრად ღია ტიპის დაწესებულებაში მსჯავრდებულებს მიეცეთ საშუალება, მინიმუმ 8 საათი გაატარონ სუფთა ჰაერზე;
- ყველა დახურული ტიპის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში პატიმრებისთვის უზრუნველყოს ყოველდღიური ერთსაათიანი გასეირნება, მათ შორის შაბათ-კვირას;
- უზრუნველყოს დაწესებულებების სასეირნო ეზოებში სკამებისა და სავარჯიშო ინვენტარის დამონტაჟება და მათი აღჭურვა სხვადასხვა კლიმატური პირობების შესაბამისად.

¹⁷ 2010 წლის 5-15 თებერვალს განხორციელებული ვიზიტი საქართველოში (პარ. 82).

¹⁸ სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2011 წლის 30 მაისის №97 ბრძანება „პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის შერეული ტიპის ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა დაწესებულებების, ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულებისა და ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულების დებულებების დამტკიცების თაობაზე“, დანართი 1 „პატიმრობის დაწესებულებების დებულება“.

კონტაქტი გარე სამყაროსთან

ხანმოკლე პაემანი:

არასრულწლოვანთა აღმზრდელითი დაწესებულების გარდა, ყველა დაწესებულებაში პაემანი დგება შუშით გადატვირთულ ოთახში, სადაც პატიმარი მოკლებულია ოჯახის წევრებთან ყოველგვარი ფიზიკური ურთიერთობის საშუალებას. ზოგიერთ შემთხვევაში, შუშას აქეთ-იქით აქვს რკინის ცხაური, რაც მნახველის წესიერად დანახვის საშუალებასაც არ იძლევა. ნამების პრევენციის ევროპულმა კომიტეტმა (CPT) რეკომენდაცია მისცა შესაბამის ორგანოებს, გადახედონ პაემანების საკითხს ისე, რომ პატიმრებს შესაძლებლობა მიეცეთ, მიიღონ მნახველები ნაკლებად შეზღუდულ ვითარებაში. ამ თვალსაზრისით დაწესებული ყველანაირი შეზღუდვა, კომიტეტის აზრით, უნდა ემყარებოდეს, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, რისკების ინდივიდუალურ შეფასებას. კომიტეტის აზრით, „გარკვეულ შემთხვევებში, ამგვარი მეთოდი გამართლებულია უსაფრთხოების და გამოძიებასთან დაკავშირებული ინტერესებით. თუმცა, ყველა კატეგორიის პატიმართათვის ღია ვიზიტები უნდა იყოს წესი, ხოლო დახურული მკაცრი ვიზიტები – მხოლოდ გამონაკლისი.“¹⁹

პატიმრობის კოდექსის მე-17 მუხლის მე-7 ნაწილის თანახმად, ხანმოკლე პაემანი ეწყობა 1-დან 2 საათამდე ვადით. პატიმრების გადმოცემით, სხვადასხვა დაწესებულებაში პრაქტიკა არაერთგვაროვანია. მაგალითად, №8 დაწესებულებაში პაემნის ხანგრძლივობა 40-45 წუთს შეადგენს.

ხანგრძლივი პაემანი:

დადებითად უნდა აღინიშნოს პატიმრობის კოდექსში შესული ცვლილება, რომლის თანახმადაც, პატიმრების გარკვეულ ნაწილს მიეცა უფლება, ისარგებლოს ხანგრძლივი პაემნით. ამ მიზნით რუსთავის №6, №16 და №17, არასრულწლოვანთა №11 დაწესებულებებში აშენდა სასტუმროს ტიპის ოთახები და 2011 წელს აღნიშნული უფლებით ისარგებლა 3369 მსჯავრდებულმა. ხანგრძლივი პაემანებისათვის განკუთვნილი ინფრასტრუქტურა არ არის №15 და №5 დაწესებულებებში.

მიუხედავად ზემოთქმულისა, ხანგრძლივი პაემნით სარგებლობის საშუალება არ აქვთ იმ მსჯავრდებულებს, რომლებიც, სასჯელის ზომიდან გამომდინარე, ყველაზე მეტად საჭიროებენ ოჯახთან კონტაქტის დამატებით საშუალებებს. პატიმრობის კოდექსის მე-17² მუხლის მეექვსე ნაწილის თანახმად, „ხანგრძლივი პაემანი არ ეძლევა დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მყოფ მსჯავრდებულს, გარდა უვადო თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებულისა, აგრეთვე, იმ მსჯავრდებულს, რომელიც არის საკარანტინე რეჟიმში, დაკისრებული აქვს დისციპლინური სახდელი ან/და შეფარდებული აქვს ადმინისტრაციული პატიმრობა.“

ხანგრძლივი პაემანი, პირველ რიგში, რესოციალიზაციისა და ახლობლებთან მჭიდრო კონტაქტის შენარჩუნების საუკეთესო საშუალებაა, რაც დახურული ტიპის დაწესებულებაში განთავსებულ მსჯავრდებულებს განსაკუთრებით ესაჭიროებათ. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სახალხო დამცველს მიაჩნია, რომ პატიმრობის კოდექსში უნდა შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები და ხანგრძლივი პაემნის უფლებით უნდა ისარგებლონ დახურული ტიპის დაწესებულებაში განთავსებულმა მსჯავრდებულებმა. აღნიშნული ცვლილება კიდევ ერთი წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება, რაც ხელს შეუწყობს მსჯავრდებულთა რესოციალიზაციას.

ვიდეოპაემანი:

დადებითი ცვლილებაა, ასევე, პატიმრებისთვის ვიდეოპაემნით სარგებლობის უფლების მინიჭებაც. პატიმრობის კოდექსის მე-17¹ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად,²⁰ „თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მყოფ მსჯავრდებულს, გარდა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებულისა და ამ კოდექსის 50-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული პირისა, უფლება აქვს, ისარგებლოს ვიდეოპაემნით (პირდაპირი ხმოვანი და ვიზუალური ტელეხიდით) ნებისმიერ პირთან.“

საანგარიშო პერიოდში, ვიდეოპაემნისთვის განკუთვნილი ინფრასტრუქტურა მოქმედებდა არასრულწლოვანთა №11 და ქსნის №15 დაწესებულებებში. 2011 წლის განმავლობაში ვიდეოპაემნით ისარგებლა 517-მა მსჯავრდებულმა, აქედან №11 დაწესებულებაში – 13-მა, ხოლო №15 დაწესებულებაში – 504-მა მსჯავრდებულმა.

¹⁹ 2007 წლის 21მარტიდან 2 აპრილამდე განხორციელებული ვიზიტი საქართველოში, პარ.91.

²⁰ მოქმედებს 2011 წლის პირველი იანვრიდან.

როგორც ხანგრძლივი პაემნებისას, ვიდეოპაემნების დაშვება ყველა კატეგორიის მსჯავრდებულისთვის პოზიტიური ცვლილება იქნებოდა და დიდ წვლილს შეიტანდა მსჯავრდებულების რესოციალიზაციის პროცესში, მით უმეტეს, რომ ვიდეოპაემნებით სარგებლობა შეუძლიათ არა მხოლოდ ოჯახის წევრებს, არამედ მეგობრებსა და ახლობლებსაც. პატიმრობის კოდექსის დათქმა, რომელიც გარკვეული კატეგორიის მსჯავრდებულებს უკრძალავს ვიდეოპაემნით სარგებლობას, უფრო დამატებითი სასჯელის ხასიათს ატარებს და ამ სახით გაუმართლებელია, ვინაიდან ყველანაირი აკრძალვა და შეზღუდვა უნდა იყოს ინდივიდუალური ხასიათის და, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, შესაბამისად უნდა იყოს დასაბუთებული.

წინადადება საქართველოს პარლამენტს:

- პატიმრობის კოდექსში განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები და დამატებები, რომლებიც უზრუნველყოფს ყველა კატეგორიის მსჯავრდებულთა უფლებას გრძელვადიან პაემნებზე;
- პატიმრობის კოდექსში შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები და დამატებები, რომლებიც უზრუნველყოფს ყველა კატეგორიის მსჯავრდებულის უფლებას ვიდეოპაემნებზე.

რეკომენდაცია საქართველოს, სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს:

ქსნის №15 და ქალთა №5 დანესებულებებში მოკლე ვადებში აშენდეს გრძელვადიანი პაემნებისათვის განკუთვნილი ინფრასტრუქტურა.

რეკომენდაციები სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:

- უზრუნველყოფილ იქნეს ხანმოკლე პაემნები შუშის ტიხრისა და რკინის ცხაურის გარეშე; ყოველგვარი გამონაკლისი დასაბუთდეს ინდივიდუალურად, კონკრეტული გარემოებებიდან ან მსჯავრდებულის (მნახველის) პიროვნებიდან გამომდინარე;
- მკაცრად გაკონტროლდეს პაემნების ხანგრძლივობის კანონის შესაბამისად დარღვევები ყველა დანესებულებაში.

სატელეფონო საუბრები:

პატიმრობის კოდექსის თანახმად, ნახევრად ღია ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებაში მსჯავრდებულს უფლება აქვს, 1 თვის განმავლობაში საკუთარი ხარჯით ჰქონდეს 3 სატელეფონო საუბარი, თითოეული – არა უმეტეს 15 წუთისა, დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებაში კი 1 თვის განმავლობაში საკუთარი ხარჯით ჰქონდეს 2 სატელეფონო საუბარი, თითოეული – არა უმეტეს 15 წუთისა.

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, გლდანის №8 დანესებულებაში პატიმრებს უფლება აქვთ, თვეში ორჯერ ჰქონდეთ სატელეფონო საუბარი ერთ ნომერზე და ისიც 3-5 წუთით.

ახალი სატელეფონო ბარათებით, მსჯავრდებულებს შესაძლებლობა ეძლევათ, დარეკონ და ისაუბრონ 15 წუთის განმავლობაში მხოლოდ ორ ნომერზე. რამდენიმე ზარის განხორციელებისთვის მსჯავრდებულს იძულებული ხდება, შეიძინოს რამდენიმე ბარათი, რაც შესაბამის ხარჯებთან არის დაკავშირებული. ზოგიერთ დანესებულებაში შესაძლებელია ერთი ბარათით სამ ნომერზე დარეკვაც.

რეკომენდაცია სასჯელაღსრულების დეპარტამენტს:

- უზრუნველყოფილ იქნეს ყველა პატიმრის უფლების სრული რეალიზაცია სატელეფონო საუბრებზე, მათ შორის, იმ პირების ინტერესების გათვალისწინებით, რომელთა ახლობლები არ იმყოფებიან საქართველოში;
- უზრუნველყოფილ იქნეს მსჯავრდებულთათვის სტანდარტული, მრავალჯერადი მოხმარების სატელეფონო ბარათების დამზადება.

პრესის, ტელე და რადიო მაუწყებლობის ხელმისაწვდომობა:

ციხის ევროპული წესების თანახმად, „პატიმრებს უნდა მიეცეთ საშუალება, რეგულარულად შეიძინონ საზოგადოებრივი მოვლენების შესახებ. ამ მიზნით, გამოიწერონ და იკითხონ გაზეთები, პერიოდული გამოცემები და სხვა პუბლიკაციები, მოუსმინონ რადიოს ან სატელევიზიო გადაცემებს, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც კონკრეტული აკრძალვაა დაწესებული სასამართლო ხელისუფლების მიერ გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ინდივიდუალურ შემთხვევაში“.²¹

სახალხო დამცველის არაერთ ანგარიშშია მოხსენიებული დახურული ტიპის დაწესებულებებში (გარდა ქსნის №15 დაწესებულებისა, სადაც დახურული რეჟიმის ყველა საკანში არის ტელევიზორი) ტელევიზორების არქონა. იმ პირობებში, როცა პატიმრები დღე-ღამეში მინიმუმ 23 საათს საკანში ატარებენ და არ არიან დაკავებული არანაირი საქმიანობით, ტელევიზორის არქონა განსაკუთრებით მიუღებელია. სახალხო დამცველი იმედოვნებდა, რომ პატიმრობის ახალი კოდექსის ძალაში შესვლა, რომელშიც ტელევიზორის ქონა ზოგადად დაშვებულია, გამოასწორებდა მდგომარეობას, თუმცა, ცვლილება მხოლოდ ქალაქებში აისახა და ტელევიზორი, სასჯელსისტემის, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს თვალსაზრისით, კვლავ ზედმეტი ფუფუნებაა პატიმრებისთვის.

რუსთავის №6 დაწესებულებაში (ტელევიზორის ქონის უფლება მხოლოდ უვადო თავისუფლებაზე მსჯავრდებულებს აქვთ), გლდანის №8 დაწესებულებასა და №18 ბრალდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებაში ტელევიზორის ქონა არ არის დაშვებული. თბილისის №7 დაწესებულებაში მსჯავრდებულები, სატელევიზიო პროგრამების ნაცვლად, ისევ DVD-ის საშუალებით უყურებენ ერთსა და იმავე ჩანაწერებს.

წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტი (CPT)²² თავის ანგარიშში რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს მთავრობას გლდანის №8 დაწესებულებაში ტელევიზორების დაშვების თაობაზე,²³ თუმცა, ისევე, როგორც სახალხო დამცველის რეკომენდაცია, წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის რეკომენდაციაც უგულებელყოფილია საქართველოს სასჯელსისტემის, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს მიერ.

პრესის ხელმისაწვდომობა თითქმის ყველა სასჯელსისტემის დაწესებულებაში პრობლემაა. საანგარიშო პერიოდში სასჯელსისტემის დაწესებულებების მაღაზიებში პერიოდულად ხელმისაწვდომი იყო მხოლოდ გაზეთი „კვირის პალიტრა“, კროსვორდები და ჟურნალები „სარკე“, „თბილისელები“, „გზა“ და „რეიტინგი“. გლდანის №8 დაწესებულების მაღაზიაში ასევე შესაძლებელი იყო რუსულენოვანი ჟურნალებისა და კროსვორდების შექმნაც. მონიტორინგის დროს სახალხო დამცველის ერთ-ერთი რეკომენდაცია საპარლამენტო მოხსენებებში შეეხებოდა სასჯელსისტემის დაწესებულებებში პრესის ხელმისაწვდომობას. მიუხედავად აღნიშნულისა, თითქმის ყველა სასჯელსისტემის დაწესებულებაში აკრძალა პრესის ამანათით შეგზავნა. ასევე, პრესა აღარ იყიდებოდა დაწესებულების მაღაზიებში.

საქართველოს სასჯელსისტემის, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე განთავსებული ინფორმაციის თანახმად,²⁴ „2011 წლის 14 ნოემბერს, ურთიერთშეთანხმების მემორანდუმში გაფორმდა საქართველოს ფოსტასთან, რომლის საფუძველზეც, დამატებითი სერვისი დაინერგა სასჯელსისტემის სისტემაში. მსჯავრდებულის და ბრალდებულის ოჯახის წევრებს შესაძლებლობა აქვთ, დაწესებულებებში გზავნილები საქართველოს ფოსტის მეშვეობით ნებისმიერი რეგიონიდან სპეციალურ, შეღავათიან ფასად გაგზავნონ. ნებადართული ნივთების ჩამონათვალი, რომლის გაგზავნაც ფოსტით არის შესაძლებელი, საქართველოს ფოსტის ყველა ობიექტში თვალსაჩინო ადგილას არის ხელმისაწვდომი.“

პატიმართა გადმოცემით, მათ სოციალური სამსახურის თანამშრომლებმა მიანოდეს ინფორმაცია აღნიშნული სერვისის შესახებ და უთხრეს, რომ გაზეთების შეგზავნა შესაძლებელია საფოსტო გზავნილებით, თუმცა, მსჯავრდებულების გადმოცემით, საფოსტო განყოფილებაში მისვლისას ოჯახის წევრებს ზეპირსიტყვიერად ეუბნებიან, რომ „პოლიტიკური შინაარსის გაზეთების“ გაგზავნა არ შეიძლება. აღნიშნული საკითხი საჭიროებს სიღრმისეულ შესწავლას.

პატიმრებს შესაძლებლობა აქვთ, იქონიონ მიმონერა ოჯახის წევრებთან და სხვა სასჯელსისტემის დაწესებულებაში მყოფ პირებთან. ასევე, შესაძლებლობა აქვთ, წერილი გაა-

²¹ წესი 24.10.
²² რეკომენდაცია ვაკეთდა N8 დაწესებულებაზე, სადაც კომიტეტი ვიზიტი განახორციელა, თუმცა შეეხებოდა ყველა დახურული ტიპის დაწესებულებას.
²³ წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის 2010 წლის 5-15 თებერვლის ვიზიტის ანგარიში საქართველოს მთავრობას, პარ. 82.
²⁴ http://www.mclia.gov.ge/index.php?action=page&p_id=670&lang=geo

გზავნონ საზღვარგარეთ, თუმცა, ფასის გამო (84 ლარი), საჭიროების შემთხვევაშიც ხშირად თავს იკავებენ აღნიშნული სერვისით სარგებლობისგან.

რეკომენდაცია სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის:

- უზრუნველყოფილ იქნეს ტელევიზორის ქონისა და ტელეტრანსლაციის მიღების უფლება ყველა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, განურჩევლად მისი ტიპისა;
- ყველა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში უზრუნველყოფილ იქნეს პრესის სრული ხელმისაწვდომობა როგორც ამანათის, ისე მალაზიისა და ბანდეროლის გზით.

ამანათი:

პატიმრობის კოდექსის მე-14 მუხლის პირველი ნაწილის „ა.ე“ ქვეპუნქტის თანახმად, ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უფლება აქვს, მიიღოს და გააგზავნოს ამანათები. ამავე კანონის 23-ე მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად, „ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უფლება აქვს, დეპარტამენტის თავმჯდომარის ნებართვით, მიიღოს დამატებითი კვების პროდუქტები და პირველადი მოხმარების საგნები ამანათის სახით.“

საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2012 წლის 2 მარტის №32 ბრძანების თანახმად, „პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის, შერეული ტიპის ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა დაწესებულებების, ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულებისა და ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულების დებულებების დამტკიცების შესახებ“, საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2011 წლის 30 მაისის №97 ბრძანებაში შევიდა ცვლილებები, რომლებითაც განისაზღვრა იმ პირველადი მოხმარების საგნების ჩამონათვალი, რომელთა ამანათით მიღების უფლება აქვს ბრალდებულსა და მსჯავრდებულს. დაიშვება მხოლოდ გარკვეული სახეობის კვების პროდუქტები, სასმელები, ტანსაცმელი, თეთრეული, ჰიგიენის ნივთები, წიგნები და სხვა ნივთები.

მონიტორინგის ჯგუფის დაკვირვებით, ბოლო წლების განმავლობაში სასჯელაღსრულების დეპარტამენტი მაქსიმალურად ამცირებს იმ ნივთებისა და პროდუქტების ჩამონათვალს, რომელთა მიღებაც ამანათის სახით შეიძლება. პრევენციული ჯგუფისთვის გაურკვეველია ზოგიერთი აკრძალვის მიზანი. მაგალითად, თუ დაშვებულია ამანათით ერთი სახეობის ციტრუსის — ლიმონის მიღება, რატომ არ არის დაშვებული ფორთოხლის, გრეიფრუტის ან სხვა დასახელების ციტრუსის მიღება. რაც შეეხება ქარხნული წესით დამუშავებულ თაფლს, აღსანიშნავია, რომ ასეთი სახის თაფლი იყიდება დაწესებულებების მალაზიაშიც, თუმცა, პატიმრების უმეტესობა აღნიშნავს, რომ იგი არ არის ნატურალური და უხარისხოა.

რაც შეეხება ტანსაცმელს, გაურკვეველია, რატომ აკრძალა ჯინსის, „ბრიჯის“ და „შორტის“ შეგზავნა, როდესაც ზაფხულში, გაუსაძლისი სიცხეების დროს, პატიმრების მდგომარეობა ისედაც მძიმეა. ქალებისთვის აუცილებელი ჰიგიენური ნივთები, ამავე ბრძანების მიხედვით, დაიშვება მხოლოდ №5 ქალთა დაწესებულებაში. ბრძანება არ ითვალისწინებს იმ ქალი პატიმრების საჭიროებებს, რომლებიც განთავსებული არიან სხვა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში.

გაურკვეველია ასევე, რატომ არ შეიძლება პატიმარმა მიიღოს 2-ზე მეტი ფოტოსურათი და რას ემსახურება აღნიშნული აკრძალვა.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილისა, აკრძალულია აგრეთვე ყველა იმ სახეობის ტანსაცმლის ან ფეხსაცმლის მიღება, რომელთა შემოწმებასაც სულ მცირე შრომა მაინც სჭირდება დაწესებულების თანამშრომლების მხრიდან: თბილი ქურთუკი, სქელძირიანი ფეხსაცმელი, სარჩულიანი ტანსაცმელი, ჯინსები და ა.შ. შესაბამისად, ხშირად პატიმართა ტანსაცმელი არ შეესაბამება კლიმატურ პირობებს. ეს განსაკუთრებით თვალშისაცემია ზამთრის ცივ პერიოდში.

რეკომენდაცია სასჯელსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:

უზრუნველყოს ხელახალი ნორმატიული აქტის გამოცემა, რომელშიც ამანათით დასაშვები ნივთების ჩამონათვალი მორგებული იქნება არა მხოლოდ რეჟიმის და უსაფრთხოების, არამედ პატიმართა რეალურ საჭიროებებზეც. კერძოდ, განისაზღვრება სეზონური ხილის, ტანსაცმლისა და აუცილებელი ჰიგიენური ნივთების, ასევე, ფოტოსურათების გონივრული ლიმიტის ფარგლებში მიღება.

საჩივრები და განცხადებები:

საჩივრის ყუთები ყველა სასჯელსრულების დანესებულებაშია დამონტაჟებული, თუმცა ისევე, როგორც წინა წლებში, ზოგიერთ დანესებულებაში კვლავ პრობლემად რჩება პატიმრების საჩივარ-განცხადებების ადრესატებთან გაგზავნა. პატიმრობის კოდექსის მე-16 მუხლის მე-8 პუნქტის თანახმად, „ადმინისტრაციას ეკრძალება შეაჩეროს ან შეამონმოს საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარის, საქართველოს პარლამენტის წევრის, სასამართლოს, ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს, საერთაშორისო ორგანიზაციის, რომელიც შექმნილია საქართველოს პარლამენტის მიერ რატიფიცირებული ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროს საერთაშორისო ხელშეკრულებების საფუძველზე, საქართველოს სამინისტროს, დეპარტამენტის, საქართველოს სახალხო დამცველის, დამცველის, პროკურორის სახელზე გაგზავნილი ბრალდებულის/მსჯავრდებულის განცხადება, მოთხოვნა და საჩივარი.“

სახალხო დამცველის პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ანგარიშებში არაერთგზის ყოფილა მითითება პატიმრების მიმონერის უფლების დარღვევებზე, თუმცა, აღნიშნული პრობლემა დღემდე მოუგვარებელია. 2011 წლის განმავლობაში სახალხო დამცველის პრევენციისა და მონიტორინგის დეპარტამენტში შემოვიდა პატიმრებისა და მათი ოჯახების/ადვოკატების 1000-ზე მეტი განცხადება-საჩივარი, თუმცა, მათი უდიდესი ნაწილი პატიმრების ადვოკატებმა და ოჯახის წევრებმა შემოიტანეს, ან მსჯავრდებულებმა პირადად გადასცეს მონიტორინგის ჯგუფს. დანესებულებების ადმინისტრაცია ცდილობს, მაქსიმალურად ნაკლები განცხადება-საჩივარი გაიგზავნოს სხვადასხვა უწყებაში.

გარდა ამისა, იმ იშვიათ შემთხვევებშიც კი, როდესაც პატიმარს საშუალებას აძლევენ, თავად გამოაგზავნოს განცხადება, მას ზოგჯერ ახლავს დანესებულების დირექტორის ხელმოწერილი თავფურცელი, რის გამოც ნათელი ხდება, რომ კონფიდენციალობის დაცვაზე ლაპარაკი ზედმეტია (მაგ. თბილისის №1 დანესებულება).

რეკომენდაცია სასჯელსრულების დეპარტამენტს:

- უზრუნველყოფილ იქნეს პატიმრებისთვის კანონით მინიჭებული უფლების რეალიზაცია და მათი საჩივარ-განცხადებებისა და სხვა სახის კორესპონდენციის დროული გაგზავნა ადრესატებისთვის;
- უზრუნველყოფილ იქნეს პატიმრების კორესპონდენციის კონფიდენციალობა კანონით დადგენილ პირობებში.

დისციპლინა და დასჯა

დისციპლინური სასჯელებისა და ადმინისტრაციული სახდელების შეფარდება

ციხის ევროპულის წესების თანახმად, „დისციპლინური სასჯელი გამოყენებულ უნდა იქნეს, როგორც უკიდურესი საშუალება.“²⁵ „ციხის ადმინისტრაციამ უნდა გამოიყენოს მედიაციის ყველა შესაძლებლობა, რათა გადაჭრას კამათი პატიმრებთან და პატიმრებს შორის.“²⁶ „ნებისმიერი სასჯელის სიმკაცრე უნდა იყოს პროპორციული ჩადენილ დანაშაულთან.“²⁷ „დასჯის თვალსაზრისით აკრძალულია: კოლექტიური და ფიზიკური დასჯა, რომელიც ითვალისწინებს ბნელ საკანში პირის

²⁵ 56.1 წესი.

²⁶ 56.2 წესი.

²⁷ 60.2 წესი.

მოთავსებას, ასევე, აკრძალულია არაადამიანური და ღირსების შემლახველი სხვა სასჯელები.²⁸ ამასთან, სასჯელი არ შეიძლება მოიცავდეს ოჯახთან კონტაქტის სრულად აკრძალვას.²⁹

2011 წლის 15 ივლისს და 2012 წლის 27 თებერვალს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან მიღებული №10/8/2-9487 და №10/8/2-426 წერილობითი პასუხების თანახმად, საანგარიშო პერიოდში 2011 წელს შინაგანაწესის უხეში დარღვევისათვის ადმინისტრაციული პატიმრობა შეეფარდა 46 მსჯავრდებულს,³⁰ ხოლო სამართლო საკანში მოთავსდა 2856 მსჯავრდებული. იმავე წყაროდან მიღებული ინფორმაციით, არც ერთ სამართლო საკანში განთავსებულ პირს არ გაუსაჩივრებია დირექტორის გადანყვეტილება.³¹ მონიტორინგის ჯგუფის კითხვაზე, რატომ არ ასაჩივრებენ დირექტორის განკარგულებას მათი სამართლო საკანში მოთავსების თაობაზე, ყველა პატიმარი ერთს პასუხობდა, რომ, მათი აზრით, გასაჩივრება აზრს იყო მოკლებული.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დასჯილი პატიმრების რაოდენობა რეალურად უფრო მეტი იყო, ვინაიდან ზოგიერთ დაწესებულებაში. მაგალითად, გლდანის №8 დაწესებულებაში მოქმედებდა პატიმართა დასჯის არაფორმალური და უკანონო მექანიზმები (კარანტინში განთავსება), რომლებიც გამოიყენებოდა ისეთ შემთხვევებში, როცა ადმინისტრაციას ამა თუ იმ მიზეზით არ სურდა დასჯის თუნდაც ფორმალური დასაბუთება.

სამართლო საკნები არ გააჩნია №1, №11 და №18 დაწესებულებებს.

სხვადასხვა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში ერთი და იგივე გადაცდომისთვის დასჯის ხანგრძლივობა განისაზღვრება სხვადასხვანაირად. აღნიშნული მიდგომა შეიძლება ჩაითვალოს დადებითად მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მიდგომა ყველა ასეთ შემთხვევაზე იქნება ინდივიდუალური და მოხდება პატიმრის პირადი საქმისა და იმ გარემოებების გათვალისწინება, რომლებშიც მსჯავრდებულმა გადაცდომა ჩაიდინა.

მონიტორინგის შედეგად გაირკვა, რომ პატიმრების მიერ ჩადენილი დისციპლინური დარღვევები ხშირად დაკავშირებულია ექიმის მოთხოვნასთან — პატიმრები იძულებულნი არიან, იხმადონ და დააბრახუნონ საკნის კარზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მათი გადმოცემით, ექიმთან შეხვედრა ვერ ხერხდება. აღნიშნული განსაკუთრებით ეხება რუსთავის №6 და ქსნის №15 დაწესებულებებს.

ხშირია კოლექტიური დასჯის მეთოდების გამოყენება, რაც, როგორც ეროვნული, ასევე საერთაშორისო სტანდარტებით, კატეგორიულად აკრძალულია. როგორც უკვე აღინიშნა, გლდანის №8 დაწესებულებაში, ერთი პატიმრის მიერ ჩადენილი გადაცდომის შემთხვევაში, ისჯება მთელი საკანი, რაც, პატიმართა გადმოცემით, გამოიხატება რადიოს ჩამორთმევით, გასეირნების აკრძალვით ან სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფით.

წამების პრევენციის ევროპულმა კომიტეტმა (CPT), 2010 წლის ანგარიშში, ხაზგასმით აღნიშნა, რომ „მიუღებელია კოლექტიური დასჯის ნებისმიერი ფორმა.

კომიტეტის განცხადებით, ყველა დისციპლინური სასჯელი პატიმრებს უნდა დაეკისროს ოფიციალური პროცედურების სრული დაცვით.“³² აღნიშნული პროცედურები საკმაოდ დეტალურად არის წარმოდგენილი საქართველოს პატიმრობის კოდექსში. მათ შორის, კოდექსის 84-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, „დისციპლინური დარღვევის საქმეს განიხილავს დაწესებულების დირექტორი ან მის მიერ უფლებამოსილი პირი. ბრალდებულს/მსჯავრდებულს განემარტება უფლება — მისცეს ახსნა-განმარტება, წარადგინოს მტკიცებულებები, გაასაჩივროს განკარგულება დისციპლინური ღონისძიების გამოყენების შესახებ. ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უნდა ჩამოერთვას ახსნა-განმარტება მის მიერ ჩადენილ დისციპლინურ დარღვევასთან დაკავშირებით, ხოლო უარის შემთხვევაში, ადმინისტრაცია ადგენს ოქმს. პატიმარს, მონმეს ან დაზარალებულს უფლება აქვს, ახსნა-განმარტება წარადგინოს წერილობით.“ იმავე მუხლის მე-7 ნაწილის თანახმად, „ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უფლება აქვს, წარმოდგენილი იყოს ადვოკატის მიერ დისციპლინურ განხილვაზე, თუ მის მიმართ გამოიყენება საკნის ტიპის საცხოვრებელ სადგომში გადაყვანა და სამართლო საკანში მოთავსება. ზეპირი მოსმენის დაწყებამდე ბრალდებულს/მსჯავრდებულს განემარტება საკუთარი ადვოკატის მონვევის უფლება, რომელიც, შესაბამის

²⁸ 60.3 წესი.

²⁹ 60.4 წესი.

³⁰ იხ. ზემოთ, თავი „არასათანადო მოპყრობა“, სადაც საუბარია ერთსა და იმავე დროს ქუთაისის N2 დაწესებულების 26 მსჯავრდებულისთვის ადმინისტრაციული პატიმრობის გაფორმების გარემოებებზე; ასევე, იმავე თავში, მსჯავრდებულების ილია მ-ს და გიორგი ო-ს საქმე, რომლებიც შეეხება ადმინისტრაციული პატიმრობის შეფარდების მანკიერ პრაქტიკასაც.

³¹ აღნიშნულ ინფორმაციას სახალხო დამცველის აპარატის პრევენციის და მონიტორინგის დეპარტამენტი ყოველ 6 თვეში ერთხელ გამოითხოვს თითოეული დაწესებულებიდან.

³² წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის 2010 წლის 5-15 თებერვლის ვიზიტის ანგარიში საქართველოს მთავრობას, პარ.114.

თანხმობის მიღების შემთხვევაში, უნდა განხორციელდეს განმარტებიდან 3 საათის განმავლობაში. თუ დადგენილ ვადაში ადვოკატი არ ცხადდება, ბრალდებულს/მსჯავრდებულს მისი თანხმობით დაენიშნება საზოგადოებრივი ადვოკატი. თუ ბრალდებული/ მსჯავრდებული უარს აცხადებს დასწრებაზე, ეს ფაქტი უნდა დაფიქსირდეს წერილობითი ფორმით, წინააღმდეგ შემთხვევაში, უნდა შედგეს ოქმი, რომელსაც ხელს აწერს ბრალდებული/მსჯავრდებული.“

მიუხედავად ამისა, მონიტორინგის დროს დაფიქსირდა შემთხვევები (მაგ. რუსთავის №16 დაწესებულება), როდესაც სამართლო საკნებში განთავსებულ მსჯავრდებულებს არ ჰქონდათ ინფორმაცია მათი სასჯელის ხანგრძლივობის შესახებ, რაც სერიოზული გადაცდომაა. სამართლო საკანში განთავსების წინ მათ ხელს აწერიან დადგენილებაზე, თუმცა, როგორც წესი, არ აცნობენ მის შინაარსს. ამის გამო, ზოგიერთი მსჯავრდებული უარს ამბობს ხელის მოწერაზე.

პატიმრობის კოდექსის 88-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, „სამართლო საკანში მოთავსებულ ბრალდებულს/მსჯავრდებულს ეკრძალება ხანმოკლე და ხანგრძლივი პაემნები, სატელეფონო საუბარი, კვების პროდუქტების შექმნა“. CPT-მ საქართველოს ხელისუფლებას მისცა რეკომენდაცია, „გაათაროს ზომები, რომ პატიმრის დისციპლინურ საკანში მოთავსება არ აკარგინებდეს მას ოჯახთან კონტაქტის საშუალებას. ოჯახთან კონტაქტის ნებისმიერი აკრძალვა, როგორც სასჯელის ფორმა, უნდა დაიშვებოდეს მხოლოდ მაშინ, როცა ამგვარ კონტაქტებს დანაშაული უკავშირდება.“³³

სახალხო დამცველს მიაჩნია, რომ პატიმრების გარე სამყაროსთან კონტაქტის უფლება უნდა განიხილებოდეს, როგორც მათი უფლება და ასეთი კონტაქტების აკრძალვა არ უნდა გამოიყენებოდეს, როგორც დასჯის ფორმა. ასევე, ნახალისების ფორმების გაზრდითა და დასჯის მექანიზმის ობიექტური გამოყენებით, შესაძლებელია ციხის სტაბილურობის შენარჩუნება, პატიმრებისადმი არასამართლიანმა და უკანონო მოპყრობამ კი, პირიქით, შესაძლებელია გამოინვიოს მათი უმრავლესობის დაპირისპირება ადმინისტრაციასთან ან, კოლექტიური სასჯელების შემთხვევაში – ერთმანეთთან, რაც მძიმე და მიუღებელი შედეგით შეიძლება დასრულდეს.

წინადადება საქართველოს პარლამენტს:

განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები პატიმრობის კოდექსში, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სამართლო საკნებში მოთავსებული პირების ურთიერთობა გარე სამყაროსთან.

რეკომენდაცია სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:

- სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მიერ სამსახურებრივი კონტროლის განხორციელების დროს განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდეს არაფორმალური დასჯის მეთოდებისა და კოლექტიური დასჯის შემთხვევების გამოვლენასა და აღმოფხვრაზე;
- სამართლო საკანში განთავსებისას, ყველა მსჯავრდებულისთვის უზრუნველყოფილ იქნეს მისი დასჯის შესახებ გადანყვეტილების (დირექტორის განკარგულების) ჯეროვანი გაცნობა, ასევე, მისი ინფორმირება შესაძლო გასაჩივრების მექანიზმებისა და ვადების შესახებ.

სამართლო საკნებში განთავსებულ პირთა აღრიცხვის ჟურნალები

სამართლო საკნების ჟურნალების სრულყოფილ და რეგულარულ წარმოებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს პატიმართა დისციპლინური დასჯის ტენდენციების, დარღვევებისა და არსებული პრაქტიკის მონიტორინგის თვალსაზრისით. მნიშვნელოვანია, რომ ჟურნალებში მითითებული იყოს არა მხოლოდ დასჯის ხანგრძლივობა, მსჯავრდებულის განთავსებისა და გათავისუფლების თარიღები, არამედ კონკრეტული გადაცდომის სახეც.

შემომნების შედეგად აღმოჩნდა, რომ რიგ დაწესებულებებში ჟურნალები არასრულყოფილად და არასათანადოდ არის წარმოებული. კერძოდ, ზოგიერთ მათგანში მხოლოდ დარღვევის სახეობაა მითითებული — „დაარღვია დანესებულების შინაგანანესი“, „დაარღვია სარეჟიმო მოთხოვნები“, „დაარღვია დანესებულებაში არსებული რეჟიმი“ (მაგ. რუსთავის №17 დაწესებულება და №12

³³ წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის 2010 წლის 5-15 თებერვლის ვიზიტის ანგარიში საქართველოს მთავრობას, პარ. 115.

დანესებულება), „დანესებულების დირექტორის №... განკარგულებით“ მოხდა მსჯავრდებულის მოთავსება (რუსთავის №16 დანესებულება), თუმცა, არ არის გაკეთებული ჩანაწერი მსჯავრდებულის მიერ ჩადენილი კონკრეტული ქმედების შესახებ. ასეთ შემთხვევებში, ყურნალი ნაკლებ ინფორმაციულია და არ იძლევა შესაძლებლობას, გაირკვეს, თუ რა გახდა პირის სამართლო საკანში მოთავსების უშუალო მიზეზი.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის მითითება არ იძლევა სრულ ინფორმაციას გადაცდომის კონკრეტული სახეობის შესახებ, რადგან ისედაც ცხადია, რომ სამართლო საკანში მოთავსება ხდება სარეჟიმო მოთხოვნების ან შინაგანანუსის დარღვევის გამო და, თანაც, დანესებულების დირექტორის განკარგულებით. ზოგ შემთხვევაში, დარღვევის სახეობად მითითებულია „პატიმრობის კოდექსის“ შესაბამისი მუხლი, თუმცა, კონკრეტული დარღვევის შესახებ არაფერია ნათქვამი; ჩანაწერების ნაწილში მითითებულია კონკრეტული დარღვევები, ნაწილი კი, ზოგადი შინაარსისაა (მაგ. რუსთავის №17).

ჩატარებული მონიტორინგის შედეგად გაირკვა, რომ ქსნის №15 დანესებულებაში საერთოდ არ ინარმოება „სამართლო საკანში მოთავსებულ პირთა აღრიცხვის ყურნალი“ და ინფორმაციას მოიძიებენ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის ნორმატიული (საგანმკარგულებლო) აღრიცხვის ყურნალიდან, რომელშიც საერთოდ არ არის ჩანაწერები დარღვევების შესახებ.

დადებითად უნდა შეფასდეს, რომ ზოგიერთ დანესებულებაში საკმაოდ კონკრეტულად, მკაფიოდ და ნათლად არის ნაწარმოები ჩანაწერები დარღვევების შესახებ. კერძოდ, რუსთავის №6, ქალთა №5, თბილისის №9 და გლდანის №8 დანესებულებებში. თუმცა, №8 დანესებულების შესაბამის ყურნალში გაკეთებული ჩანაწერებიდან ირკვევა, რომ, ძირითადად, დარღვევის სახეობა არის „საკანში ხმაური“. როგორც ზემოთაც აღინიშნა, ჩატარებულმა მონიტორინგმა ცხადყო, რომ ამ დანესებულების ადმინისტრაციას ხმაურის ძალიან თავისებური აღქმა აქვს და ასეთად ითვლება საუბრის ტემბრის ოდნავი მატება, სიცილი, რადიოს ნორმალურ ხმაზე მოსმენა და სხვა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ცხადი ხდება, რომ, დანესებულებაში არსებული სარეჟიმო მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ნებისმიერი პატიმრისთვის რეჟიმის დარღვევამდე მხოლოდ ერთი ნაბიჯია.

№18 მსჯავრდებულთა და ბრალდებულთა სამკურნალო დანესებულებაში დასჯის ფორმად საანგარიშო პერიოდში გამოიყენებოდა „საყვედური“. რამდენიმე შემთხვევაში გამოიყენებულ იქნა ადმინისტრაციული სახდელის დადება 20 ან 30 დღე-ღამის ვადით.

დისციპლინური წესით დასჯის რამდენიმე შემთხვევას ჰქონდა ადგილი №12 დანესებულებაში, სადაც 2011 წლის მანძილზე სულ 66 მსჯავრდებული მოათავსეს სამართლო საკანში, აქედან მეორე ნახევარში – 20.

2011 წლის განმავლობაში სამართლო საკანში №19 დანესებულებაში 8 მსჯავრდებული განთავსდა.

2011 წლის მონაცემებზე დაყრდნობით, დანესებულებებში წარმოებულ ყურნალებში გაკეთებული ჩანაწერებიდან, ასევე, მსჯავრდებულებთან გასაუბრებიდან გამომდინარე, პოზიტიურ ქრილში შეიძლება განვიხილოთ რუსთავის №17 დანესებულებაში დანერგილი ინდივიდუალური მიდგომა მსჯავრდებულთა სამართლო საკანში მოთავსებასთან დაკავშირებით — ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მხედველობაში მიიღება გადაცდომის სერიოზულობა და დამრღვევის პიროვნება, რაც მისაბაძი მაგალითი უნდა იყოს სხვა დანესებულებებისთვის.

რუსთავის №6 დანესებულებაში შეიმჩნევა დადებითი ტენდენცია, რაც გამოიხატება სამართლო საკანიდან სასჯელის ვადის გასვლამდე გათავისუფლებაში ექიმის ცნობის საფუძველზე.

დადებითი ტენდენცია გამოვლინდა წლის მეორე ნახევარში რუსთავის №6 დანესებულებაში, სადაც ექიმის ცნობით გათავისუფლების 15 ფაქტია დაფიქსირებული, რაც ამ პერიოდში სამართლო საკანში მოთავსებული მსჯავრდებულების საერთო რაოდენობის (113) 13,3 %-ია.

ერთგვაროვანი სასჯელები გამოიყენება რუსთავის №16, ქალთა №5, გლდანის №8 დანესებულებებში. სამართლო საკანში მოთავსების ხანგრძლივობა ძირითადად შეადგენს 5, 10 და 20 დღე-ღამეს.

სასჯელაღსრულების დანესებულებებში პატიმრის დისციპლინური დასჯის გამომწვევი ყველაზე გავრცელებული გადაცდომებია: ხმაური, გადაძახილი, ჩხუბი, თანამშრომლისა თუ სხვა მსჯავრდებულის სიტყვიერი შეურაცხყოფა, თანამშრომლის მოთხოვნის მიმართ დაუმორჩილებლობა, სიით შემონმებისას დაგვიანება ან არგამოცხადება, ტერიტორიის დანაგვიანება.

ასევე, საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ 2011 წლის მეორე ნახევარში, პირველ ნახევართან შედარებით, ზოგიერთ დანესებულებაში შეინიშნება დასჯის რაოდენობების მკვეთრი მატება. ეს ძირითადად შეეხება შედარებით დიდი ზომის დანესებულებებს, როგორებიცაა ქსნის №15 (363 - 502), თბილისის №8 (226 - 303) და რუსთავის №6 დანესებულებები (40 - 113).

რეკომენდაცია სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:

სასჯელაღსრულების დანახებულებების ადმინისტრაციას დაევალოს სამართლო საკანში განთავსებულ პირთა აღრიცხვის ჟურნალების უნიფიცირებული წესით წარმოება დარღვევის ფაქტობრივი აღწერით, ჟურნალების ჯეროვანი დათარიღება და ნუმერაცია.

რეკომენდაცია ქსნის №15 დანახებულების ადმინისტრაციას:

უზრუნველყოს სამართლო საკანში მოთავსებულ პირთა აღრიცხვისა და რეგისტრაციის ჟურნალის წარმოება.

სამართლო საკანებში განთავსების პირობები

პატიმრობის კოდექსის 88-ე მუხლის თანახმად, სამართლო საკანში მოთავსებულ ბრალდებულს/მსჯავრდებულს ყოველდღიურად 1-საათიანი გასეირნების უფლება აქვს. ასევე, „სამართლო საკანი უნდა იყოს განათებული და ვენტილაციით უზრუნველყოფილი; ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს სკამი და სანოლი. მას უფლება აქვს, მოთხოვნის შემთხვევაში, მიიღოს საკითხავი მასალა.“

ქალთა №5 დანახებულება

დანახებულებაში არის 2 სამართლო საკანი. თითოეულში დგას 6 სანოლი. მონიტორინგის დროს სამართლო საკანში იმყოფებოდა 2 პატიმარი. თითოეული საკნის ფართობია 18.15 კვ.მ. სანოლზე დაგებულია ლეიბი, გადასაფარებელი და თეთრეული. საკნების განათება საკმარისად ხდება ბუნებრივი და ხელოვნური გზით, გათბობა — ცენტრალური სისტემის საშუალებით, ვენტილაცია — როგორც ცენტრალური სისტემით, ასევე ბუნებრივი გზით. სამართლო საკანებში არის იზოლირებული საპირფარეოები. საპირფარეოს ვენტილაცია ხდება ცენტრალური და ბუნებრივი გზით, განათება არის ხელოვნური და საკმარისი. საპირფარეოში ასევე არის პირსაბანი. საკნების სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია.

მონიტორინგის დროს სამართლო საკანში მოთავსებულ პირთან გასაუბრებისას გაირკვა, რომ მას საშუალება აქვს, ყოველდღე 1 საათით ისარგებლოს გასეირნების უფლებით, მიიღოს მხაპი, ისარგებლოს ბიბლიოთეკით და შეიძინოს პრესა დანახებულების მაღაზიაში. პატიმრის გადმოცემით, ექიმი ნახულობს მხოლოდ მოთხოვნის შემთხვევაში.

რუსთავის №6 დანახებულება

დანახებულებაში არის 11 სამართლო საკანი. ყველა საკანში დგას თითო სანოლი. საკნების ფართობი არის ერთმანეთის იდენტური და შეადგენს 7 კვ.მ-ს. იმ საკანებში, სადაც მოთავსებული იყვნენ პატიმრები, სანოლებზე დაგებული იყო ლეიბი და ბალიში. თითოეულ საკანს აქვს 0,5 კვ.მ. ზომის თითო ფანჯარა ორმაგი გისოსით. სამართლო საკნების განათება საკმარისად ხდება როგორც ხელოვნური, ასევე ბუნებრივი გზით. თბება ცენტრალური სისტემის საშუალებით; ასევე, ფუნქციონირებს სავენტილაციო სისტემა. საპირფარეო საკნიდან გამოყოფილია კედლით, თუმცა, არ აქვს კარი. საპირფარეოში არის ონკანი. საკნების კედლები და ჭერი არის შეღებილი, იატაკი — მოზაიკის. სამართლო საკანებში დგას მხოლოდ სანოლი, არ არის მაგიდა და სკამი.

მონიტორინგის დროს სამართლო საკანებში მოთავსებულ პირებთან გასაუბრებისას გაირკვა, რომ ისინი ვერ სარგებლობენ გასეირნების უფლებით, ვერ სარგებლობენ დანახებულების მაღაზიით, საკანში წყალი მიეწოდება მხოლოდ საკვების დარიგების დროს. პატიმრების განცხადებით, მათ არ აქვთ მხაპის მიღების საშუალება. პრესა ხელმისაწვდომია. პატიმრების განმარტებით, ექიმმა ისინი მონახულა სამართლო საკანში განთავსებისას. სამართლო საკანებში განთავსებულმა პატიმრებმა აღნიშნეს, რომ ჭურჭელი და ტუალეტის ქალაღი წამოიღეს თავიანთი საკანებიდან.

თბილისის №7 დანესებულება

დანესებულებაში არის ერთი სამარტოო საკანი, რომლის ფართობია 7.1 კვ.მ. მონიტორინგის დროს სამარტოო საკანში არ იყო მოთავსებული არც ერთი პაციმარი. საკანში დგას ერთი ორსართულიანი სანოლი, რომელზეც დაგებულია დიქტი და დევს ლეიბი. საკანში დგას ერთი მაგიდა და სკამი. სამარტოო საკანს აქვს 0.23 კვ.მ. ფართის ერთი ფანჯარა ორმაგი გისოსით, რის გამოც საკანის განათება არ ხდება ბუნებრივი გზით, ხოლო ხელოვნური განათება არასაკმარისია. საკანში არის ცენტრალური გათბობა. ვენტილაცია ხორციელდება გამწოვის საშუალებით. საპირფარეშო იზოლირებულია, საკანში არის პირსაბანი. საკანის კედლები არის შეღებილი, იატაკზე დაგებულია ლინოლეუმი.

გლდანის №8 დანესებულება

დანესებულებაში არის 36 სამარტოო საკანი, თუმცა, მათგან ფუნქციონირებს 27. 9 სამარტოო საკანში არ არის შესაბამისი პირობები პაციმრების მოსათავსებლად, რადგან საკანებში ჩამოდის წყალი, კედლები და ჭერი ნესტიანია და ჩამოქერცლილი. სამარტოო საკანებში არის 27 ასაკეცი სანოლი. რვა საკანის ფართობია 8.6 კვ.მ., დანარჩენი ოცდაათექვსმეტი საკანის ფართობი კი — 8.4 კვ.მ. თითოეულ საკანს აქვს 0.6 კვ.მ. ზომის ფანჯარა. საკანებში კარზე გამოკრულია პაციმრის ვალდებულებებისა და აკრძალვების ნუსხა. საკანების განათება საკმარისად ხდება როგორც ხელოვნური, ასევე ბუნებრივი გზით; გათბობა — ცენტრალური სისტემის საშუალებით; ვენტილაცია — ბუნებრივი გზით. საპირფარეშოები ნახევრად იზოლირებულია და საკნიდან გამოყოფილია 1,66 მ. კედლით.

სამარტოო საკანებში განთავსებულ პირებთან გასაუბრებისას გაირკვა, რომ ისინი ვერ სარგებლობენ გასეირნების უფლებით და მალაზიით. პაციმრებს არ აქვთ შხაპის მიღების საშუალება. არ არის ხელმისაწვდომი ბიბლიოთეკა და პრესა. სამარტოო საკანებში მოთავსებულ პაციმრებს აქვთ ჭიქა, ჯამი და პლასტმასის კოვზი. დანესებულების ადმინისტრაცია მათ აძლევს მხოლოდ საპონს, ტუალეტის ქაღალდად კი პაციმრები ჟურნალ-გაზეთების ნახევრებს იყენებენ. ზაფხულში ჩატარებული მონიტორინგის დროს სამარტოო საკანში მჯდომმა ერთ-ერთმა პირმა განაცხადა, რომ მას არ უთხრეს, რამდენი დღით არის მოთავსებული სამარტოო საკანში. ასევე, მისი თქმით, ჰქონდა შიში, რომ სამარტოო საკნიდან გაყვანის შემდეგ მას კვლავ მოათავსებდნენ კარანტინში. პაციმარმა ასევე განაცხადა, რომ, ხმაურის შემთხვევაში, შედიან დანესებულების თანამშრომლები და პაციმრებს სცემენ.

თბილისის №12 დანესებულება

დანესებულებაში არის 18 და 15 კვ.მ. ფართობის 2 სამარტოო საკანი. თითოეულ საკანში დგას ორსართულიანი 2 სანოლი, რომლებზეც დაგებულია ღრუბელი და გადასაფარებელი. საკანებში დგას ერთი მაგიდა და სკამი. საკანებში არ არის ხელოვნური სავენტილაციო სისტემა და ბუნებრივადაც არ ნიავედება, ვინაიდან არც ერთი ფანჯარა არ იხსნება. იატაკი ბეტონისაა, ჭერი და კედლები შეღებილია, საპირფარეშო ნახევრად იზოლირებულია 1.6 მ. კედლით. მონიტორინგის დროს სამარტოო საკანში არ იმყოფებოდა არც ერთი მსჯავრდებული.

ქსნის №15 დანესებულება

დანესებულებაში არის 16 სამარტოო საკანი, მოქმედებს 15, ხოლო ერთი საკანი გამოყენებულია სანყობად. მოქმედი საკანებიდან 10 ერთადგილიანია, 5 — ორადგილიანი. თითოეულ საკანში დგას 1 მაგიდა, სკამი და ტუმბო. თითოეული საკანის ფართობია 18 კვ.მ. საკანებში დგას ერთსართულიანი სანოლები, მათზე დაგებულია ლეიბი. ყველა საკანს აქვს 0.5 კვ.მ. ზომის თითო ფანჯარა. სამარტოო საკანების განათება საკმარისად ხდება როგორც ხელოვნური, ასევე ბუნებრივი გზით. თბება ცენტრალური სისტემის საშუალებით, ვენტილაცია — გამწოვის მეშვეობით. საპირფარეშოები არის ნახევრად იზოლირებული. საკანში არის ონკანი/პირსაბანი. საკანების იატაკი არის მოზაიკის, ჭერი და კედლები — შეღებილი. საკანების ზოგადი სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია.

მონიტორინგის დროს სამარტოო საკანებში მოთავსებულ პაციმრებთან გასაუბრებისას გაირკვა, რომ ისინი ვერ სარგებლობენ გასეირნების უფლებით, არ აქვთ საშუალება, მიიღონ შხაპი. სამარტოო საკანებში მყოფი პაციმრებისთვის არ არის ხელმისაწვდომი ბიბლიოთეკა. მათ შესაძლებლობა ჰქონდათ, წაეკითხათ მხოლოდ ლოცვები და ფსალმუნები. პრესით სარგებლობა, მათი განმარტებით, არ მოუთხოვიათ. სამარტოო საკანებში მყოფ პაციმრებს, მათივე თქმით, ექიმი

ყოველდღიურად ნახულობდა. საკანში მოთავსებისას პატიმრებს ადმინისტრაცია უზრუნველყოფს საპნითა და ტუალეტის ქაღალდით.

რუსთავის №16 დაწესებულება

დაწესებულებაში არის 9 სამართო საკანი (4 და 10 ადგილიანი). 4 ადგილიანი საკნის ფართობია 14.6 კვ.მ., 10 ადგილიანი საკნისა კი – 19.45 კვ.მ. საკნების განათება საკმარისად ხდება როგორც ხელოვნური, ასევე ბუნებრივი გზით, თბება ცენტრალური სისტემის საშუალებით, ვენტილაცია – კედელში ჩამონტაჟებული ვენტილატორის მეშვეობით. საპირფარეშო არის ნახევრად იზოლირებული და 1,46 მ სიმაღლის კედლითაა გამოყოფილი. პირსაბანი არის დამონტაჟებული საპირფარეშოში. სამართო საკნების სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა არის ნორმალური. საკნებში დგას მაგიდა, სკამი და ტუმბო. საწოლზე დაგებულია ლეიბი და გადასაფარებელი, დევეს ბალიში. სამართო საკნებში განთავსებულ პირებს აქვთ შამპუნი, საპონი, ტუალეტის ქაღალდი, ჭურჭლის სარეცხი ღრუბელი.

მონიტორინგის დროს სამართო საკნებში განთავსებულ პატიმრებთან გასაუბრების შედეგად გაირკვა, რომ ზოგიერთ მათგანს არ ჰქონდა ინფორმაცია, თუ რამდენი ხნით იყვნენ დასჯილები.

რუსთავის №17 დაწესებულება

დაწესებულებაში არის 16 სამართო საკანი, თუმცა, იყენებენ მხოლოდ 8 საკანს, რადგან ერთს აქვს საკარანტინე საკნის დანიშნულება, დანარჩენი შვიდი კი საიზოლაციო საკნებად გამოიყენება.

№	საკნის №	სანოლების რაოდენობა	ფართი
1	N6	4	16.65კვ.მ
2	N8	8	19.24კვ.მ
3	N4	4	17კვ.მ

სანოლებზე დაგებულია ლეიბები. ყველა საკანს აქვს 0.72 კვ.მ. ზომის თითო ფანჯარა. სამართო საკნების განათება საკმარისად ხდება როგორც ხელოვნური, ასევე ბუნებრივი გზით, თბება ცენტრალური სისტემის საშუალებით, ვენტილაცია — როგორც ცენტრალური სისტემით, ასევე ბუნებრივი გზით. სამართო საკნებში დამონტაჟებულია ონკანი. საპირფარეშოები იზოლირებულია. საკნები საჭიროებს რემონტს.

მონიტორინგის დროს კარცერში მოთავსებულ პატიმრებთან გასაუბრებისას გაირკვა, რომ ისინი ვერ სარგებლობენ გასეირნების უფლებით, დაწესებულების მაღაზიით, არ აქვთ საშუალება, მიიღონ შხაპი, წყალი მიეწოდებათ გრაფიკით. სამართო საკნებში მოთავსებული პირებისათვის არ არის ხელმისაწვდომი ბიბლიოთეკა და პრესა. მათ ყოველდღიურად არც ექიმი ნახულობს.

№19 ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულება

დაწესებულებაში არის 9 სამართო საკანი, მათგან 5 – მოქმედი, რომელთაგან სამს იყენებენ კარანტინისათვის. მონიტორინგის დროს სამართო საკნებში იმყოფებოდა 20 პატიმარი, აქედან 1 – თვითიზოლაციით, დანარჩენები კი იმ დღეს იყვნენ ეტაპირებულები სხვადასხვა დაწესებულებიდან და განაწილებამდე იმყოფებოდნენ საკარანტინე საკნებში.

სამართო საკნებში სულ დგას 12 ერთადგილიანი საწოლი. თითოეულ საკანს აქვს თითო ფანჯარა, რომლის ზომაა 0.3 კვ.მ. და არ აქვს მინა. სამართო საკნების განათება ხდება როგორც ხელოვნური, ასევე ბუნებრივი გზით, თუმცა, ბუნებრივი განათება არ არის საკმარისი ფანჯრების ზომის გამო. საკნებში არ არის გათბობის ცენტრალური და სავენტილაციო სისტემა. საპირფარეშო იზოლირებულია, თუმცა, არის ანტისანიტარია, არ აქვს ჩასარეცხი. წყალი მიეწოდება გრაფიკით. საპირფარეშოებში არის პირსაბანი, რომელიც არ მუშაობს. სამართო საკნების კედლები და ჭერი ნესტიანი და ჩამოქერცილია, ბეტონის იატაკი ამოყრილია. დაწესებულების ადმინისტრაცია აღნიშნავს, რომ სამართო საკნები აღარ გამოიყენება. აღნიშნულს ადასტურებენ მსჯავრდებულები და, ასევე, №19 დაწესებულების სამართო საკნებში მოთავსებულ პირთა ჟურნალი.

**რეკომენდაცია საქართველოს სასჯელაღსრულების,
პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს:**

- უზრუნველყოფილ იქნეს სამართლო საკნებში განთავსებული პირებისათვის კანონით მინიჭებული ყველა უფლების, მათ შორის, გასეირნების, აბანოთი სარგებლობის, ჰიგიენური ნივთების შექენისა და ბიბლიოთეკით სარგებლობის უფლების რეალიზება;
- გარემონტდეს №12, №17 და №19 დანესებულებების სამართლო საკნები.

პრევენციის ეროვნული მექანიზმისთვის საინტერესო სხვა საკითხები

სასჯელაღსრულების დანესებულებების პერსონალი

პატიმრებთან მოპყრობის მინიმალური სტანდარტული წესების³⁴ თანახმად, „ციხის მართვის ორგანოები უნდა იღვწოდნენ ციხის ყველა კატეგორიის პერსონალის ყურადღებით შერჩევითთვის, რადგან ციხის კარგი მუშაობა დამოკიდებულია ამ თანამშრომლების კეთილსინდისიერებაზე, ჰუმანურობაზე, კომპეტენტურობასა და პირად თვისებებზე.“³⁵

სასჯელაღსრულების სისტემის ნორმალური ფუნქციონირებისა და საზოგადოებაში პატიმართა სრულფასოვან წევრად დაბრუნებისათვის, ასევე იმისათვის, რომ დამნაშავის მიმართ საპატიმრო ღონისძიების გამოყენებამ გაამართლოს სასჯელის მიზანი, სხვა კომპონენტებთან ერთად, განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს სასჯელაღსრულების დანესებულების პერსონალს, მის პროფესიონალიზმს, ადამიანურ თვისებებს და თავისუფლებააღკვეთილ პირთა მიმართ დამოკიდებულებას. ციხის პერსონალი უნდა იცნობდეს როგორც საქართველოს კანონმდებლობას, ასევე საერთაშორისო სტანდარტებს.

სასჯელაღსრულების დანესებულებების თანამშრომლებს უნდა ეძლეოდეთ მკაფიო და გასაგები მითითება მათი კომპეტენციის ფარგლებსა და იმაზე, თუ რა რეაგირება უნდა მოახდინონ მათ ამა თუ იმ რთულ შემთხვევაზე, ასევე, როგორ იმოქმედონ ზოგიერთ სპეციფიკურ გარემოებაში. ხშირად პატიმართა მიმართ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებს დანესებულების ადმინისტრაცია „ხსნის“ თავად პატიმრის მხრიდან უხეშობითა და შეურაცხყოფით. აღნიშნული მიუთითებს, რომ სასჯელაღსრულების სისტემის თანამშრომლებს აკლიათ პროფესიული მომზადება იმისთვის, რომ მზად იყვნენ ამგვარი სიტუაციების მართვისთვის, პატიმრის მხრიდან აგრესიასა ან, თუნდაც, პროვოკაციაზე ადეკვატური რეაგირებისთვის. საუბარი აღარაა იმ შემთხვევებზე, როცა თავად თანამშრომლის უხეში და დამამცირებელი მოპყრობა, შეუგნებლად ან ზოგჯერ მიზანმიმართულადაც, განაპირობებს პატიმრის მხრიდან დარღვევის პროვოცირებას, რის შედეგადაც, როგორც წესი, ისჯება დამრღვევი პატიმარი, თუმცა, თანამშრომელს, რომელმაც ასევე უკანონო ჩაიდინა, პასუხი არ მოეთხოვება. ცალსახაა, რომ არასათანადო მოპყრობის ფაქტების გამოვლენა და მათზე ადეკვატური რეაგირება, ასევე, არასათანადო ქცევის მქონე თანამშრომლებისგან სისტემის გათავისუფლება, დადებით გავლენას მოახდენს სისტემის სწორ და ადეკვატურ მუშაობაზე და უფრო ეფექტურსა და ღირებულს გახდის მიმდინარე რეფორმებს. დღეს არსებული მიდგომა არანაირად არ შეეფერება პატიმრების მიმართ მოპყრობის საერთაშორისო და ევროპულ სტანდარტებს. არსებულ რეალობაში ძნელია საუბარი წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების სრულ აღმოფხვრაზე.

სასჯელაღსრულების სისტემის ეფექტური მართვა და მენეჯმენტის სწორად განხორციელება, გარკვეულწილად, ციხის თანამშრომლებზეც არის დამოკიდებული. კვალიფიციური, გამოცდილი და ჯეროვნად მომზადებული პერსონალი სასჯელაღსრულების დანესებულებებში წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის პრაქტიკის აღმოფხვრის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. სამწუხაროდ, საქართველოს სასჯელაღსრულების სისტემამ ჯერ კიდევ ვერ მიაღწია იმ ნიშნულს, როდესაც აშკარა ხდება, რომ პერსონალს, რომელიც ციხეშია დასაქმებული და რომელსაც პატიმართან ყოველდღიური შეხება აქვს, სპეციფიკური მომზადება და განათლება სჭირდება. მონიტორინგის დროს დაფიქსირებული არაერთი ფაქტი ცხადყოფს, რომ მიუხედავად სასწავლო ცენტრის ძალისხმევისა და ორგანიზებული ტრენინგებისა, სასურველი მიზანი მიღწეული არ არის.

³⁴მიღებულია 1955 წელს გენერალური ასამბლეის პირველ კონგრესზე „დანაშაულის თავიდან აცილებისა და სამართალდამრღვევთა მოპყრობის შესახებ“ და დამტკიცებული იქნა ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს 1957 წლის 31 ივლისის 663 C (XXIV) და 1977 წლის 13 მაისის 2076 (LXII) რეზოლუციებით.

³⁵ წესი 46.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კადრების მოზიდვას ართულებს სასჯელაღსრულების სისტემის პერსონალის მუშაობის განსაკუთრებით რთული პირობები: დაბალი ანაზღაურება, ხშირი მორიგეობები, ზოგ შემთხვევაში, ამორტიზებული ტექნიკური ბაზა და სოციალური გარანტიების უქონლობა. სასჯელაღსრულების დაწესებულებების ადმინისტრაცია ხშირად აღნიშნავს, რომ მათ არ ჰყავთ საკმარისი რაოდენობის თანამშრომლები, რის გამოც, მაგალითად, ვერ ხერხდება პატიმრებისთვის პატიმრობის კოდექსით განსაზღვრული უფლებების — კვირაში ორჯერ შხაპისა და ყოველდღიური გასეირნების უფლების რეალიზება. აღნიშნული განსაკუთრებით ეხება დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებს, თუმცა, იმავე მიზეზით, რუსთავის ნახევრად ღია ტიპის №16 დაწესებულებაში საკნის კარი კვირაობით დაკეტილია.

ყოველივე ზემოაღნიშნული საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს განსაკუთრებული ყურადღების საგანი უნდა გახდეს, ვინაიდან დაბალი სოციალური სტატუსი და მცირე მატერიალური დაინტერესება არ ქმნის სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში კვალიფიციური კადრების მიზიდვის საფუძველს, რის შედეგადაც ისევ პატიმრები ზარალდებიან.

სახალხო დამცველმა არაერთ საპარლამენტო მოხსენებაში გასცა რეკომენდაცია სასჯელაღსრულების სისტემაში შესაბამისი კვალიფიკაციის კადრების დაკომპლექტებისა და მათთვის სოციალური და შრომითი გარანტიების გაუმჯობესების თაობაზე, თუმცა, მიუხედავად სამინისტროს ბიუჯეტის ზრდისა, აღნიშნული პრობლემა ჯერ კიდევ მოუგვარებელია.

დადებითად უნდა აღინიშნოს, რომ წინამდებარე ანგარიშის მომზადების პერიოდში, 2012 წლის 16 მარტს, საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტრომ წარმოადგინა სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრის განვითარების სტრატეგია 2012-2015 წლებისთვის, რომელშიც, სხვა საკითხებთან ერთად, საკმაოდ დეტალურად არის განერილი ის სასწავლო და სატრენინგო პროგრამები, რომლებიც უნდა გაიარონ სამინისტროს, მათ შორის, სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თანამშრომლებმა. სახალხო დამცველი იმედოვნებს, რომ აღნიშნული სიახლე დადებითად აისახება სასჯელაღსრულების სისტემის პერსონალზე.

რეკომენდაცია სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს:

უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების შესაბამისი კვალიფიკაციის კადრებით დაკომპლექტება, ასევე – შესაბამისი უნარ-ჩვევების მქონე თანამშრომელთა ნახალისება და მათთვის სოციალური და შრომითი გარანტიების გაუმჯობესება.

პატიმართა მიღება და განთავსება

ციხის ევროპული წესების³⁶ თანახმად, „შესახლებისას და შემდგომ, საჭიროებისამებრ, პატიმრებს ხშირად უნდა ეცნობოთ წერილობით და ზეპირად, მათთვის გასაგებ ენაზე, თავიანთი უფლებების, მოვალეობებისა და ციხის დისციპლინის მარეგულირებელი წესების შესახებ.“³⁷ „პატიმრებს უნდა მიეცეთ საშუალება, თავიანთ საკუთრებაში იქონიონ მათთვის მიწოდებული ინფორმაციის წერილობითი ვერსია.“³⁸

გლდანის №8 დაწესებულების საკნებში მხოლოდ პატიმართა მოვალეობებია გამოკრული, რაც კიდევ უფრო ხაზს უსვამს დაწესებულებაში არსებულ მკაცრ სარეჟიმო მოთხოვნებს. სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში პატიმრების ინფორმირება ხდება წერილობით, რაც დასტურდება მათ პირად საქმეებში არსებული უფლება-მოვალეობის ნუსხაზე ხელმოწერით, თუმცა, ეს ფორმალური ხასიათისაა, პატიმრებს კი, ხშირ შემთხვევაში, არ ეძლევათ საშუალება, იქონიონ უფლება-მოვალეობების ჩამონათვალი.

ციხის ევროპული წესების მიხედვით, „კონკრეტულ ციხესა ან ციხის კონკრეტულ განყოფილებაში პატიმრის მოთავსების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, ჯეროვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს, რომ: ა) წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირები მსჯავრდებულებისაგან განცალკევებით

³⁶ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია rec (2006) 2.

³⁷ წესი 30.1.

³⁸ წესი 30.2.

მოათავსონ.³⁹ იგივე პრინციპია გაცხადებული საქართველოს პატიმრობის კოდექსის მე-9 მუხლის მე-2 ნაწილშიც. მიუხედავად ამისა, გლდანის №8 დაწესებულებაში ბრალდებულები და მსჯავრდებულები ერთად არიან საკნებში განთავსებული.

წინასწარი პატიმრობა, ხშირ შემთხვევაში, დაკავშირებულია პიროვნებისათვის სრულიად ახალ, უჩვეულო გარემოში მოხვედრასთან. აქედან გამომდინარე, მიღების პროცედურები არა მარტო უნდა აკმაყოფილებდეს საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნებს, არამედ უნდა ითვალისწინებდეს ადამიანის ღირსების სათანადო დაცვასაც, რასაც ვერ ვიტყვით №8 დაწესებულებაში არსებულ საკარანტინე განყოფილებებზე (იხ. „არასათანადო მოპყრობა“).

პატიმრობის კოდექსის 46-ე მუხლის მესამე ნაწილის თანახმად, „მსჯავრდებული სასჯელს იხდის მისი ან მისი ახლო ნათესავის საცხოვრებელი ადგილიდან ყველაზე ახლოს მდებარე შესაბამისი ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მისი იქ განთავსება შეუძლებელია დაწესებულების გადატვირთულობის გამო. გამონაკლის შემთხვევაში, მსჯავრდებული ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო პირადი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად ან/და მისი თანხმობისას შეიძლება გადაყვანილ იქნეს სხვა თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში.“

სახალხო დამცველს განცხადებით ხშირად მიმართავენ პატიმრები და მათი ოჯახის წევრები, რომლებიც ითხოვენ დახმარებას, რათა მსჯავრდებულები მათ საცხოვრებელ ადგილთან ახლოს მდებარე დაწესებულებაში განათავსონ. ხშირია შემთხვევები, როცა აღმოსავლეთ საქართველოში მყოფი პატიმარი მოთავსებულია დასავლეთ საქართველოში მდებარე სასჯელალსრულების დაწესებულებაში ან – პირიქით. სახალხო დამცველის აპარატიდან სასჯელალსრულების დეპარტამენტში გაგზავნილ რამდენიმე წერილზე, რომლებითაც ვითხოვდით პატიმრის განთავსებას თავის საცხოვრებელთან ახლოს, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში შემოდიოდა სტანდარტული სახის პასუხები, სადაც აღნიშნული იყო, რომ პატიმარი მოთავსებულია მისთვის კანონით განსაზღვრული ტიპის სასჯელალსრულების დაწესებულებაში, ან ეტაპირებისას გათვალისწინებული იქნება მისი თხოვნა. უკანასკნელ ხანებში სახალხო დამცველის აპარატის რამდენიმე მიმართვა დაკმაყოფილდა და მსჯავრდებული გადაყვანილ იქნა მის საცხოვრებელ ადგილთან ახლოს მდებარე ან მისთვის ბრძანებით განსაზღვრული ტიპის დაწესებულებაში. სასურველი იქნება, თუ სასჯელალსრულების სამინისტრო მომავალში უფრო ყურადღებით მოეკიდება პატიმრობის კოდექსის 46-ე მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილი წესის დაცვას – „მსჯავრდებული სასჯელს იხდის მისი ან მისი ახლო ნათესავის საცხოვრებელი ადგილიდან ყველაზე ახლოს მდებარე შესაბამისი ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მისი იქ მოთავსება შეუძლებელია დაწესებულების გადატვირთულობის გამო.“

რეკომენდაცია სასჯელალსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:

- განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს, პატიმართა მიღება-განთავსების დროს, კანონით განსაზღვრული პროცედურების დაცვას, რითაც თავიდან იქნება აცილებული პატიმართა უფლებების დარღვევა;
- დაწესებულებაში პატიმრების მიღებისას, უზრუნველყოფილ იქნეს მათთვის უფლება-მოვალეობების ნუსხის წერილობითი ფორმით გადაცემა;
- უზრუნველყოფილ იქნეს ბრალდებულებისა და მსჯავრდებულების განცალკევებით განთავსება სასჯელალსრულების დაწესებულებებში;
- მსჯავრდებულის სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მოთავსებისას მხედველობაში იქნეს მიღებული მისი ან მისი ახლო ნათესავის საცხოვრებელი ადგილი.

სასჯელის მოხდის დახურული რეჟიმი

„პატიმრობის შესახებ“ კანონის მოქმედებისას, როდესაც მსჯავრდებულის საპყრობილის რეჟიმში მოთავსების მაქსიმალური ვადა 1 წელიწადი იყო, მსჯავრდებულებს წლობით უკანონოდ ამყოფებდნენ საპყრობილის (ამჟამად, დახურულ) რეჟიმზე. სახალხო დამცველმა არაერთხელ რეკომენდაციით მიმართა სასჯელალსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს აღნიშნული უკანონობის აღმოფხვრის შესახებ.

³⁹ წესი 18.1.

პატიმრობის კოდექსის ძალაში შესვლის შემდგომ,⁴⁰ გამოსწორების ნაცვლად, მდგომარეობა კიდევ უფრო დამძიმდა – ნლობით დამკვიდრებული არასათანადო პრაქტიკა კოდექსმა დააკანონა. კოდექსის თანახმად, სასჯელსრულების დანესებულებები დაყოფილია რამდენიმე ტიპად.⁴¹ დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებაში, როგორც წესი, სასჯელს იხდის პირი, რომელიც პირველად არის მსჯავრდებული განზრახ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის და რომელსაც სასამართლოს მიერ განესაზღვრა 10 წელზე მეტი ვადით თავისუფლების აღკვეთა.⁴² შესაბამისად, აღარ არსებობს დახურულ რეჟიმზე განთავსების მაქსიმალური ვადა. სასჯელსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს კი, საშუალება ეძლევა, გადაწყვიტოს, ვინ რომელ რეჟიმზე იქნება განთავსებული, რაც ასევე უკან გადადგმული ნაბიჯია, ვინაიდან აღნიშნული გადაწყვეტილება მოქმედებს განუსაზღვრელი ვადით და მისი პერიოდული გადახედვის ვალდებულებას კოდექსი არ ითვალისწინებს.⁴³

სახალხო დამცველს არაერთხელ აღუნიშნავს დახურული ტიპის დანესებულებაში პირის ხანგრძლივი განთავსების უარყოფითი გავლენის შესახებ მსჯავრდებულთა ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე. ნამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის (CPT) რეკომენდაციაც მიუთითებს, რომ „პატიმარი მკაცრ რეჟიმში უნდა თავსდებოდეს რაც შეიძლება მოკლე ვადით და მისი საკითხი უნდა განიხილებოდეს სულ მცირე სამ თვეში ერთხელ.“⁴⁴

2011 წლის 28 ივლისს, სასჯელსრულების დეპარტამენტიდან მიღებული №10/8/2-9497 პასუხის თანახმად, 2011 წლის 30 ივნისის მდგომარეობით, სასჯელის მოხდა ნახევრად ღია ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებაში განსაზღვრული ჰქონდა 8820 მსჯავრდებულს; დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებაში – 12959 მსჯავრდებულს, 617 მსჯავრდებული კი სასჯელის ტიპის განსაზღვრას ელოდა. სხვა საკითხებთან ერთად ზემოაღნიშნული სტატისტიკური ინფორმაცია გამოთხოვნილ იქნა 2012 წლის 4 იანვარსაც, თუმცა, სასჯელსრულების დეპარტამენტის 2012 წლის 27 თებერვლის 10/8/2-426 პასუხში მითითებულ კითხვაზე პასუხი არ იყო გაცემული.

ამგვარად, 2011 წლის ივლისის მონაცემებით, მსჯავრდებულთა უმრავლესობას სასჯელის მოხდა განსაზღვრული ჰქონდა დახურული ტიპის დანესებულებაში.

პრობლემას კიდევ უფრო ამწვავებს ის გარემოება, რომ, მონიტორინგის შედეგების მიხედვით, დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებებში უმეტესწილად განთავსებულნი არიან ისეთი პირებიც, რომლებსაც არ აქვთ განსაზღვრული დახურული ტიპი – გლდანის დანესებულებებში განთავსებული პატიმრების დიდი ნაწილი მსჯავრდებულია და, კანონის მიხედვით, ასევე, სასჯელსრულების დეპარტამენტის ბრძანების შესაბამისად, ეკუთვნით ნახევრად ღია ტიპის დანესებულებაში განთავსება. სავარაუდოდ, ამგვარი პრაქტიკა გამოწვეულია ნახევრად ღია ტიპის დანესებულებების გადატვირთულობით, რისი მოგვარების ერთ-ერთ ხერხად მსჯავრდებულების დახურულ დანესებულებებში განთავსება გამოიყენება.

წინადადება საქართველოს პარლამენტს:

პატიმრობის კოდექსში განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები, რომელთა მიხედვით, დახურული რეჟიმის დანესებულებაში განთავსება განისაზღვრება, როგორც განსაკუთრებული და დროში შეზღუდული ღონისძიება, რომელიც გამომდინარეობს მსჯავრდებულის საშიშროების ხარისხისა და მისი პიროვნების ინდივიდუალური შეფასებიდან.

რეკომენდაცია სასჯელსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:

უზრუნველყოს მანკიერი პრაქტიკის აღმოფხვრა, რომლის მიხედვით, მსჯავრდებულები, რომლებსაც სასჯელის მოხდა განსაზღვრული აქვთ ნახევრად ღია ტიპის ს/ა დანესებულებაში, ნაწილობრივ და, ხშირად, სრულადაც იხდიან სასჯელს დახურული ტიპის დანესებულებაში.

⁴⁰ 2010 წლის 1 ოქტომბერი.

⁴¹ პატიმრობის კოდექსის მე-10 მუხლის მეორე ნაწილის მიხედვით, თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებია:

- ა) ნახევრად ღია ტიპის დაწესებულება;
- ბ) დახურული ტიპის დაწესებულება;
- გ) არასრულწლოვანთა სპეციალური დაწესებულება;
- დ) ქალთა სპეციალური დაწესებულება.

⁴² პატიმრობის კოდექსის 64-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი.

⁴³ პატიმრობის კოდექსის 61-ე მუხლი.

⁴⁴ იქვე, პარ. 132.

სპეციფიკური საჭიროებების მქონე პირების მდგომარეობა სასჯელაღსრულების დანესებულებებში

პატიმრობის კოდექსის მე-15 მუხლის მეხუთე ნაწილის თანახმად, „ორსულ ქალებს, მეძუძურ დედებს, არასრულწლოვნებს, ავადმყოფებს, მკვეთრად და მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, ხანდაზმულებს (ქალებს – 60 წლიდან, მამაკაცებს – 65 წლიდან) უნდა ჰქონდეთ სხვა ბრალდებულებთან/ მსჯავრდებულებთან შედარებით გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო პირობები.“

2011 წლის 15 სექტემბერს სახალხო დამცველის აპარატიდან სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს გაეგზავნა წერილობითი მიმართვა, მიენოებინა ინფორმაცია, რომელშიც სასჯელაღსრულების დანესებულების ინფრასტრუქტურა და საცხოვრებელი პირობები ადაპტირებულია შეზღუდული შესაძლებლობის პატიმრებისთვის. სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან 2011 წლის 27 ოქტომბრის №10/8/2-12887 წერილით გვეცნობა, რომ სასჯელაღსრულების დანესებულებების ინფრასტრუქტურა და საცხოვრებელი პირობები არ არის ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის. 2011 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით, სასჯელაღსრულების დანესებულებებში განთავსებული იყო 184 შშმ პირი, მათ შორის – 9 ქალი.

ჩატარებული მონიტორინგის საფუძველზე ირკვევა, რომ მიუხედავად კანონის მოთხოვნისა, ორსული ქალები, ქალები — 60 წლიდან და მამაკაცები — 65 წლიდან იმავე პირობებში იმყოფებიან, როგორშიც სხვა ბრალდებულები/მსჯავრდებულები. იგივე შეიძლება ითქვას ავადმყოფი პატიმრების შესახებაც. ხშირ შემთხვევაში, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, რომლებიც ვერ გადაადგილდებიან დამოუკიდებლად და სპეციფიკურ მოვლას საჭიროებენ, განთავსებულნი არიან ჩვეულებრივ დანესებულებაში და მინდობილი არიან სხვა პატიმრებისაგან ზრუნვაზე, მათ შორის, ბუნებრივი მოთხოვნილებებისა და ჰიგიენის დაცვის თვალსაზრისითაც.

აღსანიშნავია, რომ მხოლოდ №18 დანესებულების შესასვლელში და სასეირნო ეზოს გასასვლელშია პანდუსები, თუმცა, საეჭვოა, რამდენად არის ისინი ადაპტირებული ეტლით მოსარგებლე მსჯავრდებულთა დამოუკიდებლად გადაადგილებაზე.

როგორც ზემოთ აღინიშნა,⁴⁵ ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო გადაწყვეტს მძიმე ავადმყოფისთვის თავისუფლების აღკვეთას ან მის ციხეში დატოვებას, მან უნდა უზრუნველყოს ავადმყოფის ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და სპეციფიკური საჭიროებების ადეკვატური პირობები სასჯელაღსრულების სისტემაში. ნინალმდეგ შემთხვევაში, ის არღვევს კონვენციის მე-2 (სიცოცხლის უფლება)⁴⁶ და/ან მე-3 მუხლს (წამების აკრძალვა).⁴⁷

შესაბამისად, ყველა შემთხვევა, როდესაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი იმყოფება არაადეკვატური მოვლის პირობებში, შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა.

ჯანმრთელობის მდგომარეობიდან გამომდინარე, მსჯავრდებულთა სასჯელისგან გათავისუფლების საკითხი სასჯელაღსრულებისა და ჯანდაცვის სამინისტროების ერთობლივი მუდმივმოქმედი კომისიის კომპეტენციაა,⁴⁸ ხოლო აღნიშნული კომისიისთვის მიმართვის უფლება აქვს მსჯავრდებულს, მის კანონიერ წარმომადგენელს ან სასჯელაღსრულების დანესებულების დირექტორს.⁴⁹ რამდენადაც სპეციალური პრევენციული ჯგუფისთვის არის ცნობილი, დანესებულების დირექტორებს არც ერთხელ არ გამოუყენებიათ ეს შესაძლებლობა.

რაც შეეხება მუდმივმოქმედი კომისიის მუშაობის ეფექტურობას, ეს საკითხი ცალკე დეტალურ შესწავლას საჭიროებს, თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ №179-№427 ბრძანება არ განსაზღვრავს არც კომისიის შეკრების რეგულარობას, არც საქმის განხილვის ვადებს განცხადების შესვლის მომენტიდან. ისიც ფაქტია, რომ სახალხო დამცველის აპარატი სულ უფრო ხშირია მსჯავრდებულებისა და მათი კანონიერი წარმომადგენლების საჩივრები, რომლებიც შეეხება აღნიშნული კომისიის მუშაობის არაეფექტურობას.

⁴⁵ „არასათანადო მოპყრობა“, მურმან კ-ს საქმე.

⁴⁶ სიხარულიძე და მახარაძე საქართველოს წინააღმდეგ, 2011 წლის 22 ნოემბერი.

⁴⁷ ფარბტუსი ლიტვის წინააღმდეგ, 2005 წლის 6 ივნისი, ისავეი უკრაინის წინააღმდეგ, 2009 წლის 28 აგვისტო.

⁴⁸ საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრისა და საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრის 2010 წლის 23 დეკემბრის ერთობლივი N179-N427 ბრძანება „საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროსა და საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს ერთობლივი მუდმივმოქმედი კომისიის შექმნის შესახებ“.

⁴⁹ ამავე ბრძანების მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

**რეკომენდაცია საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა
და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს
სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:**

- იმ დაწესებულებებში, სადაც შშმ პირები არიან განთავსებულნი, შეიქმნას მათთვის ადაპტირებული გარემო, წინააღმდეგ შემთხვევაში, უზრუნველყოფილ იქნეს მათი განთავსება ადეკვატური პირობების მქონე სხვა დაწესებულებაში;
- უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების დირექტორებისთვის შესაბამისი მითითების მიცემა, რათა მათ რეგულარულად მიმართონ სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს და შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მუდმივმოქმედ კომისიას შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მსჯავრდებულთა სასჯელის გადავადების ან სასჯელისგან გათავისუფლების მოთხოვნით.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში შიდაპოლიცია ორგანოების მონიტორინგი

პოლიცია

პოლიციას არსებითი როლი აკისრია სახელმწიფოში საზოგადოებრივი წესრიგისა და უსაფრთხოების დაცვის თვალსაზრისით. მან უნდა შეასრულოს კანონით დაკისრებული მოვალეობები, რათა თავიდან იქნეს აცილებული კანონსაწინააღმდეგო ქმედებები. ამასთან, თავიანთი მოვალეობების შესრულებისას სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებმა პატივი უნდა სცენ და დაიცვან ყველა ადამიანის ღირსება და უფლებები.

პოლიციელის საქმიანობის განხორციელების ფორმები, მეთოდები და საშუალებები განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.

„პოლიციის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, პოლიცია თავისი ამოცანების განხორციელებისას მოვალეა, მკაცრად დაიცვას მოქალაქის კანონიერი უფლებები სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში სათანადო დახმარება აღმოუჩინოს სახელმწიფოს სხვა ორგანოებსა და მოქალაქეებს, მოქალაქეებთან ურთიერთობისას მკაცრად დაიცვას სამსახურებრივი ეთიკის ნორმები.

სამწუხაროდ, რიგ შემთხვევებში, ადამიანის უფლებებს თავად პოლიციის თანამშრომელი არღვევს.

„ნებისმიერი ფორმით დაკავებული ან პატიმრობაში მყოფი ყველა პირის დაცვის შესახებ“⁵⁰ პრინციპთა ერთობლიობის თანახმად, „ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან პატიმრობაში მყოფ პირებს უფლება აქვთ, მოეპყრონ ჰუმანურად და პიროვნების თანდაყოლილი ღირსების პატივისცემით“.

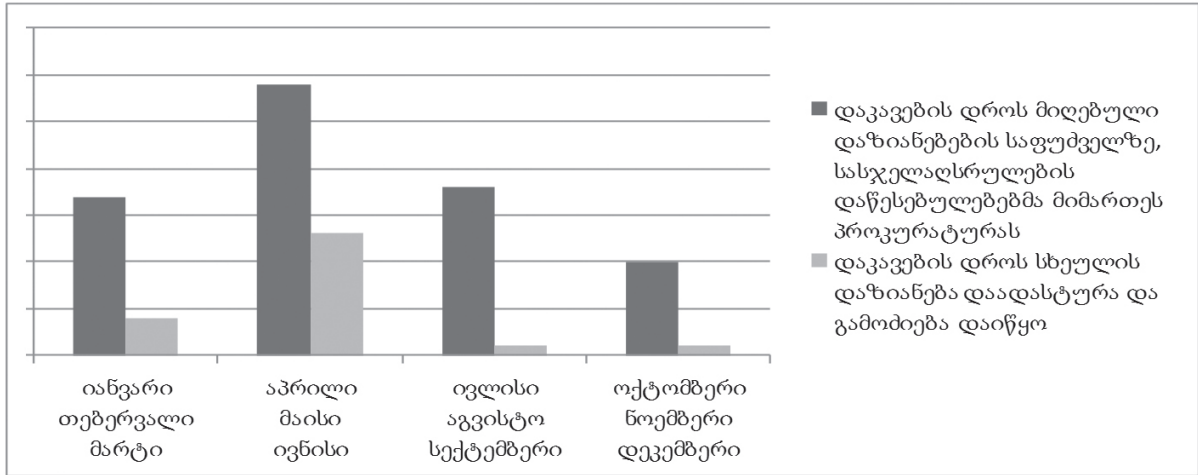
პრევენციული ჯგუფი მონიტორინგის დროს განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს როგორც დაკავების დროს, ასევე დაკავების შემდეგ პოლიციელთა მხრიდან დაკავებულთა მიმართ მოპყრობის საკითხს.

პრევენციის ეროვნული მექანიზმის მიერ შსს-ს შესაბამისი ორგანოებიდან მოპოვებული წერილობითი ინფორმაციით, 2010 წლის განმავლობაში დმი-ებში მოთავსებული იყო 21603 პირი, სხეულის დაზიანება აღენიშნებოდა 466 პირს და მათგან 71 დაკავებულ პირს, რომლებმაც დაზიანებები მიიღეს დაკავებისას ან დაკავების შემდეგ, ჰქონდა პრეტენზია პოლიციის მიმართ. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროდან სახალხო დამცველის აპარატში შემოსული 2011 წლის 05 აგვისტოს №950480 და 2012 წლის 18 იანვრის №73165 პასუხებით გვეცნობა, რომ 2011 წლის განმავლობაში დროებითი მოთავსების იზოლატორებში სულ მოთავსებული იყო 19283 პირი. 2011 წელს დროებითი მოთავსების იზოლატორებში შეყვანისას სხეულის დაზიანება აღენიშნებოდა 260 პირს, ხოლო 69 პირს ჰქონდა პრეტენზია პოლიციის თანამშრომლების მიმართ. 2010 წელს დაკავებულ პირთა საერთო რაოდენობის 15.2%-ს აღენიშნებოდა დაზიანება, ხოლო 2011 წელს – 26,5%-ს. 2010 წელს დაზიანებებით შეყვანილი პირების 2,2%-მა განაცხადა პრეტენზია, ხოლო 2011 წელს – 1,3%-მა.

სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან გამოთხოვნილი ინფორმაციის თანახმად, სას-

⁵⁰ მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1988 წლის 9 დეკემბრის 43/173 რეზოლუციით.

ჯელალსრულების საპატიმრო დაწესებულებებში 2011 წლის განმავლობაში სხეულის დაზიანებით შეყვანილია 977 პატიმარი. მათგან 74-მა აღნიშნა, რომ დაზიანებები მიღებული ჰქონდა დაკავების დროს. სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან ამ 74 პატიმრის სხეულის დაზიანების ფაქტი ეცნობა შესაბამის რაიონულ პროკურატურას, საიდანაც 19 დაკავებულის სხეულის დაზიანების ფაქტზე დაიწყო წინასწარი გამოძიება, დანარჩენმა პატიმრებმა კი არ დაადასტურეს დამკავებელი პირების მიერ მათ მიმართ რაიმე კანონსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა.

სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა ყველა დროებითი მოთავსების იზოლაცორში შეისწავლა დაკავებულთა გარეგნული დაზიანებების ოქმები. რამდენიმე შემთხვევაში პირი არ გამოთქვამდა პრეტენზიას პოლიციის მიმართ, თუმცა, აღნიშნავდა, რომ მან დაზიანებები დაკავების დროს მიიღო. ასევე, იყო შემთხვევები, როდესაც პირი არ გამოთქვამდა პრეტენზიას, თუმცა, აღნიშნული დაზიანებების ხარისხი და სერიოზულობა გვაფიქრებინებდა, რომ პირი დაექვემდებარა არასათანადო მოპყრობას. იყო შემთხვევები, როდესაც საექვო დაზიანებები აღნიშნებოდა ერთდროულად დაკავებულ რამდენიმე პირს. ზოგიერთი მათგანი აცხადებდა, რომ დაზიანება მიიღო დაკავებისას და გამოთქვამდა პრეტენზიას პოლიციის მისამართით, რომელმაც მის მიმართ ფიზიკური ზეწოლა განახორციელა, ხოლო რამდენიმე ამბობდა, რომ დაზიანებები მიიღო დაკავებამდე.

მონიტორინგის ჯგუფის წევრებმა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში მონახულეს საექვო დაზიანებების მქონე პირების ნაწილი. ზოგიერთმა მათგანმა ზეპირსიტყვიერად განაცხადა, რომ მათ მიმართ პოლიციის მხრიდან განხორციელდა ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფა, თუმცა, აღნიშნულის დადასტურებისა და ახსნა-განმარტებისგან თავი შეიკავეს. ხშირია შემთხვევები, როდესაც პატიმრები საუბრობენ პოლიციის მხრიდან არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე, თუმცა, განმარტავენ, რომ მათ აღნიშნულის თაობაზე არც დროებითი მოთავსების იზოლაცორების თანამშრომლებისთვის და არც სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის დაწესებულებაში შეყვანისას არ განუცხადებიათ, ვინაიდან მიიჩნევენ, რომ ჩივილი ხელს შეუშლიდა მათი საქმის სასურველი მიმართულებით წარმართვას.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებათა დაცვისა და მონიტორინგის მთავარი სამმართველოს დაქვემდებარებაში არსებული დროებითი მოთავსების იზოლაცორები

მოპყრობა

როგორც გასულ წლებში, ახლაც დადებითად უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ მონიტორინგის დროს დროებითი მოთავსების იზოლაცორებში განთავსებულ პირთაგან არც ერთს გამოუთქვამს რაიმე სახის პრეტენზია იზოლაცორის თანამშრომელთა მხრიდან არასათანადო მოპყრობის თაობაზე. იგივე დასტურდება სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში განთავსებული პატიმრების მიერაც. როგორც ითქვა, ეს უკანასკნელნი ზოგჯერ ჰყვებოდნენ პოლიციის მხრიდან ძალადობაზე, თუმცა, ყოველთვის აღნიშნავდნენ, რომ იზოლაცორის თანამშრომლები ექცეოდნენ კორექტულად და მაქსიმალურად ითვალისწინებდნენ მათ საჭიროებებს.

სამწუხარო გამონაკლისია არასათანადო მოპყრობის რამდენიმე ფაქტი, რომლებიც დაფიქსირდა 2011 წლის 26 მაისის მოვლენების შემდეგ დაკავებულ პირებთან დაკავშირებით.

სახალხო დამცველი იმედოვნებს, რომ დროებითი მოთავსების იზოლაციონებში შენარჩუნდება დაკავებულ პირთა/პატიმართა მიმართ კანონით გათვალისწინებული მოპყრობის ფორმები.

ადმინისტრაციული პატიმრობა

დადებითად აღსანიშნავია, რომ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ნაწილობრივ გაითვალისწინა სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიშებში ასახული რეკომენდაციები და 2011 წლის 28 დეკემბერს, საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის №1074 ბრძანებით, „საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დროებითი მოთავსების იზოლაციონების ტიპური დებულების, იზოლაციონების შინაგანანესის და იზოლაციონების საქმიანობის მარეგულირებელი დამატებითი ინსტრუქციის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის 2010 წლის 1 თებერვლის №108 ბრძანებაში შევიდა ცვლილებები, რომელთა თანახმად, განისაზღვრა ადმინისტრაციული პატიმრობის პირობები — ერთ ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირზე გამოყოფილი ფართი არ უნდა იყოს 3 კვ.მ-ზე ნაკლები, ადმინისტრაციული პატიმრობის ადგილს უნდა ჰქონდეს ფანჯარა, რომელიც უნდა უზრუნველყოფდეს ბუნებრივ განათებას და ვენტილაციას, ადმინისტრაციული პატიმრობის ადგილი უნდა თბებოდეს სეზონის მოთხოვნების შესაბამისად, ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირს უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ჯანმრთელობისა და ნორმალური საძილე პირობების მოთხოვნების შესაბამისი საწოლით, ლეიბით, საბნითა და თეთრეულით, მიიღოს ამანათი, საკვები და ტანსაცმელი. იმ პირთათვის, რომელთაც 7 დღე-ღამეზე მეტი ვადით განესაზღვრა ადმინისტრაციული პატიმრობა, ხოლო არასრულწლოვნის შემთხვევაში — ერთ დღე-ღამეზე მეტი ვადით, კვირაში ორჯერ უზრუნველყოფილი უნდა იყოს შხაპის მიღების, ასევე, ყოველდღიური ერთ საათიანი გასეირნების უფლება. იმ იზოლაციონებში, სადაც არ არის მოწყობილი სპეციალური გასასეირნებელი ეზო, გასეირნება ხორციელდება საქართველოს შს ორგანოს ადმინისტრაციულ შენობასთან ან მის მიმდებარე ტერიტორიაზე. ასევე, დაკავებულ პირებს უნდა ჰქონდეთ სანიტარიულ-ჰიგიენური ნორმების დაცვით ბუნებრივი საჭიროების დაკმაყოფილების შესაძლებლობა და პატიმრობაშეფარდებულ პირს დღე-ღამის განმავლობაში უნდა მიუწვდებოდეს მასზე ხელი. საპირფარეო ალჭურვილი უნდა იყოს სანიტარიული დანამატებით. 30 დღეზე მეტი ვადით ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებული პირი, მისი მოთხოვნით, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს საპარაკმახერო მომსახურებით. ადმინისტრაციული პატიმრობის აღსრულების ადგილის ადმინისტრაციას ეკრძალება, მოსთხოვოს ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირს თმის მთლიანად გადაპარსვა, თუ არ არსებობს ექიმის მოთხოვნა ან ჰიგიენური აუცილებლობა. იმ პირებს, რომელთაც 30 დღეზე მეტი ვადით განესაზღვრათ ადმინისტრაციული პატიმრობა, ხოლო არასრულწლოვნის შემთხვევაში — 15 დღეზე მეტი ვადით, ეძლევათ პაემნის თვეში ორჯერ და თვეში ერთხელ 10 წუთის ხანგრძლივობით სატელეფონო საუბრის უფლება. ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირს, ასევე, მიეცა საშუალება, საკუთარი ხარჯებით გამოიწეროს ან/და მიიღოს ლიტერატურა და ჟურნალ-გაზეთები, გააგზავნოს საჩივარ-განცხადებები, წერილები. ბრძანების მიხედვით, ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირს უფლება აქვს, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ დადგენილი წესით დარეგისტრირდეს აბიტურიენტად, უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლის გაგრძელებისა და ერთიან ეროვნულ გამოცდებში მონაწილეობის მიღების თაობაზე წერილობითი განცხადების წარდგენით. ასევე, ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირს უნდა შეექმნას ყველა პირობა იმისათვის, რომ არ ჩამორჩეს ზოგადი განათლების პროგრამას.

სახალხო დამცველი მიესალმება ზემოაღნიშნულ ცვლილებებს, რომლებიც უდავოდ გააუმჯობესებს ადმინისტრაციული პატიმრების პირობებს, თუმცა, მიაჩნია, რომ ზოგიერთი დისპოზიცია მაინც არ შეესაბამება სახალხო დამცველის რეკომენდაციებსა და ევროპულ სტანდარტებს.

სახალხო დამცველმა თავის არაერთ საპარლამენტო მოხსენებაში აღნიშნა, რომ დროებითი მოთავსების იზოლაციონების ინფრასტრუქტურა არ არის ადაპტირებული ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებული პირების მოსათავსებლად, რის გამოც რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს მთავრობას, უზრუნველყოფილი ადმინისტრაციული პატიმრობაშეფარდებული პირებისთვის სპეციალური დაწესებულებების შექმნა რეგიონული პრინციპის გათვალისწინებით, რომლებიც ადაპტირებული იქნება პირთა ხანგრძლივი განთავსებისათვის. დღესდღეობით აღნიშნული რეკომენდაცია არ არის გათვალისწინებული, რის გამოც ადმინისტრაციული პატიმრები კვლავ თავსდებიან დროებითი მოთავსების იზოლაციონებში.

საანგარიშო პერიოდში პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ჯგუფმა აღმოაჩინა არაერთი დარღვევა ადმინისტრაციული პატიმრების განთავსებასა და პირობებთან დაკავშირებით, რაზეც რეკომენდაციებით მიმართა საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრს.

საყოფაცხოვრებო პირობები

ციხის ევროპული წესების მიხედვით, „პატიმრებისათვის უზრუნველყოფილი საცხოვრებელი, განსაკუთრებით კი საძინებელი, უნდა პასუხობდეს ადამიანის ღირსების პატივისცემის და, მაქსიმალური შესაძლებლობის ფარგლებში, ასევე, განმარტოების მოთხოვნებს. დაცული უნდა იყოს ჯანმრთელობისა და ჰიგიენის მოთხოვნები, ჯეროვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს კლიმატურ პირობებსა და განსაკუთრებით ფართის ოდენობას, ჰაერის მოცულობას, განათებასა და ვენტილაციის პირობებს.“⁵¹

ზოგიერთ დროებითი მოთავსების იზოლაციურში არ არის დამონტაჟებული ცენტრალური გათბობის სისტემა (მაგ. თეთრი წყარო, დმი), რის გამოც საკნები არ თბება და დაკავებულებს/პატიმრებს სიცივეში უწევთ ყოფნა.

დროებითი მოთავსების იზოლაციურების უმრავლესობაში არ არის საკმარისი განათება და ვენტილაცია; ზოგიერთ მათგანს იმდენად მცირე ზომის ფანჯრები აქვს, რომ ვერ უზრუნველყოფს ბუნებრივ ვენტილაციასა და განათებას (თეთრი წყაროს, გარდაბნისა და თბილისის №2 დმი-ები).

აღსანიშნავია, რომ 2010-11 წლებში გარემონტდა და აშენდა არაერთი დროებითი მოთავსების იზოლაციური, თუმცა სამწუხაროა, რომ მათი ინფრასტრუქტურა კვლავ არ იძლევა საშუალებას, საკნებში უზრუნველყოფილ იქნეს ბუნებრივი ვენტილაცია და განათება.

ციხის ევროპული წესების მიხედვით, „პატიმრებს იოლად უნდა მიუწვდებოდეთ ხელი საპირფარეშოებზე, რომლებიც უნდა იყოს ჰიგიენური და იძლეოდეს განმარტოების საშუალებას.“⁵²

დმი-ების საკნებში განთავსებული საპირფარეშოები არ არის იზოლირებული. სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, ყველა დროებითი მოთავსების იზოლაციურში მოხდეს საპირფარეშოების იზოლირება, თუმცა აღნიშნული რეკომენდაცია ჯერ არ შესრულებულა.

თბილისის №1 დმი-ს ზოგიერთი საკნის გარდა, სხვა იზოლაციურების საკნებში თითოეულ დაკავებულზე გამოყოფილი ფართი არ აკმაყოფილებს 4 კვ.მ. სტანდარტს. სახალხო დამცველმა თავის არაერთ საპარლამენტო მოხსენებაში გასცა რეკომენდაცია, თითოეულ დაკავებულზე გათვალისწინებული ყოფილიყო 4 კვ.მ. ფართი. აღნიშნული რეკომენდაცია გასცა წამების პრევენციის ევროპულმა კომიტეტმაც. რაც შეეხება საკნებს, სადაც დაკავებულები მარტო არიან განთავსებულნი, მათი ფართობი არ უნდა იყოს 7 კვ.მ-ზე ნაკლები.⁵³

მიუხედავად სახალხო დამცველის რეკომენდაციისა, ზოგიერთ დროებითი მოთავსების იზოლაციურში საწოლების მაგივრად კვლავ გამოიყენება ფიცარნაგი. ესენია: ახალქალაქის, გარდაბნის, წალკის დმი-ები, თბილისის №2 დმი-ს ზოგიერთი საკანი და ქვემო ქართლის რეგიონული დროებითი მოთავსების იზოლაციურები.

სახალხო დამცველმა არაერთგზის გასცა რეკომენდაცია იმის თაობაზე, რომ 24 საათზე მეტი ხნით დაკავებულ პირებს ჰქონოდათ ყოველდღიურად მინიმუმ ერთსაათიანი გასეირნების უფლება, თუმცა დროებითი მოთავსების იზოლაციურების უმეტესობაში არ არის სასეირნო ეზოები. ესენია: დუშეთის, თეთრიწყაროს, წალკის, სიღნაღის, საგარეჯოს, კასპის, ზესტაფონის, სამტრედიის, თერჯოლის, ამბროლაურის, ლენტეხის, ბორჯომის, ქობულეთის, ზუგდიდის, ფოთის, ხობის, ჩხორონყუს დმი-ები, ასევე, სამცხე-ჯავახეთის, იმერეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონული დროებითი მოთავსების იზოლაციურები. დადებითად აღსანიშნავია, რომ ეზოს არქონის შემთხვევაში 7 დღეზე მეტი ვადით განთავსებულ ადმინისტრაციულ პატიმრებს ასეირნებენ იზოლაციურის მიმდებარე ტერიტორიაზე. მათ სეირნობის წინ ხელს აწერინებენ გაფრთხილების ფურცელზე, რომელზეც აღნიშნულია იმ პასუხისმგებლობის შესახებ, რომელიც პირს დაეკისრება გაქცევის შემთხვევაში.

ზოგიერთ ახალ დროებითი მოთავსების იზოლაციურში სასეირნო ეზოდ გამოიყენება დერეფნები, რაც ყოველად გაუმართლებელია (მაგ. თბილისის №1 დმი).

საანგარიშო პერიოდში შინაგან საქმეთა მინისტრის №108 ბრძანების მიხედვით, „საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დროებითი მოთავსების იზოლაციურების ტიპური დებულების, იზოლაციურების შინაგანანგის და იზოლაციურების საქმიანობის მარეგულირებელი დამატებითი ინსტრუქციის დამტკიცების შესახებ“, ყოველდღიური გასეირნების უფლება ეძლევათ მხოლოდ

⁵¹ 18.1-ე წესი.

⁵² 19.3-ე წესი.

⁵³ წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის (CPT) 2010 წლის ანგარიში საქართველოს მთავრობას, პარ.117.

იმ პირებს, რომლებსაც სასამართლოს მიერ განესაზღვრათ პატიმრობა არანაკლებ 15 დღის ვადით.

სისუფთავისა და პირადი ჰიგიენის დაცვა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია პატიმართა ღირსებისა და ჯანმრთელობის შენარჩუნების თვალსაზრისით. ამდენად, ყველაფერი უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ ნებისმიერ პატიმარს მიეცეს შხაპით სარგებლობისა და სისუფთავის დაცვის საშუალება. მონიტორინგის შედეგად გაირკვა, რომ იმ დროებითი მოთავსების იზოლატორებში, სადაც მოწყობილია საშხაპე ოთახები, პატიმრებს შესაძლებლობა აქვთ, მიიღონ შხაპი კვირაში ერთხელ, თუმცა პრობლემად რჩება ის დროებითი მოთავსების იზოლატორები, სადაც არ არის საშხაპე ოთახები. ესენია დუშეთის, სამტრედიის, ლენტეხის, ახალქალაქის და მესტიის დროებითი მოთავსების იზოლატორები. დადებითად აღსანიშნავია, რომ დმი-ების საკნებს დღეში ორჯერ ალაგებენ დამლაგებლები.

ყველა დმი-ში დაკავებულებს მიეწოდება სტანდარტული საკვები — პური, კონსერვის პაშტეტი და პაკეტის სუპი. აღნიშნული საკვები არასრულფასოვანია, რაც განსაკუთრებით შემაშფოთებელია იმის გათვალისწინებით, რომ პირს შეიძლება 3 თვის მანძილზეც კი მოუწიოს დროებითი მოთავსების იზოლატორში ყოფნა და არ ჰყავდეს ახლობლები, რომლებიც ამანათით დამატებით საკვებს შემოუგზავნიან.

გამონაკლისია თბილისის №1 და №2 დმი-ები, სადაც განთავსებულ პირებს საკვები მიეწოდება დანესებულების სასადილოდან, რაც თავისუფლებათა კვეთილი პირებისთვის გაცილებით სრულფასოვან და მრავალფეროვან კვებას უზრუნველყოფს.

რეკომენდაცია საქართველოს მთავრობას:

ადმინისტრაციულ პატიმრობაზე ფარდებული პირებისთვის უზრუნველყოფილ იქნეს სპეციალური დანესებულებების შექმნა, რეგიონული პრინციპის გათვალისწინებით, რომლებიც ადაპტირებული იქნება პირთა ხანგრძლივი განთავსებისათვის.

რეკომენდაციები საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრს:

განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები №108 ბრძანებაში, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს:

- 24 საათზე მეტი ხნით ყველა დაკავებულის/პატიმრის ყოველდღიური გასეირნების უფლება სუფთა ჰაერზე, ამისთვის სპეციალურად გამოყოფილ ადგილას, ასევე, საკმარისი რეგულარობით შხაპის მიღების საშუალება.
- თითოეული დაკავებულისათვის საერთო განთავსების საკნებში 4 კვ.მ. ფართის, ხოლო ერთი პირის განთავსებისთვის განკუთვნილ საკნებში — მინიმუმ 7 კვ.მ. ფართის გათვალისწინება.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებათა დაცვისა და მონიტორინგის მთავარი სამმართველოს უფროსს:

- ყველა დმი-ში ლიკვიდირებულ იქნეს ფიცარნაგები და ყველა დაკავებული უზრუნველყოფილ იქნეს ინდივიდუალური საწოლით;
- ყველა დროებითი მოთავსების იზოლატორის საკნებში დამონტაჟდეს ცენტრალური გათბობა, ასევე უზრუნველყოფილ იქნეს საკნების სათანადო განათება და ვენტილაცია, მათ შორის, ბუნებრივი საშუალებით;
- მოხდეს იმ იზოლატორების ლიკვიდაცია, რომლებშიც, ინფრასტრუქტურის თავისებურებებიდან გამომდინარე, შეუძლებელია სათანადო პირობების შექმნა;
- ყველა დროებითი მოთავსების იზოლატორში მოხდეს საპირფარეშოს იზოლირება;
- დროებითი მოთავსების იზოლატორებში განთავსებული პირები უზრუნველყოფილნი იყვნენ სამჯერადი სრულფასოვანი კვებით.